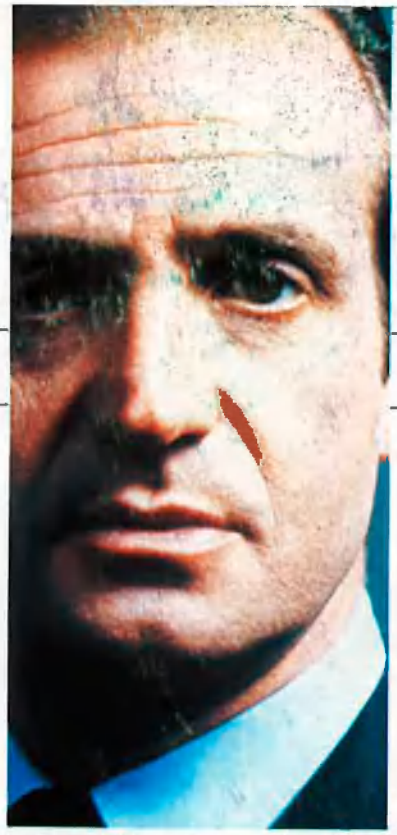
EL TEMPS

8/14 gener 1990

Any VII - No. 290 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

Autodeterminació

100 raons a favor

Cofrents: ¿Un altre Vandellòs?

* GONZALEZ BYASS

XCLUSIVA

leckett nèdit

PRODUCTES PER A LA JUBILACIÓ

Per afrontar el futur amb confiança, actuï avui.

Per afrontar el futur amb tranquil·litat i seguretat plena, pensi i actuï avui. Ara ho té molt fàcil: Caixa de Catalunya li ofereix tres solucions per planificar el seu futur:

- Pla de Pensions.
- Pla de Jubilació Garantit.
- Llibreta Previsió.

Com avanç, li recordem alguns consells bàsics per a una bona elecció:

— Informi-se'n bé. Actuï amb coneixement i convenciment; el millor pla, a la seva mida, només és un.

— No es deixi portar per previsions massa optimistes.

— Consideri el seu Pla de Pensions com un complement de la seva pensió de jubilació de la Seguretat Social.

— Determini vostè mateix com i quant vol estalviar sense deixar-se influir exclusivament pels avantatges fiscals.

Pensi-s'ho bé. La seva jubilació és important. Li oferim els 560 punts d'informació de Caixa de Catalunya.

Amb tota confiança

CAIXA DE CATALUNYA

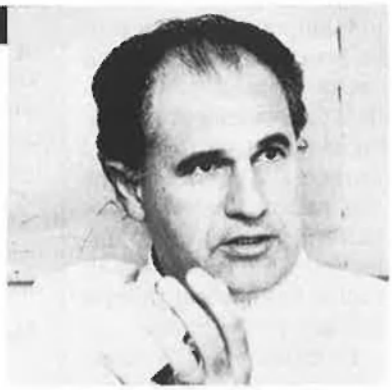
EL 290 TEMPS

8/14 gener 1990

Any VII - No. 290 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

sumari

PAIS

8. Autodeterminació: 100 raons al seu favor. X. Ferré
16. Primer Vandellòs, ara Cofrents. J. Sebastià.
20. Lerma, l'amo. La destitució del conseller d'Obres Públiques, Rafael Blasco, deixa a Lerma les mans lliures. I. L. Belda

INTERNACIONAL

31. Senyor ex-dissident. Els protagonistes del canvi a l'est d'Europa. V. Partal.
34. Gorbatxov, ¿home de la dècada? La revista nord-americana *Time* ha nomenat Gorbatxov home de l'any. A. Reig.

TEMPS OBERT

36. Sandoval, portiere di notte. Entrevista a Josep Sandoval, cronista de la *cosa social* barcelonina. M. Alberola.
41. Un repòs molt particular. A M. Payeras.
44. Els Pets, grup musical rock de Tarragona, sense prejudicis. R. Monton.
45. Cinema d'alta temperatura. Les sales X, un espai on el sexe i la pornografia no tenen límit. J. S. Sorribes.
47. La Bíblia de Marc Chagall. Exposició del pintor jueu on es mostra la seua visió de la Bíblia. N. Pellicer.

CRÍTICA

49. M. A. Raventós: el tapís com a paisatge. R. de la Calle.
De Clash a Clash. J. M. Jàtiva.
Un «Messies» memorable. J. Comelles.
51. *Alice*, de Lindsay Kemp. R. Sirera.
52. *Trencaclosques:* un nou programa de la TVE Balear. X. Ensenyat.
53. Excavacions a la ciutat de València. E. A. Llobregat.

CULTURA

Beckett-dramaturg: el ressorgiment. S. Belbel. **55.**
La penúria i la plètora (del pròleg a *Final de partida*). J. Sanchis Sinesterra. **56.**
***Agitacions tranquil·les*, primera part d'un nou text de S. Beckett, en traducció d'Octavio Fatica, per gentilesa de *Stirrings Still*. 58.**

Xesc Forteza, sobretot actor. Entrevista a aquest actor, director i autor teatral mallorquí. J. Reus. **60.**
¿La fi de la història? Victòria Camps, Josep Ramoneda i F. Mira debaten al voltant del polèmic article del nord-americà F. Fukuyama. A. Punsola. **62.**
***Marina d'Art*, més que una revista.** J. S. Sorribes. **66.**

LIBRES

Hèrcules a València. Sobre el darrer llibre de J. F. Mira, *Els treballs perduts*. J. Fuster. **68.**
Relacions i viatges. J. Perucho. **70.**
Sventurata patria. V. Llorca. **73.**
Joan Lluís Vives , a *Saó*. X. R. Trigo.
«Humor i sàtira», avui com ahir. A. Ma. Gil.

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

Apareix l'*Enciclopèdia de Medicina i Salut*, publicada per Enciclopèdia Catalana; una obra d'alta divulgació elaborada amb gran quantitat de recursos tècnics. X. Duran. **75.**

ECONOMIA

Antonio Montalban. Entrevista al secretari general de CCOO del País Valencià. Albert Vicent. **80.**
L'Eix Macià de Sabadell. Sílvia Montfort. **84.**
KIO llança Torras del parquet. El grup kuwaitià enceta una OPA per poder controlar el *holding*. A. Vicent. **83.**
Pelleters ecològics. La Federació Espanyola d'Associacions de Pelleteria (FEAP) vol lluitar contra el desequilibri ecològic. S. Monfort. **86.**
Agenda cultural. Programació. Pel·lícules. Passatemps. 90.

Edicions del País Valencià, S.A. Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Telefax: 352 09 83. **Redacció de Barcelona:** Carrer de Casanova, 46, 4-2. 08011-Barcelona. Tl. (93) 323 00 71. **President del Consell d'Administració:** Rafael Mansanet. **Editor:** Eliseu Climent. **Director:** Josep Ramon Lluch. **Subdirector:** Josep Ma. Pasqual. **Cap de redacció:** Antoni Robles. **Redacció València:** Miquel Alberola, Xulio Ricardo Trigo, Jordi Sebastià, Nel·lo Pellicer, Albert Vicent, Ismael L. Belda. **Col·laboradors:** Enric Sòria, Víctor Mansanet, Remei Blasco, Esther Roig, Carles Gàmez. Ronan Killeen. **Administració:** Quica Sena i Pilar Martí. **Secretària de Redacció:** Xelo Tortosa. **Redacció Barcelona:** Eduard Company, Sílvia Montfort, Blanca Lucas. **Col·laboradors:** Lluís Bonada, Oriol Castanys, Carles Singla, Òscar Monferrer, Xavier Duran, Andreu Sotorra, Joan Vila, Vicent Partal, Albert Punsola i David Pallejà. **Secretària de redacció:** Mercè Montoliu. **Corresponsalia Alacant:** Francesc Manel Anton. **Corresponsalia Castelló:** Antoni Albalat, Teresa Violeta. **Corresponsalia Mallorca:** Miquel Payeras. **Corresponsalia Andorra:** M. Carme Grau Ribot. **Corresponsalia Madrid:** J. M. Sanmartí, Julio Trujillo. **Fotògrafs:** Rafa Gil (València), Domènec Umbert (Barcelona), Xesc Amengual (Mallorca), Carlos Serrano (Madrid). **Documentació:** Ma. J. Castellote. **Arxiu fotogràfic:** Jesús Prats. **Disseny:** Enric Satué. **Maquetació:** L. Casanovas. **Cartografia:** Alonso. **Correcció lingüística:** Francesc Sellés, Dolors Sanchis. **Promoció i publicitat:** Jordi Enguix. **Subscripcions:** Begonya Pardo. **Edició:** Eloi Casanovas. **Impressió, composició i enquadernació:** Tip. Artística Puertes, S. L. Palleter, 47. Telèfon (96) 325 06 77. 46008-València. **Col·laboradors:** Joan Fuster, Vicent Ventura, Ricard Blasco, Ramon Barnils, A. Solé, Joan F. Mira, Manuel Vázquez Montalban, Joan de Sagarra, Vicent Pitarch, Sergi Pàmies, Oriol Domingo, Josep V. Marqués, Quim Monzó, Ignasi Riera, Antoni Serra, Julio Máñez, Valentí Puig, Max Cahner, Ferran Torrent, J. J. Pérez Benlloch, Toni Mollà, Ricard Calvo, Equip d'Estudis Urbanístics, Manuel Muñoz, Heike van Lawick, Francesc Signes, Manuel de Pedrolo, Vicent Partal, Rafael Alemany, Jaume Lorés, Vicenç Villatoro, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, Ferranda Martí. **Direcció, redacció, administració, publicitat i subscripcions:** Av. del Baró de Càrcer, 40, 13. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. **Depòsit legal:** V. 853-1984.

L' Oncle Sam fa fàstic

Estic esgarrifat de veure les timidíssimes reaccions dels anomenats països occidentals davant l'atac de les forces nord-americanes destacades a Panamà a fi de capturar el general Noriega. La pressió del gran amo del món ha fet que tots els països que estan dins la seua òrbita callen com a putots i consenten una agressió que ha provocat una quantitat indeterminada de víctimes com també la destrucció de centenars de vivendes, indústries i comerços.

Amb un cinisme increïble, en nom de la llibertat i de la lluita contra el narcotràfic, els *marines* han desplegat la poderosa maquinària de guerra de què disposen per posar de genolls el poble panameny. Són tan estúpids, i tan ases, que ni tan sols han estat capaços de detenir Noriega. I són tan bèsties, que han disparat contra la població civil —dones, vells i nens indefensos— i, inclús, contra els periodistes, com ara el fotògraf del diari *El País,* Juantxu Rodríguez. Em fa un gran fàstic la hipocresia que demostren els governants del món desenvolupat i el seu sentiment de *classe* respecte als països que depenen econòmicament, políticament i militarment de l'oncle Sam.

Albert Fons
Manises (l'Horta)

El president nord-americà George Bush i els seus compatriotes poden sentir-se molt satisfets per l'exemplar acció —dit això amb tot el sarcasme del món— engegada contra el poble de Panamà amb l'excusa de prendre el general Noriega i dur-lo davant els tribunals nord-americans per jutjar-lo. Mai una causa aparentment justa —capturar un narcotraficant i portar-lo davant la

justícia— pot resultar tan abominable a causa del mètode emprat per aconseguir-la. Sense tenir en compte els acords internacionals en matèria de sobirania dels estats, inviolabilitat de fronteres i respecte a la política interna dels països, l'exèrcit de les barres i estrelles ha atropellat tots els drets individuals i col·lectius que tant gallegen que són els defensors.

La trajectòria de Noriega, el seu estil falsament populista, els mètodes d'exaltació nacionalista, etc., no hem plauen gens en absolut, però considero molt més execrable l'acció militar duta a terme per l'exèrcit nord-americà, que ha tingut com a conseqüència la mort de milers de persones. Em sembla que l'any no acaba gens bé i que, en aquest assumpte concret, no podem esperar que el pròxim siga millor.

Andreu Roda
Lleida (el Segrià)

TVV i la premsa

Ja fa més d'un mes que els habitants del sud del Principat gaudim de les emissions de Canal 9. Però, pel que es veu, a la premsa de les comarques tarragonines tant li fa, llevat del *Diari de Tarragona,* que ha donat a la TVV un bon tractament com quan es va inaugurar la TV3 i Canal 33, amb amplis reportatges i amb una programació completa del Canal 9. El *Reus Diari,* el dia 23 del mes de novembre, després de dues setmanes d'emissió del Canal 9, publica un petit article sobre el fet. La resta de la premsa de Reus, Tarragona i altres poblacions, ni una sola paraula. Pel que fa a la premsa de la resta de Catalunya, només ha informat els lectors l'*Avui,* els altres han donat una informació quasi anecdòtica, on els lectors han hagut de mirar amb lupa.

Jo no entenc com la premsa catalana pot marginar una televisió que es veu a una part del seu territori quan tots els diaris publiquen la programació francesa i la d'altres televisions.

És que els del sud no som catalans, o és que no tenim dret a veure la TVV.

Meritxell Bigorra Alemany
Reus (Baix Camp)

A Núria Cadenas

Núria, fa molt de temps, 15 mesos, que seguim el teu arbitrari empresonament. És increïble que una noia pugui ser a la presó sense cap causa que ho justiqui. Fa uns anys això era propi d'un govern feixista, els nostres governants quan parlen del seu *currículum* així ho fan constar. ¿I ara..? ¿Qui n'és responsable? ¡Que fàcil que és dir que vivim en una democràcia! ¡Que difícil practicar-la! Ja no veus, no pots dir que estimes el teu país, ni ara des del captiveri pots parlar, per telèfon, amb els teus pares perquè ho fas en català i ells, ¡és clar!, no l'entenen. Quan sentim parlar els nostres polítics, una pensa: ¡quanta hipocresia!

No et conec, Núria, no conec els teus familiars, ¡i quant que us estimo!

¡Núria, que poc que ens

coneixen...! Ells desperten odis i rancúnies; tu, estimació i solidaritat.

Que no et manqui mai l'esperança, som molts que patim i sofrim amb tu, i això t'ha de donar força i coratge per a seguir endavant, arribarà el dia que et faran justícia i tu, Núria, veuràs els estels... els ocells... les flors... les teves rialles ompliran les vides dels teus familiars i amics que junt amb molts altres desitgem que ben aviat et facin justícia, que ben aviat siguis al carrer... que 1990 sigui l'any de la teva llibertat, la nostra.

Núria Salamé
Barcelona (el Barcelonès)

El terrorisme del sr. Cardona

En el número 285 un regidor barceloní escrivia sobre el terrorisme i la «democràcia que consolidà Napoleón Duarte». Permeteu-me una opinió:

Dóna proves de molt poca capacitat política qui tracta amb frivolitat els temes importants. Utilitzar els morts, sense analitzar-ne les causes, per arribar a conclusions panglossianes em sembla molt poc elegant. I voler fer passar bou per bèstia grossa parlant de «democràcia» a El Salvador és fer-ne un gra massa.

Un poble que es rebel·la contra la misèria i contra la més brutal negació dels drets humans no mereix ser tractat amb aquest cinisme. Dissortadament, l'opressió no els ha deixat més camí que la violència. ¿Fan mal fet de lluitar per alliberar-se? ¿Haurien de sotmetre's i ferse còmplices dels assassins?

No és una qüestió de salut mental. Si ho fos, la confusió que demostra el Sr. Cardona no seria la millor recomanació del sistema que defensa. Es tracta d'una cosa més seriosa i profunda, com qualsevol persona hauria de saber.

J. Vidal
Barcelona (el Barcelonès)

Voluntaris

En el número 285 de la revista, en l'article «Militars fantasmes» llegia al final «no resulta estrany que en tota la base de Bétera només n'hi haja un, de voluntari». Vull assabentar-los de l'error d'aquesta afirmació, ja que em trobe actualment fent la *mili* en una de les companyies de la base. En aquesta hi ha un total de 8 voluntaris. Extrapolant aquestes dades a tota la base, aquest voluntari està molt lluny de la realitat, per això i com a lector de la revista m'agradaria que corregírem aquest error.

Vicente Javier Adam
Algemesí (València)

Solució als passatemps del nº 289

Home: Emili, Francesc, Enric, Jaume, Miquel.

Dona: Montse, Carme, Rosa, Mireia, Anna.

Color: Taronja, Marró, Blau, Verd, Groc.

Espec.: Geografia, C. Naturals, Espectacles, Història, Esports.

Posició: Segons, tercers, cinquens, quarts, primers.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	C	A	T	E	G	O	R	I	C
2	I	N	A	N	I	M	A	P	A
3	G	E	R	A	N	I	■	E	S
4	A	M	O	■	E	S	T	A	T
5	R	I	T	U	S	■	A	L	■
6	R	A	■	I	T	E	M	■	V
7	E	■	E	X	A	M	I	N	I
8	T	E	L	E	■	I	S	B	A
9	A	C	A	R	A	R	■	A	L

PAS DE RATLLA

Ramon Barnils

Frenar el capital a l'Est

Com que l'eufòria de totamena de capital, sobretot del més salvatge, davant de l'obertura dels estats i països fins ara de capitalisme d'estat, té un to encomanadís, irreflexiu i decididament infantil, és obligada la lectura de material sobre els anys vint i trenta als Estats Units: els anys que van dur al poder els capitalistes, sobretot els salvatges fins a la derrota d'aquest mateix capitalisme, a les seves pròpies mans (crac del 29); els anys del New Deal, Roosevelt i l'economia keynesianista.

Encara que només sigui per no repetir les mateixes imbecil·litats.

El 1921, en el primer dia de mandat, l'acabat d'elegir president Harding va declarar: «Necessitem més homes de negocis en el govern, i menys governs en els negocis (We need more business in government and less government in business)». Continuo copiant del llibre *Franklin Delano Roosevelt*, de Ted Morgan: «Aquell dia els capdavanters dels homes de negocis, financers i empresaris van rebre el país més ric del món, i en podien tenir tot el domini només que es dignessin a mantenir-lo. Podien haver continuat així per sempre, prenent-se per a ells un de cada tres ous. No van trigar ni una dotzena d'anys a arruïnar el magnífic obsequi i dur el país a la ruïna. Amb totes les cartes a la mà, van fer per manera de perdre el joc. Ara, s'havia de salvar els capitalistes d'ells mateixos».

De com s'ho va fer el capitalisme dels Estats Units per arruïnar el país i fer arruïnar-se ell mateix, no cal dir-ho: va confondre governar amb apoderar-se, i va menystenir el govern com a administració. Menys de dotze anys després de la presa del poder per les masses milionàries, els suïcidis, els cracs, les ruïnes, eren igualment massius.

S'ha de llegir amb detall, d'aquella època, la literatura seriosa —seriosa, exclosa doncs la comunista, vist l'obsequi que el comunisme d'estat està fent aquests mesos al capitalisme: grapats d'estats, dotzenes de nacions, milions de persones— per veure quines no en pot fer el capital deixat anar: un cop engegada la Depressió, amb empreses, treballadors i empresaris del país més ric del món arruïnats, un dels dirigents de l'ensulsiada, vist el que passava, deia coses com aquestes: que molts treballadors havien deixat la fàbrica perquè els resultava més la venda lliure i pel carrer de fruita variada. Els elogis a l'economia (!!!) submergida no són d'avui, compta amb antecedents altament imbècils.

Aquests anys noranta, doncs, veurem això: com el capital intenta prescindir de l'administració als països de l'est d'Europa, fent-se amb tots els poders possibles, a fi d'obtenir el màxim benefici amb el mínim cost. I veurem si les masses anònimes i les organitzacions polítiques, són capaces d'haver après dels Estats Units, a més de la febre del consum, la lliçó dels anys vint i trenta: que els diners són massa importants per deixar-los en mans dels professionals dels diners.

Novetats

Novembre **89**

Publicacions de la Generalitat de Catalunya

Acció del Govern de Catalunya 1987
PVP 3.500 ptes. 29,7×21 cm. Pàg.: 362.

Document ampli i il·lustrat que fa el balanç de les activitats més significatives del Govern de Catalunya durant l'any 1987.

La indústria àudio-visual de ficció a Catalunya
PVP 800 ptes. 22×15 cm. Pàg.: 88.

Aplec de diversos treballs sobre aspectes de la producció i de la comercialització de l'àudio-visual de ficció a Catalunya.

Disseny curricular: ensenyament secundari obligatori
PVP 1.025 ptes. 29,7×21 cm. Pàg.: 112.

Aquest volum presenta la proposta de currículums que s'estan experimentant a Catalunya en l'ensenyament secundari obligatori.

Catàleg de materials etnogràfics inèdits
PVP 200 ptes. 23,5×16,5 cm. Pàg.: 39.

Base documental inèdita que comprèn estudis, arxius històrics, fons bibliogràfics, beques, etc., referents a dansa, cançó popular i altres materials etnogràfics que s'han incorporat darrerament al Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular de la Generalitat de Catalunya.

Le Démon des Anges: 16 artistes «chicanos» al voltant de Los Angeles
PVP 4.000 ptes. 29,7×21 cm. Pàg.: 247.

Ampli catàleg que presenta l'obra pictòrica de 16 artistes residents a Los Angeles, d'especial significació i interès en el panorama de les avantguardes artístiques americanes.

Memòria de les jornades de debat sobre teatre infantil i juvenil a Catalunya.
PVP 1.500 ptes. 29×21 cm. Pàg.: 156.

Compendi de les jornades de debat sobre teatre infantil i juvenil organitzades pel Departament de Cultura de la Generalitat l'octubre de 1986, a Terrassa.

Garantia de qualitat als serveis de farmàcia hospitalària
PVP 1.900 ptes. 22×20,5 cm. Pàg.: 140.

Manual que és el fruit del treball de farmacèutics de diferents centres hospitalaris i que té com a objectiu garantir la qualitat en un servei de farmàcia hospitalària.

El transport ferroviari a Catalunya
PVP 2.500 ptes. 30×21 cm. Pàg.: 382.

Aquesta obra il·lustrada concreta i descriu, de manera exhaustiva, la situació de la xarxa de comunicació ferroviària en tot el territori que és competència de la Generalitat de Catalunya.

Ordenació dels càmpings a Catalunya
PVP 300 ptes. 21,5×15,5 cm. Pàg.: 44.

Recull de la normativa jurídica actualment vigent a Catalunya sobre ordenació de la pràctica del càmping i dels establiments dedicats a aquesta activitat.

Les novetats que figuren en aquest anunci es poden trobar a les llibreries.
Si desitgeu rebre llibres contra reembossament, empleneu la butlleta.

Nombre d'exemplars i títol

Nom i cognoms

Adreça

CP i població Telèfon

Generalitat de Catalunya
E. A. del Diari Oficial i de Publicacions
Llibreria

Rambla dels Estudis, 118
08002 Barcelona
Telèfon (93) *302 64 62

Data

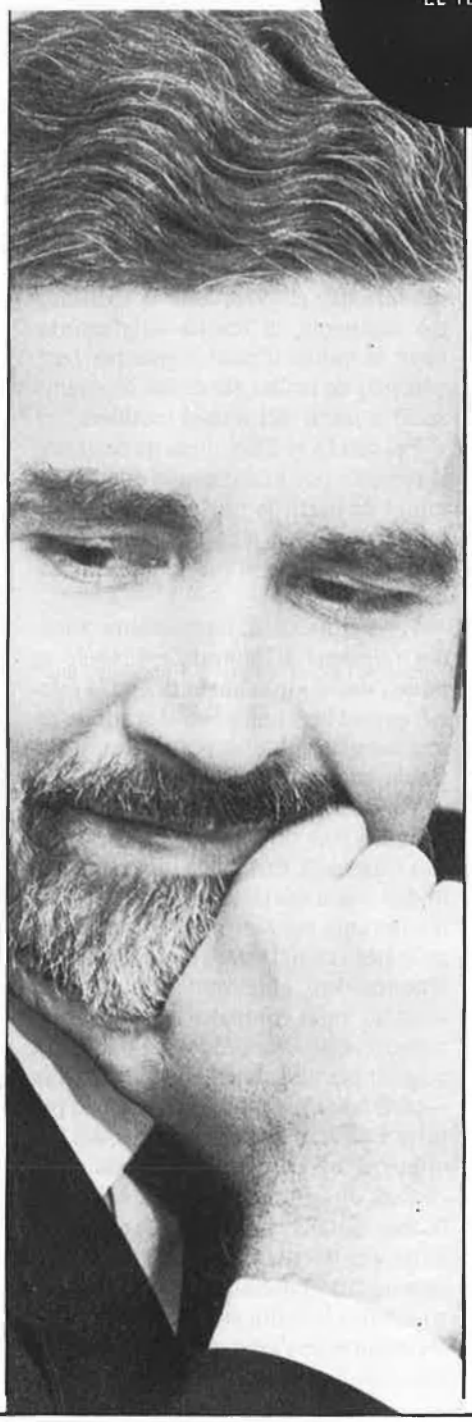
Signatura

Lerma: la soledat final

En la seua compareixença davant de les Corts valencianes, per tal de justificar el cessament fulminant del conseller Blasco, Lerma afirmà: «Era una decisió inajornable i necessària, a fi que el Consell no genere dubte entre els ciutadans». I en efecte, la decisió del President potser era «inajornable» i «necessària»... per al president mateix, és a dir per a la seua particular política de poder en solitari. Quant als dubtes, n'han sorgit més que mai.

En primer lloc, és molt dubtós que la causa *real* de la destitució del conseller Blasco siga la seua presumpta implicació, o possible responsabilitat política, en presumptes irregularitats i suborns per part d'alguns càrrecs o funcionaris del seu departament. És molt dubtós: sospites, o realitats, d'un ordre semblant han passat i passen en conselleries, diputacions i ajuntaments (Calp, per molts motius, és un cas emblemàtic), i el president no ha forçat la dimissió de ningú. Més encara, personatges implicats en repetides sospites poden rebre, fins i tot, homenatges presidencials i sopars de *desgreuge*. I és molt dubtosa la netedat política d'un cas en què les denúncies de possible corrupció van a parar al fiscal abans de ser conegudes pel responsable polític corresponent. Al conseller Blasco no li ha estat donada ni l'oportunitat de *netejar* ell mateix el seu departament, de destituir els hipotètics implicats, abans de presentar —si calia— la pròpia dimissió com a responsable polític últim. Al conseller Blasco, simplement, li han parat la trampa de manera tal que no se'n poguera escapar.

En segon lloc, no és gens dubtós que amb la destitució de Blasco (independentment de quina puga ser, si n'hi ha, la seua responsabilitat en el cas), Lerma ha aconseguit finalment la consumació d'un procés llargament madurat i implacablement portat a terme: que ni dins del govern ni dins del partit quede ningú amb pes i pensament propi. No és cap novetat, ni és cap descobriment. Aquest setmanari ja en va parlar, en editorials passats amb ocasió de la caiguda de l'alcalde Pérez Casado i de l'*exili* del conseller Ciscar. Però el procés d'eliminació és més antic i més greu. Successivament han estat anul·lats, per un procediment o per un altre, tots aquells que podien tenir una base política pròpia dins del PSOE valencià, tots aquells que podien tenir un pes o un prestigi, representar alguna idea, posseir algun valor no dependent de la simple fidelitat: Cucó i Soler, Guardiola o Sotillo, Girona, Asunción, Ciscar, com abans encara Albinana o Pastor. I ara Blasco. Al voltant de Lerma, ha quedat un desert estèril, una terra cremada on no pot créixer cap arbre que puga algun dia fer ombra al gran solitari. Un solitari això sí, acompanyat ja només per un entorn de fidels.

Les maniobres del president Lerma per eliminar tota ombra al seu poder no haurien de preocupar excessivament la societat valenciana si no fóra que els seus efectes poden ser —ja són— nefastos. Als valencians no ens convé l'empobriment progressiu de la vida política al si del partit que ens governa. I ens convé encara menys l'eliminació efectiva de la vida pública de tantes persones de valor com hem citat (i de moltes més, menys conegudes, que han abandonat per avorriment o desesperació). Que Joan Lerma decapite tot cap que destaca, que fomente la fidel mediocritat, podria ser només el seu problema. O el problema del seu partit. En realitat, és un problema de tots, perquè tots en pagarem les conseqüències.

PAIS

¿Autodeterminació? Sí, gràcies

100 raons a favor

«¿Creu que les nacionalitats de l'estat espanyol no han de renunciar a exercir el dret d'autodeterminació? ¿Per quina raó?». Aquesta és la qüestió que EL TEMPS ha plantejat a 100 personalitats. Les seues respostes avalen un dret irrenunciable.

De les respostes obtingudes a la pregunta «¿Creu que les nacionalitats de l'estat espanyol no han de renuciar a exercir el dret d'autodeterminació? ¿Per quina raó? podem obtenir les següents característiques:

1.—Com a fet general hem de destacar que l'àmbit de respostes recollides no és exclusivament cultural o polític. Es tracta d'una mostra que abasta professions diferenciades (dissenyadors, pintors, escriptors...).

2.—Malgrat la diversitat de dedicacions professionals s'obté clarament el perfil d'un grup de respostes —aproximadament d'un 70%— que relaciona l'exercici d'aquest dret al fet de ser una nacionalitat històrica. Igualment es relaciona aquest fet (comunitat amb història, etc...) amb la comparació d'aquest dret amb els drets individuals de la persona: l'autodeterminació apareix com un dret humà.

3.—El dret a l'autodeterminació apareix —dins el percentatge apuntat— relacionat amb la lluire decisió del futur d'un país. Ara bé, també ha quedat establert que les respostes, arribats en aquest punt, prenien una triple opció: a) aquest dret servia per a organitzar federalment l'estat espanyol (de vegades servirà per a reaconstruir un passat històric confederal); b) l'autodeterminació no implica la independència política del país on s'exerceix i c) el plebiscit partia dels estatuts d'autonomia establerts.

4.—Entre les opinions apareix un sector que encara que no és significatiu quant a percentatge però ho és en tant que representant de partits polítics concrets: en un cas es representa el PSPV-PSOE i en l'altre el CDS-Illes. La coincidència bàsica d'aquests dos partits és que el plebiscit per l'autodeterminació passa pel dret exercit en el referèndum constitucional i que, en tot, cas, reivindicar ara aquest dret és caure en un tacticisme polític que cerca beneficis polític concrets (PSPV-PSOE). Pel que fa al model d'estat, el primer partit citat advoca per un estat federal —prenent com exemple el cas alemany— com a màxima expressió de l'estat de las autonomies. Per a aquest partit ha de quedar clar que el 1978, amb la Constitució espanyola, es resolia satisfactòriament el model d'estat, i que per tant, s'havien de trobar fórmules d'organització a *partir* del model establert.

Pel què fa al CDS, hem de remarcar la resposta poc homologada quant a totalitat de partit ja que una secció (Catalunya) opinava a favor d'aquest dret qualificant-lo de «dret democràtic radical».

5.—Per nacions, les respostes donades referents a l'autodeterminació es poden situar globalment des de la relació amb el dret polítc, en el sentit de remarcar una voluntat política molt definida en el seu exercici.

Val a dir que aquestes respostes compten amb un grau d'elaboració teòrica (Euskadi), fins a una influència clara dels fenòmens de descolonització contemporània per veure quin grau de legitimitat actual pot tenir l'exercici d'aquest dret, observant si l'autodeterminació volia equiparar-se amb autonomia o amb independència (Galícia); passant per una concepció heterogènia —oscil·lant des d'una formalització política fins a un desconeixement del significat d'aquest dret— amb una forta càrrega de sentiment històric i cultural (Països Catalans). Cal dir que en aquest últim cas la reivindicació de l'autodeterminació apareixia lligada en casos concrets a la lluita contra la uniformitat cultural de l'estat espanyol; a la viabilitat de l'exercici d'aquest dret per solucionar la violència política; o bé el reconeixement que es tenia del dret en qüestió, però manifestant que no era el moment oportú en la seva aplicació i que aquest dret no havia d'implicar posar fronteres respecte als altres països.

En qualsevol cas, en aquest punt podríem avançar com a hipòtesi de treball una relació bastant significativa entre un procés de lluita política per la consecució d'aquest dret i el tipus d'identitat nacional que se'n deriva. Mentre que en el cas basc es prefigura una clara concepció política de nació basca (vegeu les opinions d'I. Esnaola, I. Anasagasti i J. M. Aguirre); en el cas català no apareix tan clara una relació del tipus esmentat sinó que, com hem dit, es dóna més sovint una identitat basada en la cultura nacional. De tota manera, entre els enquestats catalans apareixen respostes que diferencien clarament una identitat nacional, concebuda ja políticament, de la identitat estatal (vegeu el cas de Tete Montoliu).

6.—Pel que fa al no-reconeixement que la constitució espanyola efectua d'aquest dret, s'aprecia entre els enquestats una voluntat de reforma del text constitucional, tot manifestant que no hi ha una continuïtat entre el que es revindicava fa deu anys i les necessitats polítiques actuals (aquesta opinió contradiu la concepció oficial del govern estatal ja que aquest manté que el dret a l'autodeterminació ja s'exercí en votar en el referèndum constitucional). Aquest judici és mantingut per intel·lectuals propers al Partit Socialista com ara Francesc Ferrer, fet que evidencia la manca de criteri polític comú en aquest i altres partits, com hem constatat.

7.—S'ha observat en un sector dels

Dalt, Ramon Lapiedra, Aina Moll, Antoni Subirà, Cesc Vila. Baix, Antoni Miró, Marta Pessarrodona, J. V. Marqués i Tete Montoliu.

enquestats un estranyament per les reaccions que han tingut els organismes oficials estatals davant la proclamació del Parlament de Catalunya de no renunciar el dret a l'autodeterminació. Aquest fet ha estat comparat en l'enquesta amb l'actitud del govern espanyol en mostrar-se partidari de l'autodeterminació als països de l'Est. Podem dir, doncs, que aquesta reacció d'un grup d'enquestats podria molt bé expressar una crítica a la relació entre reconeixement de la lliure determinació amb un cert prestigi polític internacional d'un govern estatal i negació d'aquest principi solidari en relació al possible qüestionament de les fronteres estatals (val a dir que el factor *temença* del govern espanyol ha estat remarcat, sobretot, entre els opinants bascos).

En resum, podem afirmar que els enquestats demostren obertament —en més d'un 90% dels casos— una voluntat d'exercir el dret d'autodeterminació; que aquest està molt més definit en casos amb una concepció política menys pactista amb l'estat en qüestió (Euskadi) i que el debat, pel que fa al cas català, s'estableix en si l'autodeterminació ha de dur o no la independència. En aquest sentit, de l'enquesta sembla desprendre's que s'optaria per un estat federal.

De tota manera, el que sembla clar és que el fet de reivindicar l'autodeterminació confirma la idea que el fet nacional continua sent un factor no resolt des del tardofranquisme ençà.

Ramon Lapiedra (rector de la Universitat de València): «El dret d'autodeterminació és irrenunciable i podria arribar a ser el camí per superar determinades situacions de violència política».

Pere Rosselló (directiu de l'Obra Cultural Balear): «L'autodeterminació és un dret que té qualsevol poble i nació, i com que som un poble tenim dret a excercir-lo».

Micharmut (dibuixant de còmics): «L'autodeterminació és necessària per a trencar la uniformització de la cultura actual, espanyola».

Francesc Cabana (economista): «És evident que no s'hi pot renunciar. És un dret que té tota nació i nosaltres en som una».

Aina Moll (ex-directora general de Política lingüística de la Generalitat de Catalunya). «Aquest és un dret natural que tenen tots els pobles, però crec que no és ara el moment més oportú per a plantejar-lo».

Carlos Garaikoetxea (ex-lehendakari del govern basc. Secretari general d'Eusko Alkartasuna): «És un dret democràtic que reivindico per al meu poble ja que constitueix la garantia de la pròpia supervivència d'una nació. Permet formar un estat, però també articula formes federals de governs».

Antoni Subirà (conseller d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya): «Remeto el meu pronunciament sobre el tema al text aprovat pel Parlament de Catalunya».

Cesc (dibuixant): «Des d'un punt de vista democràtic cada poble s'ha de poder determinar. No s'hi ha de renunciar».

Gato Pérez (músic): «No es pot renunciar a cap dret. Però en el cas de Catalunya podria resultar avorrit po-

sar fronteres amb determinades nacionalitats d'Espanya pel flux de cultures present a Catalunya».

Antoni Miró (pintor): «És un dret que té qualsevol ciutadà que pertanyi a una cultura, a una nació pròpia. El que no entenc és que se'ns hi haja d'autoritzar».

Sebastià Serra (professor universitari i diputat al Parlament de les Illes pel PSM): «Crec que som un poble i no es poden desllingar les llibertats individuals de les col·lectives. M'han estranyat, d'altra banda, les reaccions histèriques a aquesta reivindicació».

Sento Llobell (dibuixant de còmics): «No tinc clar el que és aquest dret, però que s'hauria de reconèixer, encara que personalment no sigui partidari de la independència».

Rafael Alemany (cap de normalització lingüística de la Universitat d'Alacant): «Genèricament és un dret universal. I crec que és cada poble qui ha d'exercir-lo segons les seves circumstàncies concretes. Pel que fa a les recents manifestacions d'aquest dret des d'instàncies parlamentàries cal dir que són legalment impecables».

Pere Manzanares (director de Ràdio Arrels): «Aquest dret és del poble. Si els estats francès i espanyol ens el neguen, evidencien la manca dle llibertat del nostre poble».

Casimir Boy (president d'Emissores Municipals de Catalunya): «Les nacions de l'estat han d'evolucionar en un sentit federal partint dels estatuts d'autonomia».

Àlex Susanna (escriptor i director de l'editorial Columna): «Cal no renunciar-hi. L'autodeterminació pot crear les condicions de normalitats de les cultures de les nacionalitats».

Andreu Alfaro (escultor): «En un país democràtic quasevol ciutadà pot demnar allò que creu que és just i necessari. Aquesta és la base de la democràcia».

Antoni Miquel, *Leslie* (cantant dels Sirex i restaurador): «Hi ha moltes coses per les quals lluitar. Cada Nacionalitat ha de lluitar lliurement per arribar a un estat federal. No hi hem de renunciar».

Marta Pessarrodona (escriptora): «Quan es parla de la *casa comuna* europea com a model de convivència de totes les nacionalitats, Catalunya no ha de reunciar a l'autodeterminació».

Mary Santpere, Alfons Cucó i Joan Pere Viladecans.

Doménec Sesmilo (secretari d'Organització d'Unió Democràtica de Catalunya): «No podem renunciar a un dret bàsic perquè Espanya es transformi en estat federal on tots els pobles siguin lliures i respectats».

Francesc Navarro (president del Centre Excursionista de Castelló): «La consecució d'aquest dret seria factible encara que el veig difícil per la interdependència progressiva de totes les nacions».

Josep Vicent Marqués (sociòleg): «Jo, que sempre he defensat les separacions i els divorcis amistosos pel que fa les relacions personals... no puc entendre com hi ha gent que no reconeix aquest mateix dret per als pobles».

Issac Díaz Pardo (empresari gallleguista. Director de «Cerámicas O. Castro y Sargadelos»: «L'autodeterminació és un ideal per a reconstruir l'antiga federació espanyola en un context europeu de cultures diferenciades».

Francesc Quetglas (president del CDS-Balears): «Sóc partidari de l'autodeterminació exercida a través de la Constitució i dels Estatuts d'Autonomia».

Àlex Broch (director literari d'edicions 62): «L'autodeterminació és un dret democràtic».

Tete Montoliu (pianista): «No s'hi ha de renunciar. ¿Què és això de l'Estat espanyol? Catalunya és Catalunya, i Espanya és Espanya, i punt».

Antoni Serra (periodista i escriptor): «Hi tenim dret perquè som una nació».

Pedro Aurtenetxe (president de l'Athlètic Club de Bilbao): «Per a mi és un dret inherent als pobles amb cultura i idiosincràsies pròpies. I Euskadi, com a poble diferenciat, hi té dret perquè pugui decidir el seu propi desenvolupament i futur».

Jordi Tarrés (esportista): «L'autodeterminació pot aplicar-se en un futur, si la voluntat de la gent així ho vol».

Salvador Martí (president del Grup Excursionista i Esportiu de Girona): «Com que Catalunya és una nacionalitat històrica i pot decidir en qualsevol moment el seu futur, no hi hem de renunciar, a aquest dret».

Mary Santpere (actriu): «L'autodeterminació s'ha de defensar per damunt de tot perquè ningú millor que un mateix pot saber el que vol».

Antoni Gades (ballarí i actor): «És un dret natural que tenim i és cinic que se'l reclame per a altres països i s'ignore, com fa el govern espanyol, quan es tracta del propi país».

Núria Feliu (cantant): «No s'hi ha de renunciar. Som una nació i per això tenim un dret tan senzill com el de ser».

Albert Boadella (dramaturg): «L'autodeterminació és una possibilitat perquè qualsevol comunitat humana —sigui o no nació— pugui decidir el que vol».

Antoni de Senillosa (advocat): «No se n'ha de fer una renúncia explícita encara que crec inoportú el seu plantejament avui».

Antoni Fernández Teixidó (president federal a Catalunya del Centre Democràtic i Social): «Les nacionalitats tenen dret a exercir-lo perquè és un dret democràtic radical, encara que cal relacionar l'autodeterminació amb el moment històric concret».

José Manuel Aguirre (membre d'Euskaria, Associació per al dret d'autodeterminació d'Euskadi): «És un dret automàtic i legítim del poble

Antonio Gades, Gabriel Ferraté, Albert Boadella i Josep Lluís Barceló.

d'Euskadi per la possessió de la seva cultura, que es troba per damunt del interessos territorials d'un estat «unificador».

Alfons Cucó (historiador i senador del PSPV-PSOE): «La Constitució de 1978 ha resolt l'estructura de l'estat i per això em preocupa el tecnicisme de certes forces polítiques per obtenir beneficis polítics amb l'ús de l'autodeterminació, com a forma de xantatge. S'ha d'anar a l'estat federal com a culminació de l'estat autonòmic».

Inaki Esnaola (Membre de la Mesa Nacional d'Herri Batasuna): «Euskadi té dret a l'autodeterminació perquè sota la reforma es furtà al nostre poble el seu reconeixement. Per això els bascos no acceptaren majoritàriament la Constitució».

Gabriel Ferraté (rector de la Universitat Politècnica de Catalunya): «L'autodeterminació té un valor variable, per a mi és un dret irrenunciable».

Joan Pere Viladecans (pintor): «En una democràcia no s'ha de renuciar a cap dret».

Manuel Camp (compositor): «Hi estic a favor per a les nacionalitats històriques perquè permet decidir lliurement el nostre futur».

Josep Lluís Barceló (ex-conseller d'Educació del Consell del País Valencià): «Tota nació no hi ha de renunciar encara que no estiga reconegut a la Constitució. La declaració del Parlament de Catalunya, de tota manera, no advocava per aquest dret, sinó que manifestava no renunciar-hi».

Miquel Àngel March (secretari del GOB: Grup d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa de les Balears): «Hi estic a favor perquè som un poble sobirà i com a tal tenim dret a decidir el nostre futur» .

Arcadi Garcia (historiador): «¿Com podem renunciar-hi si és un dret irrenunciable de tots el pobles i reconegut pels organismes internacionals?»

Matilde Salvador (compositora): «No hi hem de renunciar, si és un dret que tenim, però de la Constitució espanyola no en sé res, i no sé si hi estava reconegut».

Marià Villangómez (poeta. Premi d'Honor de les Lletres Catalanes): «El dret a l'autodeterminació és una actitud perfectament desitjable, ja que és un dret inalienable de cada poble».

Nadal Batle (rector de la Universitat de les Illes Balears): «Si no s'atempta contra la llibertat dels altres tothom té dret a ser amo del seu destí. Exercir l'autodeterminació és un dret democràtic».

Robert Moròder (advocat, militant nacionalista del anys trenta): «Encara que la constitució no reconega aquest dret no hi ha de renunciar. Les constitucions són canviables. I si aquest dret representa o no l'independentisme seria un altre camí, encara que des de molt jove tinc molt clar que preferesc la independència per a la meua nació, el conjunt dels Països Catalans».

Josep Ma. Gasset (director de l'Institut d'Estudis Ilerdencs): «Renunciar a l'autodeterminació seria renunciar a la llarga tradició històrica de Catalunya».

Francesc Rovira (president de l'Associació Professional d'Il·lustradors): «No hem de renunciar a cap dret. D'altra banda, el Parlament de Catalunya representa l'opinió dels catalans i, per tant, si un poble vol emancipar-se, cap estat no ha d'impedir-ho».

Inaki Anasagasti (portaveu del Grup parlamentari basc-PNS a les Corts espanyoles): «...Hi ha una por evident que la consulta al poble basc sobre l'autodeterminació sigui desfavorable a les posicions espanyoles. El poble basc té dret a autodeterminar-se perquè volem que el Bidasoa sigui un riu i no una frontera. Perquè estem dividits en dos estats. Perquè ens han separat de Navarra i perquè volem que la veu dels pobles de l'Europa del segle XXI sigui escoltada sense intèrprets».

Xavier Rubert de Ventós (filòsof): «Per principi no, però sense esgrimir-hi raons partidistes. Cal no confondre la política amb l'estàtica. La geografia no és ontologia ni França, ni Espanya, ni Catalunya són idees platòniques».

Oriol Bohigas (arquitecte): «No hi ha de renunciar perquè és un dret que tenen tots els pobles i comunitats, i si el reconeixen per als altres països no tenim per què no reconèixer-lo a les nacionalitats de l'estat».

Isabel Clara-Simó (escriptora): «No es pot renunciar a un dret reconegut per les instàncies jurídiques internacionals. Cap societat civilitzada no hi pot renunciar perquè seria retrocedir a l'edat mitjana».

Josep Ma. Rierola i Rovira (president de l'Associació Catalana de la Premsa Comarcal): «No entenc aquest tema en el sentit de posar fronteres. Tot és una qüestió d'interpretació de la Constitució. Les nacionalitats històriques tenen dret a decidir el seu futur».

Rafael Company (historiador): «No hi han de renunciar mai, perquè els po-

bles no poden privar-se de decidir el seu futur».

Joan Coll (president del Cercle Català de Madrid): «No s'hi pot renunciar sempre que respectin les lleis vigents perquè forma part de l'evolució de les nacions».

Mateu Morro (secretari general del PSM): «Ha de ser la pròpia nació la que determini el seu futur i no un poder forà».

José Vicente Mateo (escriptor i senador en la legislatura constituent espanyola): «La nostra constitució no contempla aquest dret encara que pot ser reformable per poder-lo aplicar. D'altra banda em sembla cínic negar-lo a l'interior del seu país quan el govern el reclama per als països de l'Est. És un dret legítim».

José Alberto Pradera (diputat general de Biscaia): «Ningú pot negar aquest dret. Una altra cosa és la possibilitat d'exercir-lo. En el nostre cas si aconseguim la conscienciació de tots davant el sentiment basc i amb l'actuació institucional, amb un consens ampli, estarem en condicions d'escometre aquest dret».

Carlos Casares (escriptor): «Aquest és un concepte que va cobrar vigència sota el període descolonitzador dels països europeus i per endegar la independència d'Àfrica. Per tant per a Europa no hauria de tenir aquest significat. El que s'ha de veure és si les nacionalitats de l'estat tenen aquest dret».

Frederic Jordan (president de la Societat Coral «El Micalet»): «És clar, perquè és un dret natural dels pobles per demanar-lo per la via pacífica».

Juli Sanclimens i Genescà (president de l'Associació Catalana de Municipis): «És un dret irrenunciable».

Pere Iborra (secretari general de la Federació de Televisions Locals de Catalunya): «No hi han de renunciar perquè són comunitats històriques. S'ha d'arribar a una estructura federal de l'estat».

Joan Riera (coordinador d'Unió de Pagesos): «Cap poble no hi ha de renunciar. És consubstancial a la llibertat dels pobles».

Albert de Gregorio (president del Consell de les Joventuts de Barcelona): «Encara que la conjuntura d'una època concreta no ho faci possible, és un ideal al qual no s'ha de renunciar».

Antoni Rosselló (Unió Balear): «En sóc partidari perquè un poble es pot independitzar de la *mare* sense que això vulgui dir negar-la».

Bartomeu Martí (portaveu de la Crida-Mallorca): «A favor, perquè les Illes formen part d'una realitat nacional que té el dret a decidir lliurement el seu futur».

Ramon Pineiro (president del Consello da Cultura Galega): «Si autodeterminació és el dret a la independència, ens trobem davant un dret distint al d'autonomia. Si es tracta, però, d'un grau menor o major d'autonomia podem entendre que se'n parli en el conjunt europeu».

Gabriel Janer Manila (professor universitari i escriptor): «Hi estic a favor perquè és un dret natural de cada col·lectivitat».

Enric Valor (escriptor, Premi d'Honor de les Lletres Valencianes i Catalanes): «Atesa la personalitat històrica d'Euskadi, Galícia i els Països Catalans, és un dret que ens és natural per a poder defensar la nostra identitat i supervivència com a poble. Sí, hi estic a favor».

Josep Martínez de Foix (president del Centre UNESCO de Catalunya): «Una nació no es realitza fins que no té estat propi. A Madrid ho tenen clar quan es tracta dels països bàltics, però quan es tracta de la península Ibèrica, no. L'autodeterminació és reconeguda internacionalment, com els drets humans».

Consol Ortega (presidenta de l'Associació Catalana d'Empresaris): «Encara que la Constitució no permet d'anar més enllà i el grau d'autonomia que tenim és bo, no hi hem de renunciar per la importància de la nostra nacionalitat històrica».

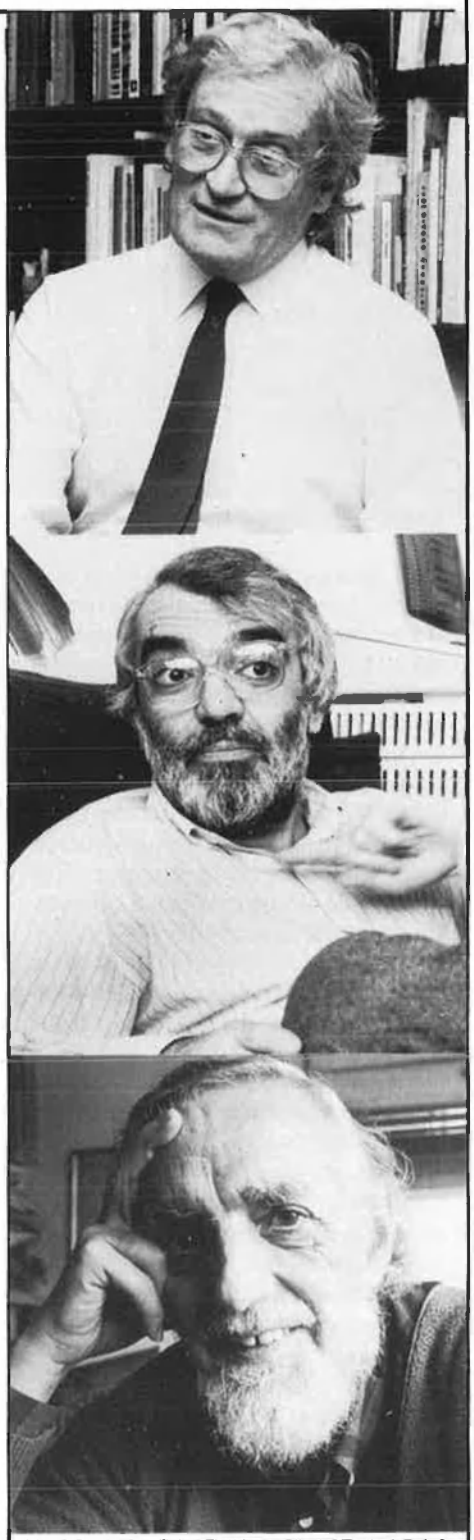
Oriol Martorell (músic i professor universitari): «Com que Catalunya és una nació i l'estructura autonòmica de l'estat espanyol és molt discutible, hi tenim dret, encara que s'ha d'exercir en el marc democràtic i acceptant les regles del joc».

Jaume Ferrús (director de TV3): «No s'hi ha de renunciar, perquè sense aquest dret un poble no pot satisfer les seves aspiracions d'autogovern».

Josep Maria Llompart (premi d'Honor de les Lletres Catalanes): «Negar aquest dret a un país és una postura totalment antidemocràtica».

Ramon Malla (bisbe de Lleida): «No s'hi ha de renunciar perquè tot grup té dret a defensar les seves peculiaritats, però, en tot cas, autodeterminació no ha de significar insolidaritat».

Joan Mayol (diputat al Parlament autònom del PSM): «L'autodeterminació és una qüestió de respecte als drets humans».

De dalt a baix, Oriol Bohigas, Nadal Batle i Oriol Martorell.

De dalt a baix, Francesc Ferrer, Joaquim Nadal i Manuel Boix.

Carme Miquel (presidenta de la Coordinadora d'Alumnes, Pares i Professors d'Ensenyament en valencià): «No han de renunciar-hi. Les forces polítiques que representen el poble han de dur una política informativa i que propicie el debat i la reflexió respecte a l'autodeterminació».

Salvador Cabedo (coordinador del Col·legi Universitari de Castelló): «És una aspiració legítima i és un fet cultural que es dóna actualment a Europa. A l'estat espanyol, però, és un tema al qual cal aspirar a llarg termini perquè ara per ara no hi ha una conscienciació i condicionaments socials i culturals perquè s'hi puga aplicar».

Josu Ortuondo (director general d'Euskadi Irratia Telebista-ETTB): «Els bascos hi tenim dret perquè som un poble diferent en tots els ordres i tenim la voluntat de defensar aquesta especificitat. Ningú té dret a privar-nos de la seva reivindicació».

Rafael Armengol (pintor): «És evident. És un dret dels pobles per a subsistir com a poble».

Maria de la Pau Janer (escriptora): «És un dret inherent de qualsevol poble per a decidir sobre sí mateix».

Teresa Pàmies (escriptora): «No hi han de renunciar. Cap poble ha de renunciar a autodeterminar-se».

Joan Mari Cardona (president de l'Institut d'Estudis Eivissencs): «Pertanyem a un poble que té aquest dret inalienable per poder decidir el futur per ell mateix».

Francesc Ferrer i Gironés (senador del PSC): «L'autodeterminació és irrenunciable i es pot exercir tantes vegades com creguem necessari perquè els ciutadans són diferents en cada moment històric i els d'avui no pensem igual que fa deu anys».

José Elorrieta (secretari general d'ELA-STB): «Per nosaltres és un dret obvi perquè som una nació. El que sorprèn és que des de posicions democràtiques se'l qüestioni. La gran majoria dels bascos, socialment i política, hi estan a favor».

Pilar Rahola (directora de l'editorial Pòrtic i de la Fundació 'Acta'): «Seria suïcida que qualsevol país renunciés a les possibilitats de futur. Els esdeveniments actuals d'Europa demostren que res és immòbil».

Joan Rigol (ex-conseller de Treball de la Generalitat del Principat): «Si un poble té consciència de ser-ho té ja només per això tot el dret a autodeterminar-se i si no, no».

Doro Balaguer (president de la Fundació Josep Renau): «És absurd renunciar a un dret. Jo comentaria l'histerisme de les manifestacions oficials arran del pronunciament del Parlament de Catalunya».

Pere Calders (escriptor): «No s'hi ha de renunciar. Els drets dels pobles són reconeguts per totes les democràcies i no ha de ser regatejat».

Manolo Boix (pintor): «Em sent solidari amb la meua nacionalitat i cadascú sap on vol penjar el cresol... Evidentment no s'ha de renunciar a aquest dret».

Joaquim Nadal (alcalde de Girona i president de la Federació de Municipis de Catalunya): «Aquest dret s'ha d'acceptar i propiciar perquè és acceptat de forma general».

Néstor Besterretxea (escriptor): «Si som demòcrates conseqüents i el poble basc votés majoritàriament a favor de l'autodeterminació, caldria acceptar aquest dret. També penso que establir límits precisos a aquest tema és la plasmació que existeix por a la posició del poble basc davant l'autodeterminació».

Manuel de Pedrolo (escriptor): «Les nacions de l'estat tenen prou personalitat per a no renunciar-hi, i no ho han de fer».

J. B. Culla (historiador): «No hi ha de renunciar, però només les nacions tenen aquest dret, no totes les comunitats autònomes. La cultura democràtica més elemental obliga a acceptar els drets col·lectius dels pobles».

Francesc Candel (escriptor): «Cada nació té aquest dret i la possibilitat d'exercir-lo. Però fa por a molta gent i de vegades més al català mitjà que a altres sectors no tan favorables».

Albert Viladot (periodista, director del diari *Avui*): «No hem de renunciar. És lícit que els sectors polítics i socials que no en tenen prou amb l'actual situació desitgin avançar cap a cotes més elevades d'autogovern. De fet, l'Estatut d'Autonomia del 79 ja va ser una forma d'autodeterminar-se, però era fruit d'una correlació de forces i d'una situació determinada. ¿Qui pot renunciar a anar més enllà si la correlació de forces es modifica i la situació política ho permet».

Àngel Colom (secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya): «Les nacions no hi poden renunciar perquè és un dret inalienable dels pobles. Tot poble té dret a decidir el seu futur polític sobiranament».

Xavier Ferré

ASSAIG

El monarca, l'estat i la nació

Quan el Parlament de Catalunya resolgué, sense massa debat, expressar que «no renunciava» al dret d'autodeterminació, no sabia probablement l'extensió dels efectes, la polèmica i la maregassa que la seua resolució havia de provocar. No era automàticament previsible que els bascos entrarien a roda de manera immediata, discutint només si es quedaven en els mateixos termes ideals del Parlament català, o si baixarien a aplicacions més pràctiques. No era previsible tampoc que forces nacionalistes gallegues o valencianes se sumarien a una iniciativa semblant. Sí que era previsible —però segurament no ho van preveure els diputats catalans, o no amb l'extensió que ha tingut— una violenta reacció en defensa de la *«unidad nacional»*. Hi ha una *angoixa espanyola*, una incertesa de fons, acompanyada d'un sentit ancestral de propietat, que havien d'eixir necessàriament a la superfície. I han eixit, no cal dir-ho.

* * *

La **polseguera** que ha aixecat el tema, demostra —i amaga— algunes qüestions de fons molt importants: per exemple, el predomini d'una visió de la història segons la qual els estats-nacions (i Espanya en primer lloc) són indiscutibles, immutables i eterns, el bé absolut i font de tota moral i legitimitat. També demostra, però, que Espanya és una realitat/idea indefinida i contradictòria: ¿és una nació la substància i els límits de la qual són coincidents amb l'estat? (i llavors només hi ha *una* nació espanyola, i dins l'estat *no pot* haver-n'hi cap altra, i les conseqüències són clares), ¿i és una nació que comparteix el mateix estat amb altres nacions? (i llavors, a banda la confusió de noms, ¿quina és la nació espanyola que *no* és catalana, basca, etc., i quines conseqüències es deriven d'una hipotètica relació entre iguals?... ¿o hi ha diferents nacions, però no són iguals?). I finalment demostra que, a pesar de tantes hipotètiques contradiccions, i de tan escasa coherència conceptual, la *unidad* —no resolta en la teoria— està perfectament resolta en els fets: fa prop de tres segles que la integritat territorial de l'estat no s'ha trobat ni una sola vegada, ni remotament, amenaçada des de dins (la possibilitat que bascos i catalans van tenir el 1936 era més imaginària que real, o potser ni tan sols imaginària: Azana o Negrín no eren menys espanyols que Franco). Per tant la por dels espanyols a l'amenaça «separatista» no és una por a un perill efectiu o imminent: és una por profunda i visceral: la por de no poder definir-se *ells* sense els *altres*. La por de «què queda d'Espanya si...»

* * *

Les **paraules del rei** en l'al·locució de Nadal, fent referència a la unitat d'Espanya (seguides del brindis de Plácido Domingo la nit de cap d'any, amb igual desig), han sorprès, curiosament, qui menys havien de sorprendre: polítics nacionalistes bascos i catalans, estranyament, s'han estranyat pel missatge reial. ¿Quina pensaven, aquestes bones ànimes, que és la missió essencial del rei i de la «institució que representa»? En primer lloc, el rei és el cap de l'estat, de l'estat espanyol definit com a nació espanyola. És impensable, doncs, que el cap de tal estat pense en termes diferents dels de la seua definició substancial. El concepte d'*unidad de la nación* és inseparable de la institució que *l'encarna* i de la persona que la representa i expressa. El monarca *no pot* acceptar —ni tàcitament— un principi (com el de l'autodeterminació) radicalment incompatible amb la seua pròpia raó de ser com un monarca. Ser rei d'Espanya no és com ser emperador d'Àustria-Hongria o d'altres monarquies plurinacionals històriques: ser rei d'Espanya, i més i sobretot des del primer rei Borbó, és ser monarca d'un estat-nació producte de la mateixa monarquia. Ni el rei pot parlar ni pensar diferent de com pensa i parla, ni la Constitució pot ser en substància diferent de com és, ni la missió essencial de l'exèrcit —la integritat d'Espanya—

pot ser diferent de la que és, ni la Guàrdia Civil, ni el Tribunal Constitucional, ni el govern de l'estat, ni els partits **espanyols,** ni la premsa espanyola, ni els intel·lectuals espanyols, poden ser ni actuar de manera diferent de com són o actuen. Per damunt de tot són espanyols, i pensen, parlen i obren en conseqüència. Estranyar-se'n, és simple ingenuïtat.

* * *

La **ratlla divisòria,** en aquest punt, és molt clara. Davant el fantasma de la idea (que no ha estat res més que això) de l'autodeterminació, la reacció *espanyola* ha estat unànime: tots a una, sense fissures, del rei a l'últim gasetiller de diari de províncies, passant per la portaveu del govern, ministres, governadors civils, Fraga i *El País*. No hi ha dreta i esquerra, ni govern i oposició: hi ha coses, *una* cosa, que estan per damunt de tot això. I no és qüestió tampoc de lloc de naixement, sinó d'espai d'adscripció: Per a Benegas parlar d'autodeterminació és intolerable. Per a Jáuregui és una pèrdua de temps (¿tant de temps es perd a dir només «d'acord»?), per a Obiols és una maniobra de distracció del pujolisme, per a Lerma (només en aquest tema es va mostrar irritat, alterat en un col·loqui per TVV) és una cosa que fa riure. Per als partits nacionalistes, però —nacionalistes de les *altres* nacions—, no és cosa de distracció ni de riure: simplement *no es pot ser* nacionalista, ni tan sols «moderat», i acceptar com a principi inalterable la dependència desigual, la subordinació en termes d'inferioritat de la pròpia nació. Una cosa és acceptar, i de bona gana, la integració en organismes supranacionals, la interdependència i la superació de les fronteres. Una altra de molt diferent acceptar (sense ni tan sols fer-hi reserves de principi) la inclusió en una nació-estat que no és la pròpia, l'absència d'un *dret igual* per a la pròpia nació, i el tancament dins les fronteres de sobirania d'un estat que no és el que la pròpia nació ha format. Confondre una situació amb l'altra (*«¿ahora que vamos a la unión europea, esos retrógrados catalanes hablan de separación?»)* són gaires de voler confondre. Però mentre es mantinga —i es manté— la confusió entre Espanya-estat i Espanya-nació, totes les confusions són possibles. Per exemple, confondre la lleialtat política a l'estat espanyol amb la fidelitat ideològica i moral a la nació espanyola. I aquesta mena de fidelitat sí que és incompatible amb la fidelitat a una altra nació, basca o catalana per exemple.

Com són incompatibles els nacionalismes respectius. Com el rei pot ser —és, i segurament ha de ser— un nacionalista espanyol, i *no pot* ser un nacionalista català.

* * *

La **qüestió** està en la **perspectiva.** Si l'estat de fronteres sagrades ha de ser el bé suprem, superior a les nacions i als pobles. Si tenia raó José Antonio Primo de Rivera quan deia que encara que tots els catalans volgueren, i tots els espanyols acceptaren, la separació de Catalunya, això seria un delicte de «lesa divinitat» perquè Espanya estava *«en la mente de Dios desde toda la eternidad»*. Si la història es va congelar per a sempre el 1707-1714 (¿i Gibraltar?). Si no hi ha més futur possible, per a les nacions i la forma dels estats, que la prolongació del present fins a la consumació dels temps. Si tot això és així, no hi ha res a dir. Anem fent l'Europa dels gelosos Estats Sobirans, anem parlant d'autonomies regionals i de *«la rica variedad de España»*, i donem-los la raó a Jáuregui i a Lerma: és una pèrdua de temps, i és cosa de riure. Però si pensem que les nacions i els pobles valen més que els estats (¿no n'hem vist, d'això, alguna prova gloriosa, aquest any de 1989?). Si pensem que és lícit imaginar, per a Europa i per als vells pobles d'Europa, un futur diferent del que han marcat les monarquies i les dinasties (i les repúbliques que n'han recollit l'herència en forma de fronteres i poder). Si pensem que els pobles, i no només els estats, són subjectes de dret. Si pensem que la història és dinàmica, imprevisible i oberta a totes les possibilitats. Si pensem tot això, com a mínim que no vulguen obligar-nos que *renunciem* fins i tot a imaginar algun d'aquests futurs possibles. Perquè no hi ha cap autoritat suprema, ni la del rei, que tinga poder sobre el futur d'un poble.

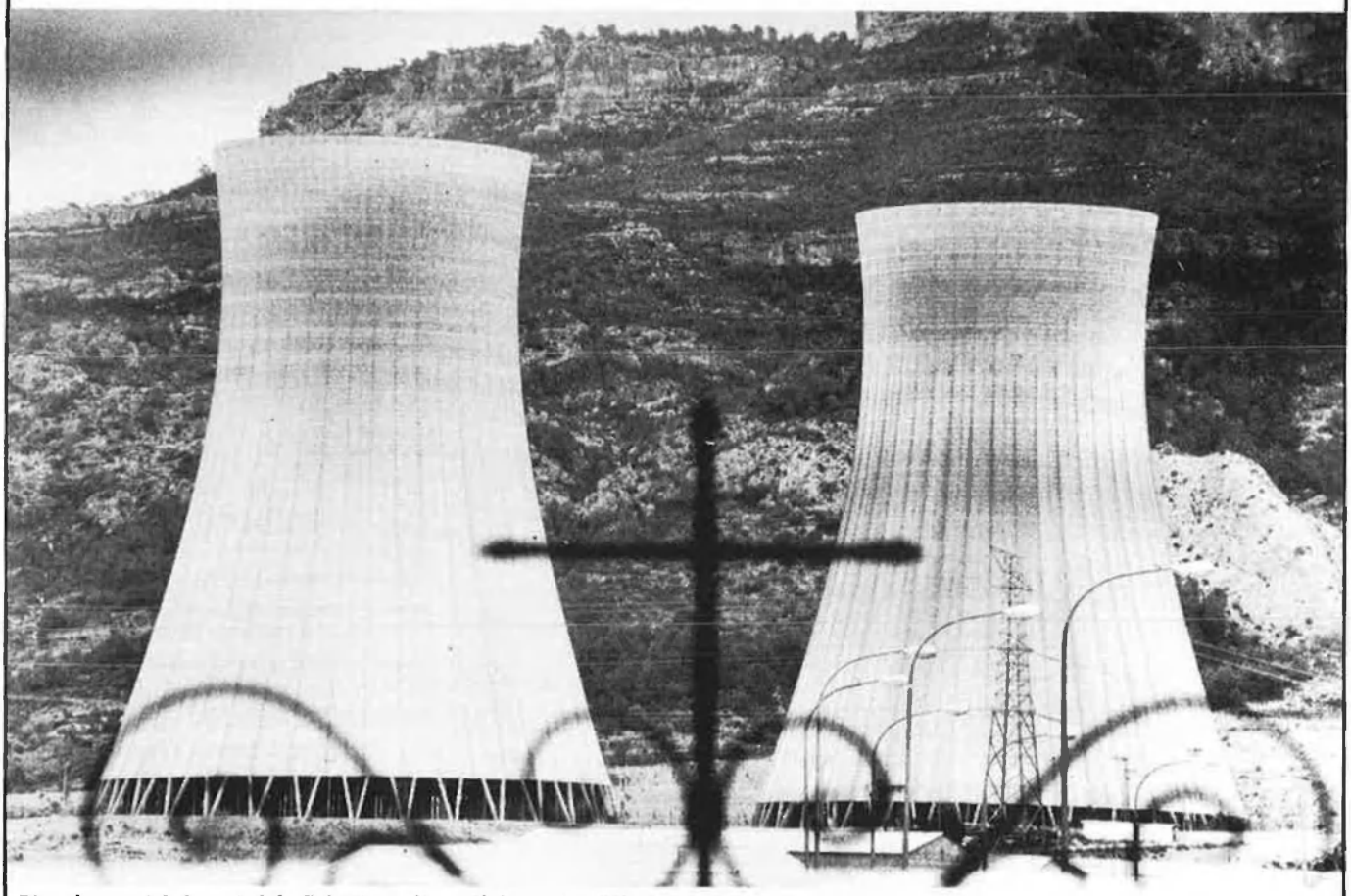
Joan F. Mira

Vandellòs I du la polèmica sobre les nuclears al Parlament valencià

Primer Vandellòs, ara Cofrents

Esquerra Unida ha proposat al Parlament valencià que demane el tancament de Cofrents, una central amb més de 15 incendis importants, i més de 50 de lleus, en només sis anys de vida.

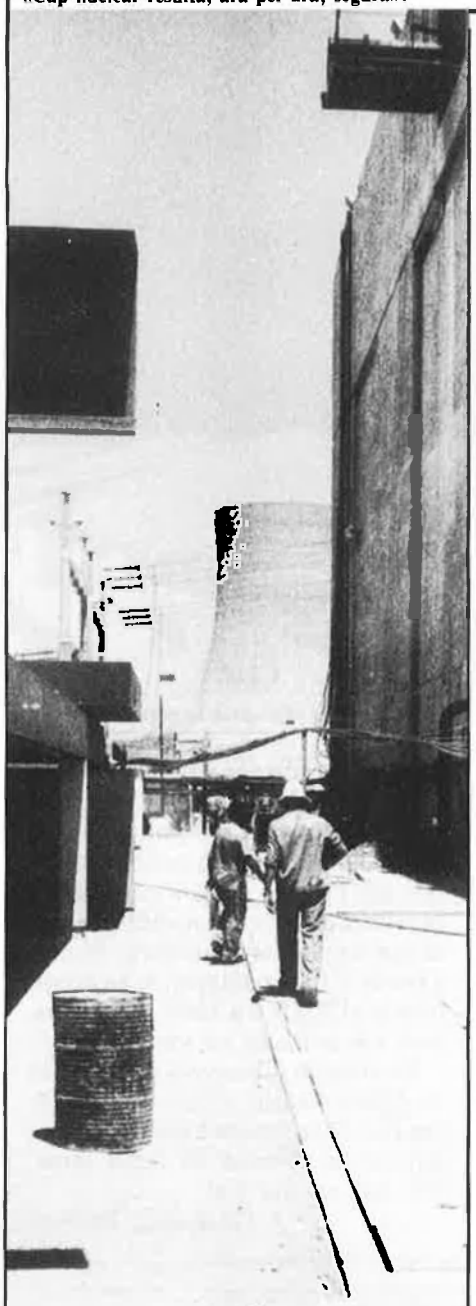
L'emplaçament de la central de Cofrents resulta geològicament perillós.

Després de l'incendi que es va produir el 19 d'octubre a la Central Nuclear de Vandellòs I, al Camp de Tarragona, la polèmica entorn de l'energia nuclear, que havia quedat soterrada durant els últims anys, ha tornat a revifar. Ara és Esquerra Unida qui ha demanat al Parlament valencià el tancament de la central de Cofrents.

La postura respecte al tancament de Vandellòs I va ser unànime al Parlament català: cal tancar-la; però prompte les posicions entre els que consideraven que allò era un fet aïllat i els que opinaven que calia posar en qüestió l'energia nuclear en si mateixa es van distanciar.

Al País Valencià la discussió s'ha centrat al voltant de l'única central nuclear existent, ubicada a la Vall d'Aiora: Cofrents. Després de la posada en marxa el setembre de 1984, les polèmiques que va plantejar l'obertura quedaren sufocades. Ja ningú semblava recordar-se de les manifestacions i aplecs constants, de les decisions en contra de les agrupacions comarcals del PSOE de la Vall d'Aiora i de la Ribera Alta, o de les irregularitats descobertes en el Pla d'Emergència Nuclear de València que es va aprovar el desembre de 1983 i es va simular el maig de 1984, i que va rebre per part de la premsa el qualificatiu de «mascarada».

Els accidents de Txernòbil i de Vandellòs, sobretot aquest darrer, molt més proper, ha tornat a fer actuals totes les acusacions que en el seu dia es van llançar contra Cofrents; una central que, fins ara, ha presentat molt més incidents que Vandellòs. Tot comença per la seua ubicació en un terreny geològicament inestable i a menys dels 2.000 metres reglamentaris de la població de Cofrents. Ve després l'accident del 2 de

Accidents a la Central Nuclear de Cofrents

(Recollits als informes que el Consell de Seguretat Nuclear envia al Congrés i el Senat sota el títol d'*Incidències*).

1984. • 6 de setembre de 1984: comença el funcionament de la Central.

• 9 de novembre. Esdeveniment anormal. Les pluges contínues provoquen la declaració d'emergència.

1985. • 5 de febrer. Esdeveniment anormal. Un operari activa per error el sistema de polvorització d'aigua contra incendis i, per un defecte de construcció, l'aigua es filtra i humiteja alguns plafons de control, es fa una parada manual.

1986. • 20 de febrer. Durant una prova, una bomba d'engegament del sistema d'aspersió del nucli a alta pressió no va funcionar i es comprovà que l'error no podia detectar-se en el plafó de control.

• 14 de novembre. Un error en la realització d'una altra prova provocà l'aturada d'una bomba de recirculació. Una vegada comprovat, es posà en marxa de nou però sense tenir en compte les especificacions tècniques de funcionament. El CSN hagué de col·locar etiquetes per a advertir als operadors què havien de fer en un cas similar ja que no hi havia res clar. Es va obrir un expedient sancionador a HE.

1987. • Octubre. Defectes constants en el combustible manifesten que els elements no estaven ben tractats i es produïa corrosió per la presència de coure.

• 23 de novembre. Error en l'extracció d'una sonda que anava a ser emmagatzemada i provoca altes dosis de radiació en llocs propers a la zona on es trobava. El personal hagué de fugir immediatament.

• 24 de novembre. Es produeix una alta radiació en el conducte de descàrrega per maniobres en rentar el filtre de neteja de l'aigua del reactor.

1988. • 19 de juliol. Durant el trasllat de bidons de l'edifici de tractament de residus fins al magatzem temporal, es contaminà el camió de transport perquè un bidó no estava ben tancat.

• 11 i 13 d'agost. Esdeveniment anormal. Es perden les comunicacions de CTNE, DEX i TELEX, només queda en disposició la xarxa d'HE i les emissores de ràdio.

• 2 de setembre. Durant les operacions de transvasament de líquid radioactiu en la terrassa de l'edifici de tractament de residus, es vessà una quantitat indeterminada de líquid que anà a caure a les arquetes de la xarxa de pluvials, la capacitat de les quals no es coneixia. L'empresa va tardar mesos a informar el CSN i se li va obrir un expedient sancionador.

1989. • 7 de febrer. Es produeix la contaminació del sistema de ventilació de contenció en excedir l'aigua un tanc del sistema de neteja del reactor.

• 28 de març. Es contamina l'aigua d'un condensador per la falta d'un tap.

• 7 de juny. Es repeteix el mateix incident del 7 de febrer i es detecta un error en el plafó de control.

• 2 de febrer, 26 de febrer i 23 d'abril. Esdeveniment anormal per pèrdua de comunicacions.

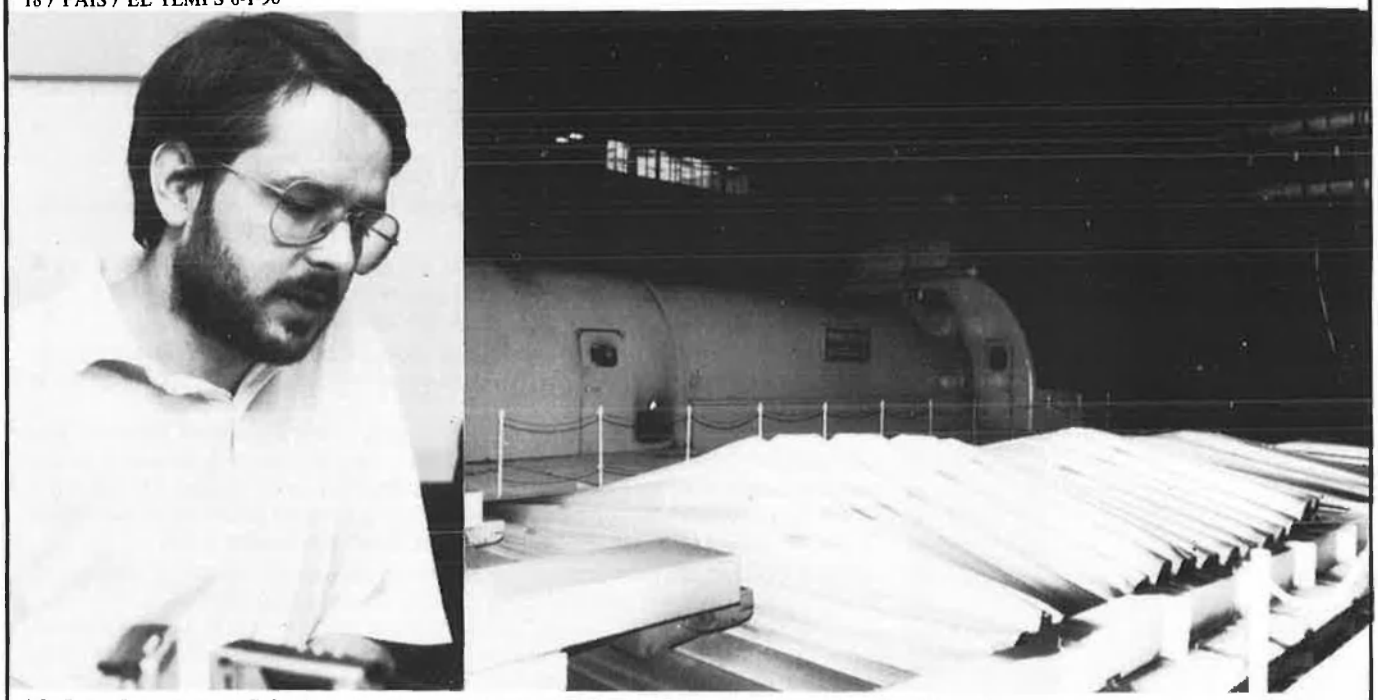
Bidons de residus sòlids creats per la central nuclear de Cofrents:

1984	1.123
1985	3.804
1986	1.692
1987	1.273
1988	1.551
1989	1.161
Total	10.604

Això no obstant, el total que indica l'informe és de 10.612, 8 més del total que ix sumant els parcials. La capacitat total del magatzem de Cofrents és de 20.100 bidons. Cofrents té una vida prevista de 25 anys.

Disparaments no programats de la central, justificats com a incidents menors:

1984	19
1985	20
1986	4
1987	7 i 4 parades no programades
1988	2
1989	4 i 1 parada no programada
Total	56

A la dreta: el magatzem de Cofrents quedarà ben prompte saturat. A l'esquerra, Jaume Morron, delegat de WISE a Catalunya: «Cal tancar les centrals nuclears».

setembre de 1987, on es va vessar aigua contaminada que, cas d'haver caigut al Xúquer, que refrigera la central, hauria tingut conseqüències devastadores. I arriba al màxim exponent l'any 1986, quan es va registrar un augment «preocupant» de la radioactivitat en la zona, segons els tècnics, pel núvol que venia de Txernòbil.

La protesta s'ha vist ara materialitzada en la petició per part d'Esquerra Unida davant el Parlament valencià del tancament de Cofrents. Per al diputat Albert Taverner, «cap central nuclear pot demostrar ara per ara que és segura i, a més, tampoc que és necessària perquè Espanya exporta energia elèctrica i podríem perfectament prescindir de les nuclears sense un augment excessiu en el cost de l'electricitat».

El diputat comunista manifesta a EL TEMPS que «el cost del quilowatt produït a les centrals nuclears està falsejat perquè no inclou les inversions que ha fet l'estat i no l'empresa, com ara la infrastructura i l'emmagatzemament dels residus, que tampoc està solucionat». Cal dir que en una quarta part de la vida activa, Cofrents ha ocupat ja el 50% de la seua capacitat per a emmagatzemar bidons amb residus sòlids.

La proposta d'Esquerra Unida recull antigues proposicions similars realitzades per Unitat del Poble Valencià. Però Pere Mayor, el seu portaveu a les Corts, no es mostrava optimista: «És cert que l'opinió pública es troba ara en contra de l'energia nuclear però no els partits polítics majoritaris. Sé que, a banda d'EU i nosaltres, hi ha debats interns al PSOE i a Unió Valenciana, però uns militants no són el partit».

De moment la proposta està pendent de debat i votació, i l'any passat l'isòtop Cs-137 va superar l'anomenat límit inferior de detecció. El debat torna, ara, més viu que mai.

J. Sebastià-C. Bellmunt

"L'oposició a les nuclears és majoritària"

Jaume Morron, delegat del Servei Mundial d'Informació sobre Energia (WISE) a Tarragona, considera que «en el cas de Catalunya podem parlar d'un abans i d'un després del 19 d'octubre; ara l'oposició a les nuclears és majoritària». El WISE ha tret a la llum diverses irregularitats en la central de Vandellòs i ha estat un dels màxims valedors de la proposta de la iniciativa «92 sense nuclears» que va llançar Greenpeace.

Per al WISE, segons ens explica Jaume Morron, «cal reiterar la dependència exterior que significa l'energia nuclear, sobretot pel que fa a la provisió de material combustible i també l'excessiu sobredimensionament del parc elèctric, que permet no sols prescindir de Vandellòs I, sinó també de tots els altres reactors nuclears que hi ha en operació a l'actualitat».

El WISE va detectar errors greus a Vandellòs...

«El Consell de Seguretat Nuclear va demanar a l'empresa propietària, Hifrensa, que implantés unes modificacions segons la central de referència, que és la francesa de Saint Laurent, també del tipus urani natural-grafit gas, però no es compliren els termini, i el CSN callà fins que es va produir l'incendi. Després, vam descobrir que aquestes modificacions haurien mitigat les conseqüències de l'incendi».

Finalment, per al WISE, les necessitats actuals més urgents estan ben clares: «impulsar dràstics programes d'estalvi i eficiència energètica, sol·licitar que s'estudiïn projectes de cogeneració (producció simultània de calor i electricitat), que es procedeixi al tancament de totes les centrals nuclears de l'estat espanyol i que s'adoptin programes vigorosos de desenvolupament d'energies renovables».

EL TERMÒMETRE

Rafael Ribó

El president de la federació Iniciativa per Catalunya pot portar aires nous i refrescants al panorama polític català. Després de l'oferiment als socialistes catalans de sumar-se al projecte d'Iniciativa per Catalunya, Ribó va manifestar que «per al PSC no hi ha altra alternativa». Junt amb la capacitat política de dinamitzador de l'esquerra nacional catalana, Ribó també ha donat proves de gran serenitat en qualificar d'«irracionals» les onades de crítiques que ha rebut la proposició no de llei del Parlament català en la qual es manifestava la no-renúncia al dret d'autodeterminació.

Cooperatives a l'alça

↑ Les empreses cooperatives La Mediterrània, de l'Olleria, i Cooperativa Valenciana d'Horticultura i Consum reben de la nostra part un saludable bufit de calor per haver estat distingides amb els premis a la innovació tecnològica que convoquen l'Institut de Promoció i Foment del Cooperativisme i Caixa Popular. Aquestes cooperatives han estat premiades per les accions d'optimització dels recursos tècnics i humans disponibles.

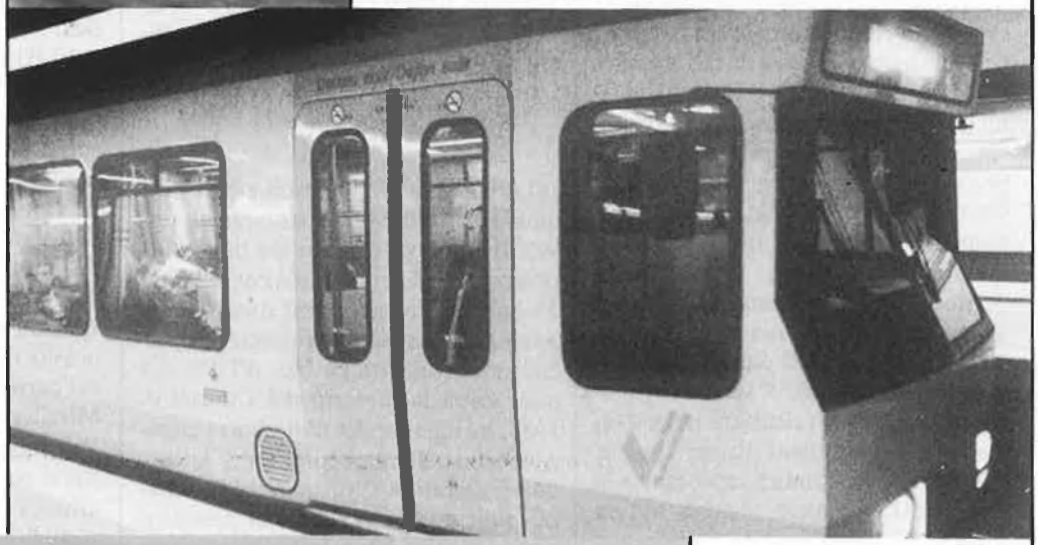

Lluís Racionero

↓ Es necessitaria alguna cosa més que la força de tots els elements per a enderrocar el polèmic capitell d'un claustre construït a l'estil medieval, en un parc públic de la Seu d'Urgell. El capitell en qüestió mostra les imatges en pedra de Franco, Hitler i Mussolini i la idea que així hagi estat és de l'escriptor Lluís Racionero, conegut pels seus llibres sobre l'edat mitjana. Racionero s'ha defensat dient que el ressorgiment en pedra de personatges tan poc constructius està justificat «perquè formen part de la història» i perquè, a més, «en el capitell no se'ls glorifica sinó que es mostra la seva relació amb la barbàrie». Mentrestant, personatges molt més positius per a la civilització contemporània com Ferrer i Guàrdia encara esperen tenir ni que sigui un discret monument a les nostres ciutats.

Ajuntament de Ciutat

↓ Fred per a l'Ajuntament de Palma, que no aconsegueix solucionar el problema de la brutícia al llac artificial del Parc de la Mar. La idea que la Seu es reflecteixi al llac, motiu principal de l'existència d'aquest, s'ha mostrat irrealitzable per la quantitat d'algues i porqueria diversa que cobreixen l'aigua del llac i que el converteixen en un focus d'insalubritat.

consum

Audiència de Palma

↑ Calor normalitzador per a l'Audiència de Palma que, per primera vegada des de la implantació del Decret de Nova Planta el 1715, que castellanitzà la vida administrativa, ha dictat una sentència —relativa a dret foral mallorquí— en català.

Un metro de pam i mig

↓ El *metro* de València (que no arriba a més d'un pam) baixa a temperatura gèlida per les inundacions sistemàtiques que afecten algunes de les seues estacions només caure quatre gotes. Els Ferrocarrils de la Generalitat valenciana, que realitzen una tasca destacada, pateixen una sèrie de deficiències tècniques que sempre acaben pagant els usuaris. Quan plou, a València, el *metro* encongeix, com si fóra de cotó. El seu director, José María del Rivero, va en cotxe a totes bandes... quan plou, és clar.

Un any liquidant l'oposició interna

Lerma, l'amo

Amb la destitució del conseller Blasco ha finalitzat un any de purga oficial contra la dissidència a l'oficialisme socialista, que al País Valencià sucursalitza el president Joan Lerma.

El 28 de desembre, Sants Innocents, el president de la Generalitat valenciana, l'honorable **Joan Lerma,** tractava d'explicar a un hemicicle convuls i expectant els motius governamentals pels quals descavalcava de la Conselleria d'Obres Públiques el seu màxim titular, **Rafael Blasco i Castany.** Eren les cinc en punt d'una vesprada plujosa i pràcticament cap grup representat a les Corts es va creure les raons que, cronomètricament, no duraren més d'un minut.

Amb tan brevíssima informació —«em costa pensar que vostè no en té més», li va criticar el diputat nacionalista **Pere Mayor**—, el secretari general dels socialistes valencians intentava, amb cara d'estudiant suspès, passar l'examen de la Cambra, apel·lant a la lluita anticorrupció «caiga quien caiga».

Però Lerma no va convèncer ningú. Després de les promeses —«dimissió de tots els responsables implicats, per a la normalització de la vida pública i la credibilitat del Consell»— la bateria parlamentària va divisar purament i clarament una nova purga de partit i una ofensiva militar del lermisme, que decidia reciclar el govern autonòmic, llevant l'enemic Blasco, provocant crisi institucional i situant, sobretot, una barrera entre ell i les investigacions que condueix el fiscal en cap del Tribunal Suprem Valencià, **Enric Beltran.** «Ha utilitzat vostè les institucions per a rentar la roba, per a la seua guerra. Està tapant la corrupció», van dir al secretari-president des d'Unió Valenciana.

S'havia complert un any ben dur, però satisfactori per al corrent majoritari i oficial del PSPV, el *lermisme.* Entre la nit de nadal de 1988 i la de cap d'any de 1989, els delegats d'**Alfonso Guerra** al País Valencià van biodegradar el partit del carrer Albacete de tot quadre incòmode, amb la liquidació de qualsevol heterodòxia. L'ex-alcalde de València, **Ricard Pérez Casado,** va caure en la matança al desembre de fa un any.

MONOPSOE

Lerma és ja l'amo absolut de la maquinària política i institucional del PSOE valencià. L'home del barri Marítim que va figurar com a conseller de Treball de l'ex-president **Josep Lluís Albiñana** —un altre defenestrat del socialisme rebel, ara en files d'UPV— i que ocupà la direcció del Consell el 1983, ha intentat des d'aleshores construir un partit monocolor i, per reflex, una Generalitat fotocopiada. Ha costat molt de temps, però tot assegura que la dècada dels noranta s'inaugura amb un PSPV-PSOE amb famílies polítiques totalment desarmades i en retirada obligatòria. Contra el pluralisme i la discrepància de **Cebrià Ciscar, Rafael Blasco** i altres, el monopartit.

Cada congrés i cada succés important en la vida pública valenciana ha estat aprofitat per Lerma i la seua *fontaneria* per a donar un pas endavant en la liquidació política del contrari. Les denúncies tramitades per la directora general d'Obres Públiques, **Blanca Blanquer,** càrrec de confiança i segona a bord en la Conselleria de Blasco, qui es va fer ressò de les presumptes irregularitats comeses en la requalificació i oferta negra de terrenys a empresaris de Calp, presumptament per alguns dels funcionaris de la COPUT, ha servit al president-emperador per a quadrar el partit i arraconar per molts anys el blasquisme, en una operació de sanitat política de l'aparell que començà molt abans. Un per un cada discrepant de Joan Lerma-Alfonso Guerra-**Benegas** ha vist minvar el seu poder terrenal o allunyar-se a Madrid o prop de casa per evitar la temptació de la crítica.

El III Congrés socialista valencià liquidà a Benicàssim les visions polítiques d'**Alfons Cucó,** avui senador i *alcalde* de la Comissió del Cinquè Centenari, qui aliat aleshores amb l'actual vice-president de les Corts, **Vicent Soler,** en el següent congrés ja no va disposar ni de la targeta de delegat. Aquest congrés, el quart, celebrat a Alacant l'abril de 1985, va ser la gran ocasió renovadora: l'actual president del partit i de les Corts, **Antoni Garcia-Miralles,** gran sucursal de Guerra al PV, havia teixit una esperança de recanvi per a l'executiva amb una fràgil aliança que comptava amb l'ex-conseller de Cultura, Cebrià Ciscar i amb l'ex-conseller de governació i quadre fort del PSPV a les comarques del nord, **Felipe Guardiola.** Altres tres homes prestaven suport a aquests tres: **Antoni Asunción** des de la presidència de la Diputació de València; **Antoni Fernàndez Valenzuela,** des de l'homònima d'Alacant; i Ricard Pérez Casado, emparat a l'alcaldia de València.

Però Miralles i el pacte canviaren de mans, i finalment Joan Lerma aconseguí la secretaria general gràcies al primer i el ciscarisme obtingué només —encara que amb molta força en la base— la vice-secretaria. La gosadia reformista va anar pagant-se per cada un dels membres destacats a poc a poc.

Guardiola havia dit: «tot el món sap com comença aquest Congrés, però no com pot acabar». I, efectivament, el final del candidat Guardiola fou un acte inesperat i exemplar del lermisme. De portaveu parlamentari del Grup Socialista, conseller de Governació, vice-

De baix a dalt: Lerma, el senyor incontestable. Felipe Guardiola, de superconseller a vocal de base. Rafael Blasco, de la COPUT a la Ribera Alta. Manuel Rivas: Lerma el va gastar i després se'n va desfer.

president del Consell i diputat inqüestionable per Castelló, l'advocat Guardiola passà a ser simple vocal de l'executiva i diputat de farciment. Josep Asensi el va substituir a les Corts, i a la primera crisi del govern el va baixar de la cavalleria consellista. Paradoxalment, i per a escarni de dissidents, Guardiola va ser el 28 de desembre la veu de Lerma a les Corts: «S'ha pres l'eixida de la prudència, de la transparència, l'agilitat i la fermesa», comentà justificant la purga de Blasco.

Un altre opositor permanent, l'expresident de la Diputació de València, **Antoni Asunción,** un coronel de Ciscar, va acabar anys després a Madrid, de director general de presons i home fort de la reinserció d'ETA, al servei de Corcuera. El mateix conseller de Cultura, Cebrià Ciscar, va ser enviat a Madrid com a primer diputat per València i la seua Conselleria, recentment desmantellada de fidels. Sota les ordres del nou conseller, **Antoni Escarré Esteve,** biòleg, l'ecologia de l'organigrama ha fet saltar quasi totes les direccions generals. Per ordre de Lerma han estat destituïts el director del Patrimoni, **Enric Cuñat;** el de la Joventut, **Enric Soriano,** substituït per un obedient de les Joventuts Socialistes, l'etern **Joan Calabuig Rull;** el secretari general de la Conselleria, **Josep Antoni Ivars,** i el màxim responsable d'Esports, **Manuel Ortiz Serra.** Encara poden saltar-ne més. Guerra va donar l'ordre, i ara el conseller més antic i més oposat a Lerma espera a la Carrera de San Jerónimo millors temps de batalla. Tant a ell, com al seu incondicional **Antoni Asunción,** se'ls regala el caramel d'un Ministeri des del govern provisional de Moncloa-Ferraz.

¿UNITATS TÀCTIQUES?

Si al IV Congrés **Manuel Rivas** va ser elegit supersecretari d'administració i finances en l'executiva del PSPV, l'exdirector general de Treball va fer mal fet d'aliar-se amb el ciscarisme al congrés posterior. Lerma el condemnà a l'ostracisme i el va vendre públicament com a home de palla de negocis privats.

La *fontaneria* s'encarregà ni més ni menys de donar compte a través de la premsa d'una sèrie d'empreses amb una presència directa o contactada de Rivas que, en realitat, havien estat operacions conduïdes des del carrer d'Albacete, la seu socialista, per condicionar i crear depòsits a la caixa forta del PSPV. Rivas actua ara com a portaveu de Democràcia Socialista i militant fort de Ricardo García Damborenea al País Valencià, conservant el carnet i un lloc

Amb Ricard Pérez Casado, Blasco va fer de Lerma. Amb Ciscar a Madrid el ciscarisme s'ha refredat.

amb calçador al Federal. Esquerra Socialista i el seu lider **Vicent Garcés** han mantingut converses amb ell per tal d'aproximar postures crítiques davant del pròxim congrés, a celebrar abans d'acabar 1990.

Aquesta podria ser l'estratègia dels heterodoxos: un reagrupament tàctic de tots a fi de combatre l'omnipresència lermista a les comarques i l'avanç de l'aparell. A l'Horta Nord, un principi d'acord ja funciona i militants de Garcés i d'**Eduard Montesinos** —director general de Treball, representant dels *wallesistes* o ugeters i contundent opositor al ciscarisme— van aconseguir que **Francisco Ruiz** guanyara la secretaria general de la subcomarca contra el representant oficial, **Leonardo Margareto.** Lerma té descontent Montesinos, a qui l'agradaria tenir força suficient per a reintegrar-se a l'executiva nacional del PSPV, que ha aconseguit també arraconar l'aparell que encarna **Leonardo Picher.** Els pactes poden ser, però, massa febles: Esquerra Socialista té ben difícil la pròpia integritat més enllà del VI Congrés, on els dirigents estatals, **De la Rocha** i **Santesmases**, ja profetitzen la seua condemna a la rabiola. Alertats també per l'abandonament de molts històrics del socialisme crític i un bon grapat d'afiliats de base del PSC-PSOE.

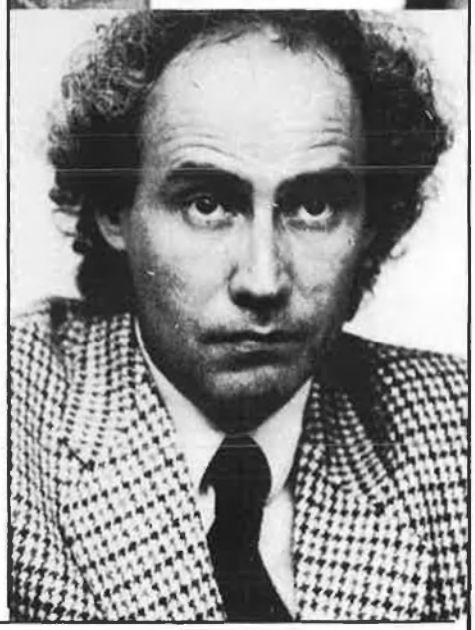
Lerma ha sabut quadrar les files del partit, fins i tot gràcies a inflar i desinflar el Consell segons les seues necessitats. Així va sumar les conselleries de Presidència i Interior deixant fora Blasco, que ocupava la primera, i Guardiola, que era responsable de la segona. Amb la Conselleria d'Antoni Escarré, Lerma farà ara tot el contrari: una divisió en dos per a eradicar definitivament el pòsit del ciscarisme menor que encara perdura.

La cacera contra el blasquisme arriba també a la seua infanteria. Igual que el ciscarisme ha vist evaporats els seus directors en la Conselleria més nombrosa, en la COPUT: Blanca Blanquer, **Fernando Úbeda** i **Carmen Olmos** esperen, amb els calaixos buidats, destinació. **Eugenio Burriel**, el nou titular, amb experiència antiterrorista com a ex-delegat del govern, reclutarà entre el personal fidel el seu propi exèrcit de directors. Més tropa lermista.

Mentrestant, Blasco, l'home que aguillotinà Pérez Casado com a flac favor a Lerma —Casado es va oposar, entre d'altres intervencions urbanístiques, a requalificar per a un projecte especulatiu terrenys protegits de Rafalell i Vistabella, a València— es veu, ara per ara, obligat a congelar qualsevol matís crític i castrat de poder i de funcionaris, a replegar-se al seu feu, la Ribera Alta, al costat dels seus germans, **Francisco**, l'alcalde d'Alzira i president de la Diputació (sempre una institució aliena al poder lermàtic) i de **Jordi**, gran capità del blasquisme en l'executiva comarcal. Tots esperen temps més favorables.

Ismael L. Belda

Calp Connection

L'alcaldessa de Calp, la socialista Violeta Rivera, ha volgut en tot moment mantenir-se al marge de la maniobra que ha provocat la destitució de Rafael Blasco com a conseller d'Obres Públiques, tot assenyalant que desconeixia els fets que han ocasionat la denúncia d'alguns constructors de Calp contra funcionaris de la Generalitat per presumpta irregularitat en la declaració de zona urbanitzable a les faldes del penyal d'aquesta localitat. Segons la denúncia, la Conselleria hauria demanat quatre-cents milions de pessetes a canvi d'atorgar concessions per urbanitzar en les Salines de Calp i la seva rodalia, zona declarada urbana dins del Pla General, però no urbanitzable. Violeta Rivera, qui manifestava no haver llegit els periòdics quan s'anunciava la possible dimissió de Rafael Blasco, no negava la seva por que l'assumpte esguitara l'Ajuntament de Calp.

Això no obstant, l'alcaldessa reconeixia haver mantingut reunions amb Blanca Blanquer després que la corporació municipal detectara anomalies en els impressos que exposaven l'evolució de les obres al voltant del penyal. D'altra banda, fonts d'Agències Immobiliàries de Calp i dels constructors de la localitat han assenyalat que sempre s'ha vist amb optimisme el Pla General que defineix les línies d'actuació urbana, i que l'únic perjudicat per la declaració de zona urbanitzable les faldes del Penyal és la família Benlliure d'aquesta ciutat.

Violeta Rivera també ha estat contundent a l'hora d'afirmar que tot el que ha fet l'Ajuntament de Calp ha estat dins de l'estricta legalitat, negant qualsevol tipus d'implicació de la corporació en un afer que comença a interpretar-se com una maniobra política.

Salvador Enguix

'El Triangle', perfecte

Un nou setmanari en català, *El Triangle,* apareixerà a finals de mes. Omplirà una parcel·la periodística inèdita al nostre país, i també arriscada: la investigació.

A finals de gener d'enguany el mercat periodístic disposarà d'una nova publicació, *El Triangle,* un setmanari de dotze pàgines en llengua catalana que aportarà cada dilluns la informació que usualment no acostuma a publicar-se en els mitjans de comunicació convencionals, bé per raons d'autocensura, bé per qüestions d'interès econòmic o polític. Tal i com és definit per fonts d'*El Triangle,* el nou setmanari se centrarà en «l'alta i l'altra informació», prenent com a punts de referència models com la publicació francesa *Le Canard Enchainé.*

El Triangle, que té previst un tiratge d'uns 15 mil exemplars setmanals a l'àmbit del Principat, primarà el periodisme d'investigació, amb un tractament d'alt rigor que tindrà el seu contrapunt en l'apartat humorístic, per al que compta amb una plantilla de deu prestigiosos professionals, entre els quals destaquen els coneguts Guillén i Ferreres. El format d'*El Triangle* serà tipus *Liberation,* i sacrificarà la part d'editorial, d'anàlisi i d'opinió de cara a oferir una major eficàcia informativa.

Lluny d'un tractament sensacionalista dels temes, el nou setmanari abordarà les notícies considerades com a confidencials, intentant imprimir-hi un estil el més directe i informatiu possible.

L'edició d'*El Triangle* anirà a càrrec d'Edicions, SA, de la qual Jaume Reixach, director del setmanari, és el principal accionista. D'aquesta manera es pretén que els imperatius empresarials que sovint condicionen els periodistes en l'actualitat, siguin substituïts per una corresponsabilitat en l'edició, a fi i efecte que els professionals de la premsa puguin moure's amb una major llibertat. Això, sense que la nova publicació apliqui cap mena de model cooperatiu, sinó de Societat Anònima. Un projecte arriscat però engrescador, en què la premsa en català en serà la gran beneficiària. *El Triangle:* bona sort.

Jaume Reixach.

Entrevista a Jaume Reixach, director d'"El Triangle'

Quina és l'acceptació que pot tenir El Triangle *en el mercat periodístic català?*

—Bé, dins d'un marc de llibertat d'informació, hi ha parcel·les que els canals habituals desatenen per interessos polítics o econòmics, parcel·les que *El Triangle* tractarà d'omplir. Crec que és un exercici de maduresa democràtica fer aquest tipus de periodisme, d'investigació. Només volem explicar notícies, fets i més fets, sense valoracions i, per descomptat, sense sensacionalisme.

—A la vista d'això, més d'u deu haver-se posat a tremolar.

—Sí, hi ha hagut reaccions nervioses per part de determinades persones, i ho contemplem com un indici positiu de cara a la nostra aparició. Tot i que, per altra banda, un nou setmanari en català hauria de ser considerat sempre com un motiu de satisfacció, i quan no és així, es demostra que no es té la consciència gaire tranquil·la.

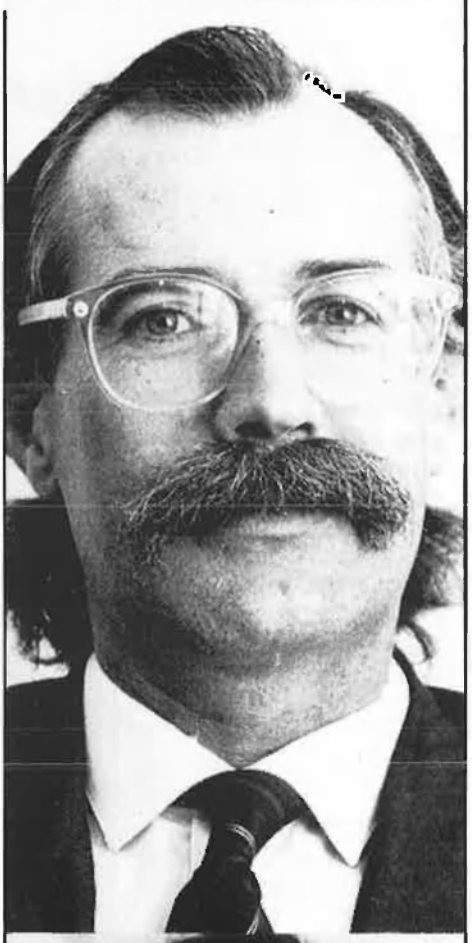
—El Drall *i* El Be Negre *no han estat experiències reeixides, ¿com afecten aquests antecedents* El Triangle?

—Bé, no gaire, perquè no són el nostre punt de referència. Nosaltres tindrem l'humor com un complement, tan sols; de fet el nostre model és de la mena de *Le Canard Enchainé,* que té a França més de setanta-cinc anys d'existència.

Miquel Alberola

CAFE DEL TEMPS

1989, l'any lermàtic

Dalt, Jordi Blasco. Baix, Àngel Colom.

L'eventualitat festiva dels dies de Nadal va repercutir en la data d'aparició d'aquest setmanari, de manera que la insinuació que vam fer l'anterior setmana sobre la sort que podia córrer **Rafael Blasco** va aparèixer el mateix dia que el molt honorable va tenir el molt honor de cessar-lo en el càrrec de conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports (COPUT). La circumstància, a pesar del retard, conferia un cert to profètic al paper, efecte adquirit, tot s'ha de dir, per pura xamba pel que fa a la meua capacitat de premonició, ja que tot el mèrit no és sinó de **Lerma,** a qui el cos li demanava tancar l'any i la dècada amb pau i prosperitat entre les seues files. Eren dates entranyables i molt familiars; l'operació s'hi prestava.

Sobretot perquè el clan dels Blascos, que sempre ha estat més efectista que efectiu, estava programat per a la descomposició. D'una banda, **Jordi Blasco**, el menut dels tres germans, ja havia estat arrancat del protagonisme polític actiu des del passat mes de setembre, en els dies que el lermisme va confeccionar a la seua mida la llista d'aspirants a ocupar l'hemicicle del Congrés dels Diputats a Madrid. **Jordi Blasco**, amb el coneixement de resultats que donaven els sondejos, va ser situat en una posició de poca probabilitat i com a conseqüència va haver de tornar a exercir d'interventor en l'Ajuntament d'Alginet, consistori que administra un ardorós antiblasquista. O simplement lermista. Una purga esplèndida en hores d'oficina.

I de l'altra, **Francisco Blasco**, el primogènit, president de la Diputació de València, estava més o menys neutralitzat. Més més que menys. El major dels Blascos no va aconseguir la presidència de la Diputació el 1983, moment en què Manuel Girona en va ser rellevat, entre altres coses, per haver encapçalat una manifestació contra el desmantellament de la planta siderúrgica de Sagunt i per les seues vel.leïtats nacionalistes, perquè la *fontaneria* de Lerma va esgrimir un delicat informe en Madrid sobre presumptes irregularitats perpetrades pel pretendent durant el seu pas per l'ajuntament d'Alcobendas, del qual Francisco Blasco era interventor. Cinc anys després, Blasco va veure consumat el seu somni d'alcalde d'alcaldes, gràcies als mateixos que van elaborar l'*informe Alcobendas*. La cosa té el seu què. El lermisme ha fet *magia borrás* amb aquest informe: si en el seu moment va aparèixer i va servir per evitar Blasco en la presidència de la Diputació, en 1988 va desaparèixer i va servir perquè Blasco accedira a la presidència. Com a contrapartida, el major dels Blascos, devia uns quants favors que, arribada l'ocasió, hauria de satisfer. I fa la impressió que ja ha saldat el deute. A canvi li queda un organisme que perd competències amb molta celeritat i sobre el qual Lerma ja ha posat l'adjectiu d'obsolet.

És en base a aquest estat natural del blasquisme que tot indicava que el següent de la llista, interferit **Ciprià Ciscar**, era **Rafael Blasco**. A partir d'una altra sèrie de *presumptes irregularitats*, que en tot cas hauran de demostrar-se, el president Lerma, apel.lant a la moralitat, ha vist la situació més idònia per seccionar el cap del, fins fa una setmana, conseller de la COPUT, i amb ell, el corrent aliat dels ciscaristes. A Blasco, amb totes les maneres de la

vendetta mafiosa, li han propinat una navallada de pronòstic reservat, ja que a ulls dels que senten campanades, aquells que decideixen les eleccions, quedarà discretament com un estafador. L'operació, si fem cas a les especulacions, comptava amb el beneplàcit de Madrid, ja que s'emmarca en la campanya contra qualsevol classe de dissidència en el PSOE, que en la seua versió autonòmica —o federal, si vols— ha servit perquè Lerma haja anat apartant-se la discrepància com qui retira els fulls del calendari.

Ara, desplaçats Ciscar —a qui ja només li queda per perdre la vice-secretaria del partit— i Blasco dels òrgans de gestió, el seu missatge queda convertit en messiànic, cosa que complica en abundància les adscripcions a tal moviment i que invita, als que no creuen en més regne que el d'aquest món, a la deserció, al canvi recompensat de sector. De rebot, Lerma ha explicat subliminalment a la militància què passa amb aquells que, d'una manera o altra, han volgut posar en dubte la seua sobirania absoluta. Hem acabat mil nou-cents vuitanta-nou i hem encetat mil nou-cents lermanta, amb una perspectiva inflada de cadàvers polítics que esperen una resurrecció que passa per la defenestració de l'actual secretari general del PSPV-PSOE. Durant l'actual dècada, el *morbo* no consistirà a saber quan s'acabarà Lerma, sinó a què es dedicarà. Els seus companys de facultat asseguren que Joan Lerma, durant tota la carrera, només va destacar en una cosa: el futbolí. Era una cosa seriosa, diu que.

Les 'liaisons dangereuses'

La direcció d'Unitat del Poble Valencià (UPV), després d'uns quants anys de ni amistat ni enemistat, sinó tot el contrari, amb Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), està intentant aquests dies una sèrie de contactes amb l'actual secretari general **Àngel Colom**, amb la finalitat de recuperar les relacions que havien quedat en suspensió a causa dels distints posicionaments dels partits, sobretot, de cara a les eleccions europees. El motiu determinant d'aquesta reconsideració en les normes d'urbanitat política ve a propòsit de les dues proposicions no de llei sobre l'autodeterminació que ERC ha elevat al Parlament.

De fet, el sector més crític del partit valencià no havia perdut aquest contacte amb els republicans, al punt que tanta aproximació li va costar l'expulsió—una expulsió *sui generis*, perquè en UPV les coses són sempre *sui generis*— a la regidora d'Altea **Paca Sevila,** expulsada per ni se sap quant de temps del partit a València, però militant a tots els efectes del partit a Altea. Resultaria, si més no, xocant saber quina classe de factors han conduït a reconsiderar amb tant d'ímpetu l'interès per l'autodeterminació quan els qui pensen les formes ideològiques del partit volen pintar-lo de verd i passar el nacionalisme pel *colador xino*. Ara sabrem què és bo. Són capaços d'amnistiar Sevila.

Parc nou

Cinc són els equips que han presentat projectes per al pla d'urbanització del Parc Central de RENFE a València. Entre les idees presentades, l'ajuntament i RENFE hauran ara de decidir quina és l'escollida i podran realitzar després canvis i afegitons amb allò que consideren interessant de la resta de les propostes.

Tots els projectes tenen com a reptes principals l'eliminació de les vies que fins ara dividien els barris que creuaven i el manteniment i potenciació de l'Estació del Nord, monument modernista que, segons indiquen les bases de convocatòria dels projectes, haurà de rebre el tractament de nou centre urbà de la ciutat.

El soterrament de les vies provocarà l'aparició d'una àmplia zona en el centre de la ciutat que els diferents projectes tracten tot conjugant els espais oberts i la creació de centres comercials i de serveis. Aquests centres provocaran inversions que, segons indiquen les bases de la convocatòria, hauran de servir per a autofinançar tota l'operació.

En els nous espais, els projectistes han conjugat zones verdes, alguns fins i tot inclouen un petit estany, amb les noves instal·lacions de RENFE, que queden divididas en dues estacions diferents, per a la rodalia i llarg recorregut, i que hauran de contemplar la possibilitat de l'arribada de Tren d'Alta Velocitat.

En definitiva, un canvi que ha de compaginar la modernització dels serveis de ferrocarril amb la urbanització d'un espai que apareix de sobte enmig de la ciutat. Caldrà ara esperar la decisió definitiva d'Ajuntament i RENFE, i veure quin espai s'enduen els edificis comercials en un emplaçament tan atractiu.

Jordi Sebastià

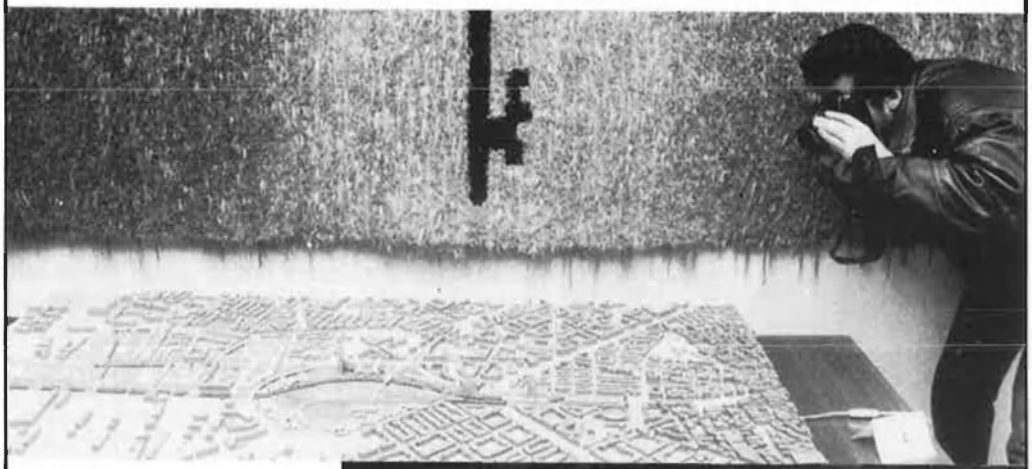
.....

Cas Pryca: Hora 0

L'accident provocat per l'explosió d'un cotxe en el Pryca de Sant Joan, a Alacant, esdevingut el passat 19 d'agost i que va causar la mort de deu persones, s'ha convertit, després de la resolució dictada pel jutge, en el primer cas en la història dels accidents pirotècnics del País Valencià que no s'arxiva pocs dies després d'haver-se produït. La mort del conductor del vehicle i el suïcidi del seu pare, Joaquín Rigal, tots dos treballadors de Pirotécnia Levantina, i la dificultat da trobar responsables directes d'aquest accident, van temptar el titular del Jutjat d'instrucció número dos d'Alacant, Andrés Velez, tancar el cas.

Això no obstant, l'acció ràpida del fiscal especial del cas, Felipe Briones, i un canvi d'actitud del jutge, han donat pas al dictat d'una resolució que obre les portes a l'aclariment del que a Sant Joan va succeir aquella nit d'estiu. Si s'haguera arxivat el cas, l'únic que s'hauria aconseguit seria l'adjudicació de responsabilitats civils, com ara qualsevol tipus de les tres imprudències que exposa el Codi civil. L'esforç de la fiscalia d'Alacant ha provocat que cadascuna de les parts indirectament implicades puguen ser assegudes en la banqueta —a proposta del Ministeri Fiscal o de l'acusació particular.

D'una banda, els responsables de la Pirotécnia Levantina, propietària dels explosius que van provocar l'accident, són ara el principal punt de mira de l'acusació. Tampoc es descarta la responsabilitat civil subsidiària de l'autoritat governativa —ja que la Guàrdia Civil no va exercir presumptament un control objectiu sobre el material que es transportava—. Segons el jutge, hi pot haver altres persones que també hagen d'anar a judici. Per primera vegada en la història dels accidents pirotècnics la justícia no es conformarà amb el recompte dels morts i ferits.

.....

Suport del CDS a Ramon Aguiló

La crisi del CDS a Balears sembla que definitivament permetrà que l'actual batlle de Palma, el socialista Ramon Aguiló, que governa amb minoria, tengui el suport suficient per arribar a les eleccions municipals de 1991. Efectivament, la collaboració de dos regidors del CDS amb el PSOE allunyen la possible moció de censura que fou anunciada pel PP.

Durant el darrer plenari de la dècada, el PSOE i els dos regidors del CDS, Antoni Roig i Bartomeu Cerdà, aprovaren una proposta de modificació el PGOU de Palma per a permetre la ins-

tal·lació d'El Corte Inglés. El tema d'aquests grans magatzems i la reforma del nucli antic, especialment del barri xino, han estat els motius de les més fortes discrepàncies entre majoria municipal i oposició, que fins ara sempre feia pinya contra els socialistes en aquests temes. Ara, sembla que la política urbanística de Ramon Aguiló podrà seguir endavant amb el suport que aquests dos regidors (encara del CDS a pesar que un, Cerdà, ja està suspès de militància) donaran als socialistes.

I perquè no quedi cap dubte de la predisposició dels crítics del CDS a donar suport a Ramon Aguiló, el dia dels Innocents, Bartomeu Cerdà manifestava a la COPE que «el problema del CDS, i no només a Balears sinó a tot l'estat, és que es va equivocar profundament el 1987, després de les eleccions locals i autonòmiques. S'hauria d'haver pactat aleshores, amb els uns o els altres; el que no es pot fer és dos anys després donar suport a mocions de censura, com és el cas de Madrid, que la gent no entén com demostren els resultats de les eleccions». Per a Cerdà, ara l'únic que es pot fer és «donar suport a les majories», que en el cas de l'Ajuntament de Palma és el PSOE.

Per a desgràcia de la dreta, les declaracions de Cerdà no són, a pesar del dia en què es feren, cap innocentada.

Balears, Diada indiferent

Entre la indiferència popular i la disbauxa pròpia de la jornada va transcórrer, un any més, la Diada Nacional de Mallorca. El 31 de desembre era enguany el 760 aniversari de l'entrada a la Medina Mayurqa musulmana del Rei En Jaume.

La jornada anterior, el 30, ja havien començat els actes. En aquest cas, celebració reivindicativa. EL PSM concentrava els seus fidels a un poble de l'interior, Sineu, on organitzà activitats festives durant tot el dia. Només al vespre hi hagué l'acte pròpiament polític i que es desenvolupà sota l'eslògan «Mallorca: ¿terra o ciment?» que expressa clarament la intenció dels nacionalistes d'incidir cada vegada més en temes ecològics.

El matí del 31, a la cèntrica plaça de Cort, es dugué a terme la celebració institucional, l'anomenada Festa de l'estendard. Tots els regidors de l'Ajuntament de Palma portaren l'estendard, una reproducció del que portava el Rei Jaume I al Centre de la plaça mentre una companyia d'infanteria li retia honors militars. A més, amenitzaren la festa música i balls populars i es recità *Colcada,* el poema d'Alcantara Pena que recorda l'entrada de les forces cristianes a Ciutat, després de mesos de setge. El tradicional pregó, sempre fet per un personatge popular o per una personalitat de la cultura mallorquina, recaigué enguany en la figura de la jove escriptora Maria de la Pau Janer. Finalment, el batlle de Palma, Ramon Aguiló, desitjà als ciutadans una bona i feliç entrada d'any.

Tancà els actes de la Diada la tradicional manifestació independentista el vespre del mateix 31, amb la presència d'un centenar de persones. El lema era «Llibertat per a Macià Manera» i «Defensar la terra no és cap delicte». Contràriament a l'any passat, no hi hagué cap tipus d'incidents.

I a partir de les 22.00 hores començà la festa de comiat de l'any i de benvinguda del nou. Veritablement fou l'única concentració que tingué un seguiment massiu per part dels mallorquins, a pesar de, o precisament per no tenir res a veure amb la Diada.

Miquel Payeras

El retorn del botí de guerra

El grup parlamentari català al Senat ha reclamat, a través d'una moció, el retorn al govern català de més de 6.000 fotografies pertanyents al Comissariat de propaganda de la Generalitat de Catalunya. Una mostra d'aquesta col·lecció —que també inclou 40 postals— s'exposa actualment a la Biblioteca Nacional de Madrid. Aquest conjunt de fotografies i postals, de gran valor històric i documental, va ser confiscat per les tropes franquistes el 1939 com una part més del *botí de guerra.*

El fons de fotografies i postals hauria tingut un destí molt diferent si el barco que el portava a Mèxic no hagués estat interceptat per les forces franquistes. Ara amb la Generalitat restaurada i amb una Conselleria de Cultura amb competències exclusives, és el moment ideal per a plantejar la devolució del patrimoni espoliat. De fet no és la primera vegada que es produeix un cas d'aquests, el 1981 van ser retornats a la Generalitat 127 quadros de pintors catalans requisats en circumstàncies similars a les de les fotografies. La devolució del fons fotogràfic seria, a més, un precedent prou sòlid per a reclamar els fons conservats a l'arxiu de Simancas (Valladolid) que també procedeixen de confiscacions fetes a la Generalitat republicana.

Albert Punsola

Manuel Muñoz

DES D'AQUÍ

Marx, també

Déu ha mort. Marx, també, i jo mateix no em trobe gens bé». La frase afortunada, de **Bernard-Henry Lévy**, és d'una particular actualitat en aquests moments, quan el stalinisme real, caricatura del somni de **Karl Marx**, s'esvaeix ràpidament. Aquí, a Espanya —és a dir, a Madrid— l'ombra de Marx fa molt de temps que desaparegué. Per exemple, per a **Ramon Tamames**, que després d'haver abandonat el partit comunista per a passar al Centre Democràtic i Social (CDS) d'**Adolfo Suárez**, deixa ara l'escó de regidor a l'Ajuntament de Madrid, que serà ocupat per un membre d'Esquerra Unida (EU), coalició per la qual es va presentar Tamames. Com sempre, els motius de Tamames han estat ideològics: l'ex-regidor ha estat molt criticat per tenir participació en l'empresa que comprà un edifici al carrer de la Cava Baja, 30, que estava sotmès a expedient de ruïna. Sens dubte també hi ha pesat la minvada situació electoral que gaudeix ara com ara el partit del duc de Cebreros. Per a Tamames potser fa temps que moriren Déu i Marx i en aquests moments no veu massa bé de salut Adolfo Suárez. Això sí, afortunadament les empreses immobiliàries tenen una salut —ideològica, és clar— de ferro.

Però si Tamames dubta i se'n va, qui sembla que ho té tot clar és **Francisco Fernández Ordóñez**, que creu sempre fermament i sincera el que més li convé per a mantenir-se en el poder. La seua permanència al govern després d'haver-se acomiadat de tothom sorprengué bastant. Ara ho ha explicat en una entrevista que publicava l'altre dia un diari de Madrid i ha quedat tot bastant clar. «El president creia que era el millor per a Espanya (mantenir el mateix govern). No anava a crear jo sol una crisi». Evidentment, es tractava d'una qüestió d'estat, d'una banda, i d'amistat, per una altra. Fernández Ordóñez, també ho diu en l'entrevista, no li podia fer això a un amic. No li ho féu, doncs.

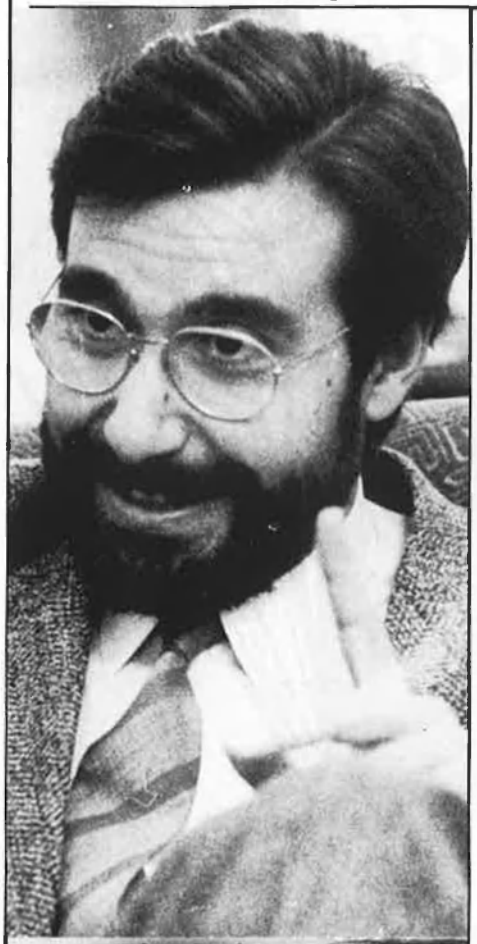

Dalt, Ramon Tamames. Baix, Fernandez Ordónez.

La majoria de 'don Manoliño'

Però no tot és com en el cas de Fernández Ordónez, satisfacció i esperit de servei i de sacrifici. També hi ha qui té preocupacions, i grosses, **Manuel Fraga**, *don Manolino,* president virtual de la Xunta de Galicia, veu en perill la seua elecció —i per tant, el que és més important, la seua entrada triomfal al Palau de Raxoi amb 300 *gaiteiros.* El Tribunal Superior de Justícia de Galícia està pendent de decidir sobre un recurs presentat pel PSOE contra l'atribució d'un escó per Orense al Bloque Nacionalista Galego, inicialment adjudicat al PSOE. L'assumpte no afecta directament el partit de Fraga, que en aquest cas no disputa escó amb ningú, però pot tenir unes importants conseqüències indirectes pel que fa a la correlació de forces al Parlament gallec. Si el Tribunal Superior de Justícia de Galícia anul·la les eleccions autonòmiques a Orense —tal com van fer els respectius tribunals amb les generals de Múrcia, Pontevedra i Melilla— *don Manolino* perdria provisionalment la majoria absoluta i tindria només 30 diputats sobre un total de 60. Necessita almenys

Dalt, Antoni Asunción. Baix, Fraga.

l'abstenció d'un diputat per a eixir elegit en primer o segona votació. Si tota l'oposició vota en contra, *don Manolino* veurà ajornada la seua gloriosa proclamació com a president de la Xunta i els 300 *gaiteiros*. Sempre en el cas, evidentment, que el tribunal anul·le les eleccions, cosa no gaire improbable.

L'ombra de la vaga

Déu ha mort. Marx, també, i fins i tot l'ombra del 14-D. Potser havia de passar un any i unes eleccions amb una majoria absoluta arrapada —i encara dubtosa— del PSOE perquè el govern, és a dir **Miguel Boyer-Carlos Solchaga,** parlara amb educació i bones maneres amb els sindicats. Ara sembla que no hi haja hagut mai cap conflicte i que estiga prop l'acord. A Madrid, doncs, tot va bé: Fernàndez Ordónez, evita una crisi amb el seu sacrifici personal, és cert, i govern i sindicats parlen com a amics de tota la vida que eren realment abans de les estúpides picabaralles prèvies al 14-D. És a Astúries on el clima no és d'amistat i bona harmonia. Dues vagues generals de la mineria en poc més d'una setmana no són per a estar satisfet. Són sis els miners que han mort en accidents en tan poc marge de temps. **Gerardo Iglesias,** miner a hores d'ara, culpa el govern de la manca de seguretat. Siga o no el govern el culpable, les condicions de treball de les mines espanyoles són si més no tercer mundistes i no serà senzill ni ràpid millorar-les, amb vagues o sense.

Altres vagues

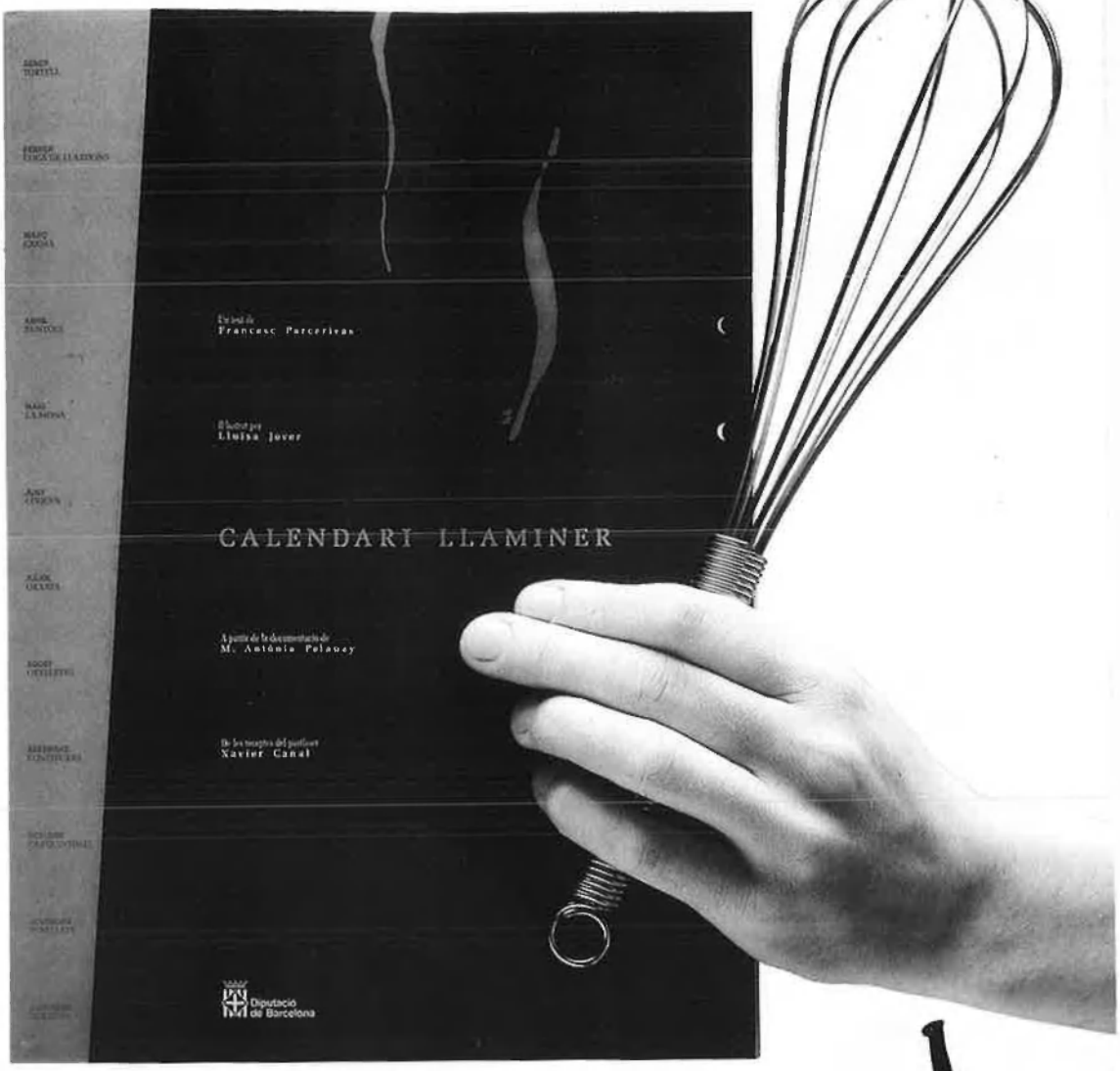
La vaga dels miners, afecta només les empreses. Però n'hi ha d'altres, com la de maquinistes de Renfe, que afecta molta gent. Malgrat no haver estat convocada per CC.OO. ni per UGT, aquesta vaga ha tingut un ressò important i ha marcat les festes de Nadal i cap d'any, encara que el trànsit no ha estat afectat tot el que s'esperava.

Nadal, cap d'any. Amb l'obertura de la Porta de Brandenburg acaba de caure el mur de Berlín. El nou govern de la República de Romania afusella **Nicoale** i **Elena Ceausescu** abans d'abolir la pena de mort. Es coneixen les atrocitats de la Securitate, la policia política del dictador, i la vida luxosa de la família Ceausescu mentre el poble no podia gaudir de calefacció per damunt dels 12 graus. És la caricatura sagnant del somni de Marx.

A Espanya els presos dels GRAPO fan vaga de fam per protestar contra la dispersió i perquè els ajunten amb els comuns. Per la mateixa raó —això diuen els comunicats— els GRAPO que estan fora de la presó fan contínuament atemptats i queda encara una mica més fosca la veritable naturalesa i realitat actual d'aquest misteriós grup, tantes vegades desarticulat i ressuscitat. Els presos d'ETA, però, intenten una vaga de fam que no ix i decideixen abandonar-la, finalment. La política de dispersió i reinserció aïllada del director general d'Institucions Penitenciàries, **Antoni Asunción,** sembla estar donant resultat. Això no vol dir, ni de bon tros, que estiga desmobilitzada la base social d'ETA. Malgrat que no pogueren arribar a la presó, 10.000 persones convocades per les Gestores pro Amnistia es concentraren el dissabte 30 de desembre on les va deixar arribar la policia, a vuit quilòmetres d'Herrera de la Mancha, per demanar la llibertat dels presos i negociació.

L'home de la negociació, **Juan Manuel Eguiagaray,** aprofitant que canvia la delegació del govern a Múrcia per la del País Basc, diu que no n'hi haurà, de negociació, i el *lehendakari* **José Antonio Ardanza** aprofita el missatge de cap d'any per a dir que autodeterminació, potser, però a poc a poc. Déu ha mort. Marx, també, i Sabino Arana ho té pelut. És la malenconia de Nadal.

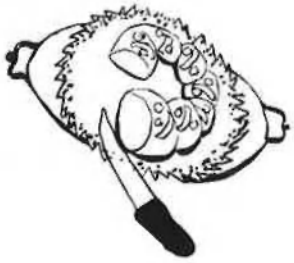
El llibre més divertit, poètic, curiós i nutritiu de l'any.

T'explica perquè el tortell de reis du sorpresa, com es fan les confitures, quin sentit té la mona. Què signifiquen els panellets, perquè els torrons són com són, i d'on ve l'orxata.
Un recorregut amable, divertit i ensucrat a través d'unes quantes llaminadures tradicionals.
Es el Calendari Llaminer editat per la Diputació de Barcelona. Una obra de Francesc Parcerisas que, amb les il·lustracions de M. Lluïsa Jover, les receptes de Xavier Canal i la documentació de M. Antònia Pelazuy, et farà passar els moments més dolços.
Vés amb compte i no t'empatxis.

Diputació de Barcelona

INTERNACIONAL

Cares noves per a nous països

Senyor ex-dissident

Els nous dirigents sorgits dels processos de canvi que es viuen a l'Est eren, fins fa poques setmanes, dissidents al poder establert. Ara, aclamats per les poblacions respectives, encapçalen la transició a un nou règim.

Kadar, Honecker, Jivkov, Husak, Ceausescu... Aquests noms fa molt pocs mesos representaven els seus països: Hongria, la República Democràtica Alemanya, Bulgària, Txecoslovàquia, Romania. Avui no representen res. I en el seu lloc hi ha noms nous: Imre Pozsgay, Hans Modrow, Petar Mladenov, Vaclav Havel, Petre Roman. Els canvis a l'est són tan vertiginosos que costa situar cada nou polític en el lloc que li correspon. Molts que fins fa dies eren considerats dissidents, ara seuen en els llocs de poder. El cas més evident és el de Vaclav Havel, un dramaturg txec de 53 anys, que va ser cofundador de Carta 77 (l'organització més important de la dissidència post-68) i que, des de divendres passat, és el nou president de Txecoslovàquia.

Havel va nàixer en una família rica, fet que li representà problemes com ara no tenir cap facilitat per a accedir a la universitat. Diuen que és molt tímid, però suportà bé cinc anys de presó. Més bé, segons els seus amics, del que suporta ara les manifestacions de simpatia dels seus.

Un altre dissident històric en el poder és el primer ministre polonès Tadeusz Mazowiecki, de 62 anys. Mazowiecki també passà per la presó l'any 1981, després de les mesures d'excepció dictades pel general Jaruzelski. Ara tots dos comparteixen la cúpula dirigent del país i assisteixen plegats a les reunions del Pacte de Varsòvia; sense dubtes, una experiència encara difícil de pair per a aquest intel·lectual catòlic, periodista, que fou també director del primer diari d'oposició de l'est, la *Gazeta Wyborcza*. Mazowiecki manté una relació personal intensa amb un altre polonès il·lustre, el Papa Joan Pau II.

Walesa, artífex del canvi a Polònia.

A la resta dels països el govern resta encara en mans de comunistes, en algun cas com Hongria o Romania, bastant dissimulats.

ROMANIA

La revolució triomfant d'aquests dies ha portat al poder un Front de Salvació Nacional, de futur encara incert. Al seu davant Ion Illescu, un home del partit però díscol. I Petar Roman, un científic fill d'una espanyola apartada de la ràdio romanesa per ordre directa de Ceaucescu i que s'ha vist convertit, de la nit al matí, en primer ministre.

El protagonista d'excepció de la revolta, però, ha estat Laszlo Tökes, un pastor protestant de la zona hongaresa de Romania. La notícia de la seua detenció desencadenà els incidents de Timisoara, els quals al seu torn van desencadenar el final dels Ceaucescu. Al seu costat un poeta, Mircea Dinescu, i una mestra, Dornia Cornea, eren els únics noms que sonaven crítics a un règim que ho semblava controlar tot i que s'ha esvaït, deixant 60.000 morts al seu darrere. Dinescu, vestit amb vaquers i un jersei de ratlles, va ser l'encarregat de proclamar davant les càmeres de la nova televisió romanesa la caiguda de Ceaucescu.

REPÚBLICA DEMOCRÀTICA ALEMANYA

A la RDA la velocitat dels canvis ha estat tan intensa que la primera generació de nous dirigents ja ha estat agranada. El substitut d'un Honecker incapaç d'innovar res va ser Egon Krenz. Krenz, un home pròxim a l'antic president, va ser l'autor de la jugada més audaç de totes, la d'obrir el 9 de novembre el mur de Berlín. Però això no

fou prou i el seu propi partit, el comunista SED (ara reconvertit en SED-Partit del Socialisme Democràtic), l'ha liquidat per deixar pas a Hans Modrow i a Gregor Gysi. Modrow, de 61 anys, és un vell militant del partit però enfrontat des de 1952 a Honecker. La seua fama d'honrat l'ha fet mereixedor de la confiança popular i l'ha situat en el càrrec de primer ministre. Gysi, de 41 anys, és des del 9 de desembre el cap del partit. Advocat de professió, és una cara nova i radical que busca un discurs innovador. En el congrès del partit, però, s'enfrontà a Rudolf Bharo, un intel·lectual marxista exiliat a la RFA i autèntica bèstia negra de Honecker.

Juntament amb ells destaquen Manfred Gerlach, cap d'estat i dirigent del partit liberal des de fa 22 anys (antic amic de Honecker, per cert) i els dirigents dels grups d'oposició, particularment Bärbel Bohley, una activa pintora, fundadora del Nou Forum.

POLÒNIA

Parlar de Polònia, per força, implica parlar de Lech Walesa. Walesa, un antic electricista de Gdansk, fundador de Solidarnosc, podria haver estat president, primer ministre, el que volgués. La sorpresa és que el Premi Nobel de la Pau ha preferit restar en l'ombra. Tot i això, a Varsòvia s'assegura que ningú mou un peó sense consultar-li abans.

Al seu costat Bronislaw Geremek, un medievalista passat a l'oposició en el temps de la Primavera de Praga. Geremek presideix el grup parlamentari de Solidarnosc des del passat mes de juny:

Al costat de Geremek, Adam Michnik. Michnick és un dels dissidents més actius de l'est i ha conegut la presó en quatre ocasions. Ara dirigeix el diari de Solidaritat i participa activament en les tasques parlamentàries.

L'altra cara de l'espill és Mieczyslaw Rakowski, de 63 anys, cap del partit comunista i interlocutor dels homes de Walesa en les negociacions de la famosa taula rodona. Rakowski era periodista i es va afiliar al partit l'any 1981.

HONGRIA

Els hongaresos van més llançats que ningú. Fins i tot ja ha estat oberta la borsa de Budapest. I més encara: el partit comunista ha desaparegut per donar pas a un nou partit socialdemòcrata (això en teoria, perquè en la pràctica membres de l'antic partit busquen la forma de reorganitzar-lo). L'arquitecte de la transformació és Imre Pozsgay. Pozsgay és més jove que molts dels seus equivalents en altres països —té 56 anys— i els que el coneixen asseguren que té una intel·ligència política privilegiada. Alguna cosa hi deu haver quan ha aconseguit desmuntar el vell partit només en vuit mesos. El moment clau va ser quan digué, el mes de febrer, que la revolta de 1956 no era una contrarevolució sinó una insurrecció. Malgrat això, encara hi ha qui no es refia d'ell i el veu massa continuista.

Entre aquests, els que no es fien, hi ha Jozsef Antall, el president del Fòrum Democràtic, i Janos Kis, considerat com el teòric de l'oposició. Al costat de Pozsgay hi ha, fins ara, Miklos Nemeth, un brillant estudiant d'economia a Harvard, esdevingut primer ministre als 41 anys.

BULGÀRIA

A Bulgària la peça clau és Petar Mladenov, de 53 anys. Diplomàtic de carrera, Mladenov ha aconseguit desmuntar sense traumes aparents l'estructura de poder que havia creat Todor Jikov.

Mladenov, però, no compta amb bona premsa entre l'oposició real del país. Aquesta s'articula al voltant de les minories ètniques, sobretot els musulmans turcs, i al voltant de la Unió de Forces Democràtiques, que té en Jelio Jelev el seu dirigent màxim. I el responsable de parlar davant les concentracions organitzades —no tan massives com les d'altres països.

Un home a mitjan camí, reformador sense dubtes, però a la manera soviètica és el químic Alexi Txeloudko, fundador del grup *Perestroïka* i membre de l'Acadèmia de les Ciències. Dins les regles del partit hi ha qui diu que l'home de Gorbatxov és Andreï Lukanov.

TXECOSLOVÀQUIA

Finalment, el país de moda la setmana passada. La Txecoslovàquia de Vaclav Havel com a president de la república i Alexander Dubcker com a president del Parlament. La vella proposta de canvi del 1968 i la nova de 1989 units en els llocs de màxim poder.

Al seu costat, el sorprenent nomenament de Jiri Dienstbier com a ministre d'Afers Estrangers i l'advocat Jan Carnogursky, de 45 anys, militant catòlic eslovac. Carnogursky ha estat nomenat vice-primer ministre i és l'encarregat de dissenyar les institucions de la nova Txecoslovàquia. El cas de Dienstbier és curiós: aquest periodista rodamón era objecte de vigilància especial per totes les ambaixades a l'estranger. Ara, de sobte, mana sobre els ambaixadors. Un bon símptoma del vertiginós final de dècada que somou l'Europa que en dèiem oriental.

Vicent Partal

Ceausescu i Jaruzelski, dos destins diferents.

OPINIÓ

Els enigmes d'Endara

Guillermo Endara, president de Panamà instal·lat per les tropes d'ocupació nord-americanes, ha aconseguit en els darrers dies el suport de tot l'aparell polític-militar que abans estava al costat del general Manuel Antonio Noriega. El procés sembla, doncs, irreversible. Endara, només legitimat pel Tribunal Electoral que ha reconegut la seva victòria en les eleccions del passat 7 de maig, posteriorment anul·lades per Noriega, ha decretat el toc de queda i ha elogiat «la intervenció de l'exèrcit aliat» dels Estats Units abans de començar a desmuntar les estructures que propiciaren el fenomen Noriega, com les Forces de Defensa de Panamà.

Potser perquè Noriega era massa impresentable, bastants països han començat a reconèixer el nou president malgrat crítiques, amb més o menys virulència, d'una invasió que ha demostrat que la vella doctrina Monroe forma part de la diplomàcia dissenyada per James Baker. La tradició intervencionista de Washington, que molts creien enterrada amb la distensió propiciada per Reagan i Gorbatxov, ha sorgit de nou, amb una força i energia que ens recorda Santo Domingo, Guatemala o Granada, invasions encara no oblidades. Els límits anteriors, que se situaven a obstaculitzar els acords de pau d'Esquipulas o asfixiar els sandinistes amb la pressió militar i diplomàtica, han estat ultrapassats àmpliament.

Endara, amb la col·laboració dels dos vice-presidents, Ricardo Arias Calderón i Guillermo Ford, es troba en la difícil tasca de *normalitzar* un país desfet per dos anys de boicot econòmic nord-americà i dues setmanes d'invasió que ha deixat centenars de morts civils. El nou president partirà amb l'avantatge dels dòlars enviats d'urgència per l'amic americà. La situació econòmica pot millorar ràpidament perquè hi ha voluntat de fer-ho. El més difícil serà fer oblidar la violència de l'actuació nord-americana, bombardejant els suburbis on es creia que resistien tropes fidels a Noriega i humiliant els panamenys amb escorcolls i detencions.

Com a interrogant d'aquesta invasió, al marge de quin pugui ser el destí de Noriega, hi ha la sort del canal. Endara ha repetit que els nord-americans respectaran la lletra de l'acord Torrijos-Carter, que estableix el retorn a la sobirania de Panamà de la Zona del Canal, el 31 de desembre de 1999. Malgrat que el text és restrictiu perquè permet la intervenció nord-americana en cas que estigui en perill la navegació, l'acord mai agradà a Washington. Els diplomàtics i molts experts nord-americans opinen que el tractat és un fruit inevitable d'una presidència, la de Carter, que actuà amb feblesa, sobretot a Amèrica. Òbviament, Reagan no hauria permès que un general populista i amb amistats perilloses discutís l'hegemonia nord-americana al sud del Río Grande.

Aquest interrogant només serà desvelat poc abans d'acabar el segle. De moment, Endara ha de demostrar que l'ambició personal no va estar per sobre de l'interès en liquidar el detestable règim de Noriega. El repte és gran perquè Endara arribà amb les forces invasores, perdent el prestigi que havia aconseguit al guanyar les eleccions de maig. Alguns recorden, com el diari mexicà *Unomasuno,* recollint documentació nord-americana, que Endara també està implicat en el narcotràfic i en negocis il·legals, una acusació que no ha sorprès molts panamenys.

Antoni Castel

Gorbatxov, ¿home de la dècada?

La prestigiosa revista nord-americana *Time* ha nomenat Mikhaïl Gorbatxov «Home de la dècada» en el número datat l'u de gener del 1990.

A questa decisió ve sens dubte influïda per la vertiginosa cursa d'esdeveniments que durant el 1989 han transformat mig Europa i han projectat la seva influència sobre els continents americà i asiàtic, sense oblidar les conseqüències al continent africà. Tot el món ha rebut l'onada del xoc dels esdeveniments provocats pel dinamisme soviètic i les transformacions que impulsa. Però cal recordar que Gorbatxov va arribar al cim del poder del Kremlin el 1985 i per tant seria més just nomenar-lo l'home de la segona part de la dècada dels anys vuitanta. I si mereix cap títol és el del Premi Nobel de la Pau.

Milions d'europeus, americans i asiàtics han cridat «Gorby, Gorby» durant les seves visites als Estats Units, la Xina i els diferents països de l'Europa occidental i oriental. El seu nom ha esdevingut símbol de moltes esperances: per a uns de desarmament i fi de la política de blocs i de la guerra freda, és a dir, de la confrontació Est-Oest; per a altres, esperança de democratització i per a altres, de retirada de tropes estrangeres del seu territori. L'obertura del Mur de Berlín el 9 de novembre passat va significar la fi d'un període històric i l'inici d'un de nou que els presidents nord-americà i soviètic havien de començar a dibuixar en la cimera de Malta celebrada els passats dies 8 i 9 de desembre, i que continuaran dissenyant a la pròxima cimera, prevista per a la primavera d'enguany. Les dues superpotències sorgides de la segona guerra mundial no sols intentaran reordenar l'espai europeu sinó que hauran d'afrontar l'empenta econòmico-política d'Alemanya i Japó, les dues potències derrotades fa quaranta-cinc anys però que ara tornen a ser poderoses mundialment i que poden aspirar a recuperar l'hegemonia en determinades àrees dels continents europeu i asiàtic. Si les realitats polítiques evolucionen a gran velocitat, tant pel que fa relacions internacionals com pel que fa a canvis interns dins els països de l'Europa oriental o a converses de desarmament, les transformacions ideològiques són fulgurants. El símbol podria ser la reunió al Vaticà de Gorbatxov amb Joan Pau II. Es parla de la fi i la derrota definitiva del comunisme després del fracàs econòmic i polític, però queda clar que el comunisme desapareix o es dilueix ràpidament sense un bany de sang, amb les excepcions de la Xina i Romania, com va ser el cas dels feixismes italià i alemany.

Gorbatxov, l'home que prepara un nou món per al segle XXI.

Els nord-americans i europeus veuen en Gorbatxov l'home que ha fet possible deturar la cursa d'armaments i iniciar la reducció de les armes nuclears i convencionals, l'home que ha retirat les tropes soviètiques l'Afganistan i ha fet possible que es retiressin els vietnamites de Cambotja i els cubans d'Angola, l'home que ha permès la caiguda del govern comunista a Polònia, l'evolució cap a la democràcia d'Hongria, la fi de dictadors com Honecker a la RDA i Ceausescu a Romania i la caiguda de règims anquilosats com el de Bulgària i el de Txecoslovàquia, l'home que ha fet possible que les mobilitzacions dels pobles de l'Europa oriental no acabessin en matances, excepte en el cas romanès, sinó en canvis polítics. En definitiva, el líder soviètic és percebut com una peça clau dins el món actual en transformació cap a unes quotes de llibertat i seguretat més grans. En aquest sentit se'l podria nomenar fins i tot l'home que prepara un nou món per el segle XXI o l'home de finals del segle XX, més enllà de l'arbitrària divisió de la història en dècades.

Antoni Reig

EL TEMPS

8/14 gener 1990

Any VII - No. 290 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

OBJECTIU

REPORTATGE

Cementiri privat a Mallorca

PERSONES

Josep Sandoval

El 90 ja és ací

Sandoval, portiero di notte

Josep Sandoval (Barcelona, 19 ¿?), periodista de la cosa social. Du la lluna a expenses del seu horari i en el color dels cabells. La conversa va de la 1 a les 7 de la matinada, de Distrito Marítimo a Up & Down, Ars Studio, Otto Zutz i Distrito Distinto.

Com et vas decidir...

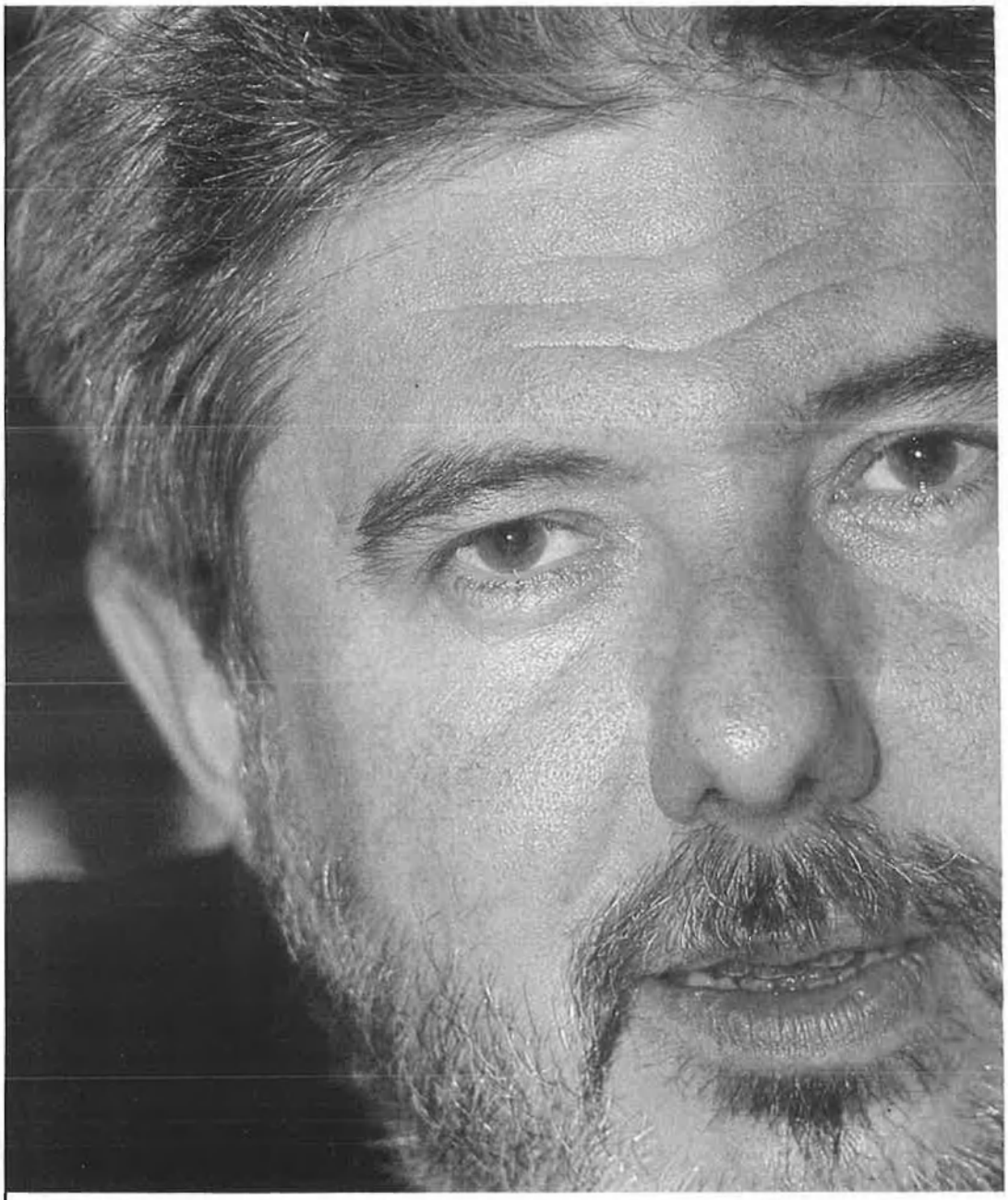
—Estava convençut que seria la primera pregunta. Acaba, acaba.

—...per la classe de periodisme que fas?

—¿La feina aquesta? Realment, jo no m'hi vaig decidir. Jo fotia espectacles, que és el que sé fotre. Bàsicament, music hall, cine i teatre. Però va haver-hi un problema, que després te l'explicaré, i em vaig veure abocat a fer aquest tipus de periodisme. Va ser una espècie de penitència que, al cap dels anys, m'ha estat favorable. Diguem que hi he arribat per carambola. I m'hi vaig posar a fons i ha resultat que és de les seccions més llegides de *La Vanguardia.*

—¿I per què té tanta acceptació?

—Perquè aquestes xorrades belluguen l'actualitat ciutadana i un diari ven ciutats. Totes les altres notícies són comunes: «Atentado en Panamà», «El muro de Berlín se derrumba», «Matan a un policia en El Prat»... tots els diaris escriuen exactament el mateix, amb punts de vista diferents. I una de les poques conyes que poden donar diferència és la cosa social de nit, la que belluga la gent coneguda de la ciutat. Tots tenim una vanitat acollonant i ens agrada sortir i «que te lean», ¿no? Vaig començar a fotre els noms en negretes i la gent agafa els articles i busca els noms d'una sèrie de personatges que tenen venda segura. No falla mai. A tothom li interessa què fot la Gunilla, encara que no sàpiguen ni com s'escriu. Aquí passa igual. Això va començar bé i va suposar un mitjà d'accés perquè moltes cases comercials es preocupessin per enfocar la publicitat cap al diari. El càstig que em van fotre ha estat beneficiós per a tots.

«Quan la gent té molta categoria es poden tirar un pet i mai és un pet, és una conya adquirida».

—Habitualment, ¿quin horari fas?

—Fatal. Arribo al diari al migdia i durant la tarda escric els meus articles. Després, a partir d'una hora prudencial com les 7 de la tarda, comencen les presentacions, les festes... I empalmes. Però tu diràs que no cal anar a tots els

«La 'jet' catalana vota amb la mateixa discreció que manté les seves amants»

DOMENEC UMBERT

llocs. Evidentment. Ara: jo penso que és interessant anar a tots els llocs, perquè la festa per si no té cap valor, el que té valor és qui t'hi trobes i el que et diu. Barcelona és una ciutat molt rara i no saps mai qui anirà on i què passarà, i per trobar alguna cosa interessant t'has d'esperar fins que algú estigui pet a les 6 de la matinada. I moltes vegades, per pròpia ètica, t'ho has de berenar.

—¿La gent no va sempre als mateixos bars, com passa en la sèrie aquella... Cheer's?

—Normalment, sí. A Barcelona hi ha la jet set, per dir-ho d'alguna manera...

—¿Hi ha jet set a Barcelona?

—Per dir-ho d'alguna manera. «Los ricos y poderosos» van a l'Up & Down, que és on anirem nosaltres. Els que volen arribar a ser-ho i no ho són anaven al Regines fins ara. Dic «anaven» perquè jo fa dos anys que no m'hi passo. Jo els hi feia la revista i al cap de cinc números que no em liquidaven res —perquè jo visc de la meva feina—, vaig decidir no tornar-hi. Hi ha la punyetera mania de pensar que tots els que fotem aquest tipus de premsa cobrem en cotxes i talons...

—¿A tu te n'han enviat?

—Sí. I sense desplegar-los, perquè no vull caure en la temptació, els estripo. I si me'l donen a la mà, tal com me'l donen el torno i dic adéu. El més fort que m'han intentat regalar és un cotxe. I em va fer venir tanta por que al concessionari que me'l va venir a portar a *La Vanguardia* el vaig fer al carrer per la guàrdia de seguretat. I no sé ni quin cotxe era, només que era «rojo» i que estava aparcat a la plaça de Castilla. La gent no té per què regalar-te res. Les coses que et donen gratis són les que, després, més cares et costen. Imagina't després què et demanaran. I no és que jo sigui més honrat que els altres, sinó que sóc més tossut. Així em va.

—¿Funciona molt aquesta classe de màfia?

—No funciona tant, però funciona a nivell d'unes determinades agències de publicitat, més que d'un client directe. Hi ha molta gent que manipula amb la teva pròpia honradesa, sense tu saber-ho. Munten una festa per llençar un bar amb un *cachet,* posem per cas, de 500.000 peles, i surt a *La Vanguardia, El Periódico* i TV3, el *cachet* és d'un milió. M'he arribat a assabentar de coses que ja t'hi cagues, ¿no? En ocasions m'han arribat a dir els propietaris que com que havia anat jo la història els havia costat 200.000 peles més.

—Parlem, per dir-ho d'alguna manera, de la jet set catalana.

—És molt difícil de trobar. Pròpiament, no hi ha jet. Hi ha gent amb supercategoria, amb molts diners i que, evidentment, tenen embolics i problemes que riute'n tu de les Koplowitz, els Alcocers i les Chávarris. El que passa és que és una societat molt tancada, però ho sap aquell, tu, jo...

—És tancada. No és discreta.

—Barregen ambdós conceptes. Jo crec que és més tancada que no discreta, però també és bastant discreta. Hi ha relacions d'aquelles que el senyor es porta l'amant a la festa i tothom sap que és l'amant, però el tio no va explicant «ésta es mi amante» ni ella va dient «le estoy sacando a éste tanto», no, mantenen una relació i quan ell va amb la seva

senyora ningú no li diu «oye, dónde está fulanita». Les coses passen molt normalment perquè en el fons són molt normals.

—¿Per què creus que aquesta, per dir-ho d'alguna manera, jet és tan diferent de l'espanyola?

—Perquè els d'aquí tenen una cultura que els ve dels ancestres. Tu et trobes amb el Boyer, la Preysler, les Lolitas, tota aquesta gent, les fortunes dels quals són molt posteriors. Quan la gent té molta categoria es poden arribar a tirar un pet i mai no és un pet, és una conya adquirida. Dominen, des del bressol, la tradició de ser rics, de parlar d'amants amb una naturalitat exempta d'escàndol. O sigui, Alcocer s'embolica amb aquella i se'n van a follar a Viena en un avió privat que els deixa no sé qui, i aquí, si viuen en el carrer de Balmes, anirien a follar dos carrers més avall. I no passaria res. No els cal tota aquesta parafernàlia, perquè tot això de viatjar en avió privat i de tenir majordoms, ja ho tenen. La societat de Madrid no va a fotre un «polvo», va a envoltar-se de tot els que fa un «polvo» il·legal: l'hotel a Viena i tal. I un «polvo» només és un «polvo».

—Sandoval, ¿qui és la nostra Gunilla?

—Quan van obrir el Pont Ginesta a Castelldefels, que, per cert, és del germà de la diputada Anna Balletbó, d'Eladi Balletbó amb dos socis més, que van fer mil cent amarres a un milió de peles de mitjana i els van vendre tots abans de construir-lo, tothom va voler fer el símil del Puerto Banús català i vaig fer un article d'això que es deia «Atención: se busca Gunilla desesperadamente». Vaig trobar una sèrie de gent que es corresponia, més que res per imatge física, amb allò de Puerto Banús, però no vaig trobar una tia rossa, alta, estrangera més o menys escandalosa casada amb un gitano i tal.

—¿I un Jaime de Mora tampoc?

—No me'l vaig qüestionar perquè ell va molt per Sitges i el Port Ginesta, i si els fes falta li pagarien i vindria, perquè és un «empleao».

—¿On podem trobar la jet per la costa?

—A la Costa Brava, però cap a l'interior: Sant Martí Vell, Santa Cristina d'Aro... tota aquella zona de l'Empordà, que és on tenen les cases Eugenio Mora i Samaranch. Però no freqüenten l'ambient pròpiament de la Costa Brava, fan les festes a casa seva en un ambient superrestringit on no caben els buscavides que puguin enamorar la rica de torn.

—¿A qui vota la jet set catalana?

—Vota amb la mateixa discreció que manté les seves amants. Si els preguntéssim, dirien, com que no es mullen mai en res, que voten centre. Però jo penso que són més convergents que una altra cosa. Penso, ¡eh! Bo, n'estic convençut. ¿Vols un altre cafè o alguna altra cosa?

—Cafè, gràcies, ¿Al Paral·lel, ara, hi ha tanta marxa com als anys vint?

—Nooo. Ara, el Paral·lel, bàsicament és l'Arnau, El Molino, l'Apolo —que s'acabarà un dia d'aquests—, el Condal i l'Estudi 54 com a gran discoteca. Marxa, no n'hi ha. Ara és tot com més sofisticat.

—Quins espectacles són més atrevits? ¿Els de Barcelona o els de Madrid?

—Com a espectacle atrevit Barcelona continua sent la cosa més heavy d'Europa. Hi ha un lloc que es diu Bagdad, al costat de l'Arnau, que fins fa poquíssim, els números forts eren un paio lituà, que parlava català perquè era casat amb una tia catalana, que se la xuclava ell mateix. El Bagdad és molt petitet, té tres files i una cortina rodona com de dutxa, aleshores sortia un paio en pilotes, molt prim, amb el cabell llarg recollit i un barret de copa a la cigala. Es treia el barret i estava empalmat, es tirava a terra, se la fotia a la boca, se la cascava, es corria i s'ho bevia. Saludava i se n'anava. Després sortia un negre que es tirava una blanca, però això ja és habitual, i un faquir que, després de travessar-se tot el cos, agafava un tamboret revestit amb cuir, fotia la dallò sobre allà, se la travessava amb un ganivet, es fotia com un torniquet i passava una cadena, s'hi penjava des d'una campana i arrossegava dos tios per la pista. Imagina't. Després hi havia un número, que era dels psicològicament més forts, que eren dos ties que, quan es treien les calces, una era un tio, un transvestit que es tirava la partenaire. I després sortia el nebot d'Angel Cristo, que es diu Rocky Cristo, que s'ho feia amb tres dones a la vegada. La peculiaritat és que el nebot de Cristo tenia la cigala torçada així...

—¿Com una espasa de moro?

—Com una espasa de moro però molt. I se les calçava de peu i les portava caminant. Clar, això a Madrid no hi és. També hi ha una anècdota d'una tia que es diu Lita Lara, que va començar la carrera cantant nadales al festival del Pamplona als catorze anys, i ara fa un número on diu que és viuda i que necessita «que le rieguen el huerto», típic ¿no?, i treu un tio del públic, el despulla i li fa una mamada. Lita cobrava el mateix, tant si treia un tio con si no, però l'empresari li va dir que per cada tio que treiés li donaria 5.000 peles. I ara se'n treu tres. M'hi jugo el que vulguis que això a Madrid no hi és. Ni a València.

—Hi ha qui diu que tu ets el «rei de la frivolitat»...

—¿I tu t'ho creus?

—Jo em limite a recollir l'observació.

—No, jo no m'ho crec. Jo curro cada dia i els reis no penquen.

—¿Quanta gent t'ha deixat de parlar per publicar coses que els afectaven?

—Molta. I he tingut problemes per això, al punt que m'he vist obligat a ser molt més suau en les apreciacions i les opinions.

—¿Tens alguna teoria sobre per què els rics són més guapos?

—Síií. Jo sempre dic ¡què guapa és la gent rica! S'alimenten millor, dormen més, es vesteixen millor, gasten productes de bellesa bons,... Tenen un nivell de vida que els ajuda a ser, si no més guapos, més ben mirats. Una tia que té molts diners te la mires més que una pobra, perquè, com té molts jeans, es fot aquells que li fan el culet. I els sostenidors aquells que «sólo coge por debajo y ensena la teta por arriba». I va a la perruqueria cada dia, viatja més, fot aerobic...

—¿Hi ha alguns bars a Barcelona on lligar siga bufar i fer ampolles?

—La cosa de lligar és intrínseca. Si tu vols lligar, aquí mateix. Lligar és com buscar feina: tants milions de desocupats, sí, pero si tu vols currar, curres. Doncs lligar, igual. És molt més fàcil per elles que per nosaltres, perquè si una tia a les 3 de la matinada vol cardar, carda. Si un tio a les 3 de la matinada vol cardar, ha d'anar a la sauna Cristal, que per 15.000 peles t'ho arreglen.

—En La vida en un xip *vas fer una definició de lligar, ¿no?*

—Sí, em vaig atrevir molt. Vaig dir que era posar en pràctica la seducció. És que tenia dues lleones allà, la Mònica Randall i la Dolly Fontana, i m'havia de defensar.

—Els fills dels polítics, a Madrid, fan molta faràndula, ¿ací també?

—És que a Madrid hi ha molt la mania d'arribar i dir «soy el hijo de Suárez». Aquí vindria el fill de Pujol o de Maragall i ni ningú no els coneix ni ells diran sóc tal.

—¿Això es diu seny?

—Els dirien «seny» i jo diria que és una manera de no fer negoci.

—¿Qui és la comidilla *ara mateix?*

—La *comidilla* és que no hi ha *comidilla.*

—Dic un nom i tu fas la reflexió: Tita Cervera.

—La Tita és un problema a part. Més que ella, la seva mare, que sempre havia desitjat per la filla «lo mejor». I finalment, ho ha aconseguit. Però la Tita ha passat a Barcelona moltes temporades amargues. Ha estat enamorada de Tato Escaiola, que va ser nòvio de Mònica Randall per cert, d'Antoni Parés, que era el director del Ritz, de molts tios de Barcelona. I passant-ho econòmicament molt malament. Jo li admiro que, després d'haverse trobat amb el Thyssen, ha continuat mantenint relació amb els que havia estat emocionalment lligada. Quan algú d'aquests li truca i li diu has de venir per una festa, ella, sigui on sigui i passi el que passi, ve. I sense res a canvi.

—¿Tita es va trobar amb Thyssen o el va buscar?

—Es van trobar en una festa. I jo crec que la que va fer tot el «maneje» va ser la mare. I la mare t'asseguro que està boníssima. A cada mes s'opera. Hi ha un metge, Antoni Tàpia, que és el que opera a totes, i la té com a pacient fixa. A cada dos per tres s'està retocant coses i fot molt de goig.

—¿La vida privada és una parcel·la a banda de la pública?

—Depèn de qui. Sigui qui sigui arriba a l'Up & Down i diu hola sóc el fill de tal i tal, sí. Si entra d'una manera normal, no. Les interioritats no s'han d'explicar, s'han de saber i, depèn del morb que tingui la gent amb aquella persona, anar explicant-les. Però això no passa aquí. No vens un diari més. La gent d'aquí és molt rara.

—Sandoval, està eixint el sol.

—Toquem el dos.

Miquel Alberola

DOPING

L'imperi de la bragueta

Confesse que estic francament preocupat pels embolics de les Koplowitz i *els Albertos*. Entre les revistes del cor i les altres, tot i que semblen les mateixes, em tenen l'ànima en un puny amb els reportatges eròtico-sentimentals-financers que, setmana sí setmana també, publiquen amb tota mena de detalls. Primer fou l'Alberto Cortina qui, citant-se d'amagatotis amb la Marta Chávarri, ocasionà una escletxa en l'ambient familiar i conseqüentment econòmic. La Koplowitz-1, és a dir, la major de la família, li va donar el passe conjugal i el va destituir de no sé quina presidència del *holding* a mans de les germanes. Afortunadament, l'Aberto-1 no hagué d'acudir a l'INEM; però, això sí, anà a parar a la puta base del consell d'administració.

Segons les revistes, l'Alberto-2 també és sospitós de febleses braguetils amb una senyora el nom de la qual no recorde. Tot seguit, la Koplowitz-2, la més xiqueta, pren la determinació lògica i raonable de retallar-li, a l'Alberto-2, la posició que ocupa en la piràmide empresarial. En el moment que redacte aquest article, l'Alberto-2 està si fa no fa en un peu al carrer, a l'espera que la Klopowitz-1, la més gran, el cervell gris, resolga o no pactar fusions de les seues empreses amb les de Mario Conde.

La cosa no va de conya, ja que entre les dues germanes acumulen un patrimoni de milers de milions de pessetes i tenen sota la seua responsabilitat un bon nombre de llocs de treball. No sé fins a quin punt el braç de Mario Conde ha tingut part en aquest *tinglado*. De qualsevol manera, cada deliri extraconjugal dels Albertos posa en perill l'estabilitat d'un sector singnificatiu de l'economia, amb possibles derivacions socials greus. Una bragueta incontrolada, doncs, és susceptible de provocar un alçament popular i ratifica aquella dita que, plena de saviesa, atribueix a un pèl de l'entrecuix més força que a un paquet d'accions de Banesto.

Ferran Torrent

LA FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS CONVOCA EL

VIII CERTAMEN PER A PROFESIONALS DE FOTOGRAFIA DE PREMSA ESPANYOLA

FOTO PRES 1990

Premi Fotopres'90
1.000.000 Ptes.
A la fotografia que aconsegueixi expressar, amb la major fidelitat, l'essència d'un esdeveniment, reproduint-lo no tan sols de manera particularment gràfica, sinó també amb una excepcional habilitat fotogràfica.

Premi Ajuntament de Barcelona,
500.000 Ptes.
Per a la fotografia, o sèrie de fotografies de premsa, que millor aconsegueixin reflectir qualsevol aspecte de la fisonomia del nou urbanisme a les ciutats.

Premi Ramon Alabern i Casas,
500.000 Ptes.
Concedit per l'editorial Lunwerg a la fotografia, o sèrie de fotografies de premsa, que aconsegueixi expressar de manera més perceptiva i il.lustrativa la relació entre l'home i el seu ambient.

Premi Generalitat de Catalunya,
500.000 Ptes.
Concedit per la Secretaria General de l'Esport a la fotografia o sèrie de fotografies de premsa que aconsegueixi captar millor qualsevol aspecte d'un esdeveniment esportiu.

Final inscripció:
31 de gener de 1990

Inscripció i presentació obres:
Via Laietana, 56, 1r
08003 Barcelona
Tel. (93) 404 61 15
404 61 16

Servei d'informació:
Tel. (93) 317 57 57

FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS

Un repòs molt particular

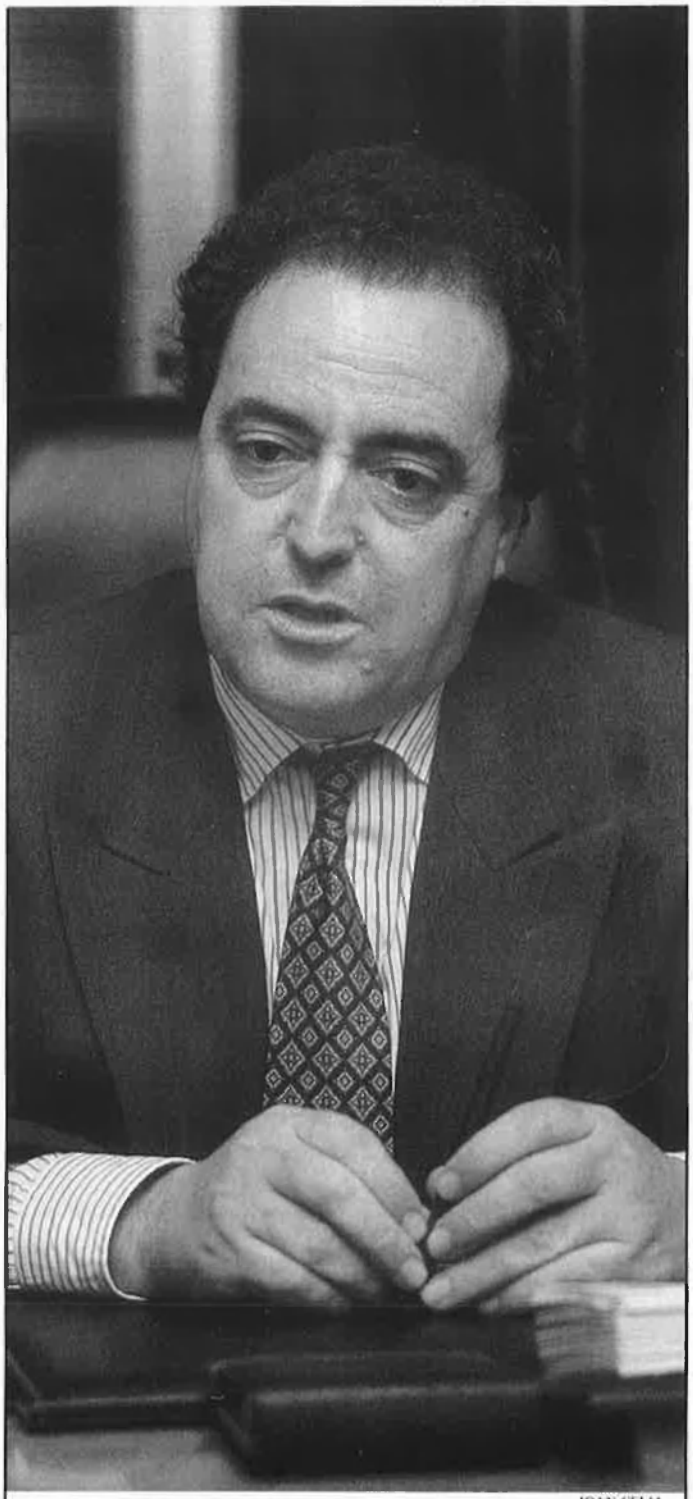
A Marratxí (Mallorca) s'està construint el primer cementiri privat, dins del seu estil, de tot l'estat. Jardins de Repòs s'ha inspirat en el model americà, tot fugint de la iconografia funerària tradicional.

«M'agradaria que la gent pensàs que s'enterra en un jardí i no en un cementiri». D'aquesta manera resumeix Pedro Valencia, conseller delegat de Bon Sosec, SA, la filosofia que inspira Jardins de Repòs. Les obres compten amb un pressupost de 3.500 milions de pessetes i una superfície total de 260.000 metres quadrats, 150.000 dels quals estaran dedicats a zona d'enterrament i la resta a serveis complementaris i zona de passeig.

El cementiri s'anuncia com «un lloc eminentment tranquil, agradable i acollidor on predomina el bon guts, on la naturalitat i la bellesa es donen harmònicament la mà a tots i cada un dels seus tranquils racons». Una vegada finalitzades les obres, s'oferiran 3.100 panteons i 1.500 urnes, de quatre cofres cada una, per dipositar les cendres de les incineracions provinents dels dos forns crematoris —amb un cost de 30 milions cada un— que completen l'oferta.

UN JARDÍ, MÉS QUE UN CEMENTIRI

Per fer possible aquest objectiu, els panteons seran totalment subterranis. A la superfície no existirà cap de les tradicionals imatges d'un cementiri. No hi haurà creus, ni cap altres tipus de simbologia religiosa. Tampoc hi haurà arquitectura funerària. Només gespa que cobrirà tota la zona d'enterrament. A la resta, bancs i zones de passeig perquè els visitants se sentin el més còmode possible. Milers d'arbres, àmplies avingudes

JOAN CELIA

Pedro Valencia, ànima d'aquest projecte funerari.

(«magnífics vials d'accés i passeig, que poden ser recorreguts a peu o en automòbil de cap a cap de tot el recinte»), dos llacs artificials, tres monolits com a única escultura al centrè del cementiri i les edificacions per als serveis complementaris, com ara una gestoria per evitar als familiars del mort la sempre desagradable burocràcia d'aquests casos; o una cafeteria, per reposar forces.

El model de cementiri que vol ser Jardins de Repòs és l'americà, «aquell tipus de cementiri que apareix a les pel·lícules, tot verd, sense cap sensació de tristesa i de morb». Es vol fugir de tota la tradició funerària europea. Res del típic panteó gòtic o barroc que dóna la imatge tòpica del cementiri europeu, amb tota la iconografia que ha configurat la cultura funerària tradicional. Res de la morbositat que acompanya la defunció. Res de tot això, només verd i tranquil·litat. «Jardins de Repòs vol ser una oferta distinta, harmonia i estètica en el paisatge i a les formes com a contrapunt actual a la megalomania i a les demostracions estridents i capritxoses. Tot més d'acord amb una mentalitat oberta i progressista. Tot més d'acord amb l'estil del nostre temps», assegura l'empresa.

UNA INVERSIÓ IMMOBILIÀRIA

Una entitat bancària mallorquina fa possible, a través d'un crèdit hipotecari, que un dels 3.100 panteons que Jardins de Repòs ofereix estigui pràcticament a l'abast de to-

PROGRAMA 65

LI DOBLEM LA PENSIÓ

"la Caixa"
CAJA DE PENSIONES

Si domicilia la pensió de jubilació a "la Caixa", participarà cada mes en els sorteigs de pensions dobles i d'un premi extraordinari de 500.000 pessetes. I, a més, amb el Programa 65, la Caixa de Pensions li ofereix la tramitació gratuïta de la jubilació, i sorteja viatges a Viena.

De 3 a 9 milions de pessetes costen els panteons familiars en aquests jardíns de repòs. JOAN CELIA

tes les famílies mitjanes mallorquines.

Pagant fins a quinze anys en còmodes terminis, una família es pot assegurar un dels tipus de panteó existent. La major part de les *residències eternes* són per a 6 persones, és l'oferta més barata i surt per 3 milions i mig de pessetes. Aquest tipus de panteó representa el 80% del total. Per als clients que vulguin més espai, hi ha altres panteons amb més capacitat, el més car dels quals costa 9 milions. Però això sí, tots els panteons són iguals, «l'única diferència és l'espai, però la construcció i els materials emprats són de la mateixa qualitat».

Fins ara, i només es du un mes i mig de venda, ja hi ha un 20% dels panteons reservats. El senyor Valencia assegura «que la viabilitat del projecte és total, ho vendrem tot, segur». Probablement quan s'inauguri Jardins de Repòs, allà per la primavera de 1991, ja estarà tot venut.

Com que es tracta de propietats immobiliàries adquirides igual «que qualsevol altra propietat, com és ara una casa», una vegada que Bon Sosec, SA, hagi venut la totalitat dels panteons, serà la comunitat de propietaris la que podrà decidir sobre tot allò referent al cementiri. Això implica el perill que, amb el pas dels anys, es vagi reconvertint en un cementiri tradicional, amb creus i tota la simbologia, «i això seria realment una llàstima perquè no és el que jo he volgut fer, però quan haguem venut ja no tendrem cap domini sobre el que ocorri i tot serà responsabilitat de la comunitat de propietaris».

EL TIPUS DE CLIENTS

Abans d'iniciar les obres, l'empresa constructora realitzà una enquesta entre la població mallorquina sobre quina seria la resposta davant una oferta de cementiri privat. El resultat oferia el perfil del client potencial: posició sòcioeconòmica mitjana alta, alt nivell cultural i situat majoritàriament entre els 30 i els 50 anys.

La motivació principal de la compra no és que s'ofereixi un nou model de cementiri, sinó simplement perquè es pot comprar un enterrament, cosa que als cementiris municipals ja no es pot fer per la falta de sòl dedicat a cementiris.

Com diu el conseller delegat de Bon Sosec, SA, «la gent no els compra per estar d'acord amb el model de cementiri que oferim —a pesar que òbviament tampoc hi està en contra— sinó per una raó més aviat pràctica i comprensible: la necessitat de comprar».

Efectivament, als cementiris municipals no és possible comprar aquells grans panteons familiars que s'estilaven no fa més de 40 o 50 anys entre les famílies més acomodades de Mallorca. A pesar de tot, el senyor Valencia ho té clar: «Preferiria que la gent compràs perquè li agrada el nostre model, però l'objectiu principal és vendre i si venem perquè hi ha necessitat de comprar o perquè els agrada, en el fons no importa massa, l'important és vendre».

A més de la inhumació, Jardins de Repòs ofereix la possibilitat de la incineració, gràcies al dos forns crematoris que es disposa. Cada un té una capacitat de cremar vuit persones per dia, cosa que fa un total de 16 incineracions per jornada. «però no crec que, almenys de moment, funcionin a ple rendiment, perquè segons el resultat de l'enquesta feta, encara hi ha molta reticència davant la incineració», reconeix el senyor Valencia. Els resultats mostren com les persones de més de 40 anys només accepten la cremació en un 18%, percentatge que augmenta al 28% entre els menors de 30 anys. En qualsevol cas, poca gent disposada a ser cremada, sobretot si tenim en compte que moren diàriament, a Mallorca, de 10 a 15 persones de mitjana. Extrapolant els resultats de l'enquesta, això representaria que s'incinerarien entre dues i tres persones. Molt lluny de la capacitat màxima de cremar setze persones per dia.

Miquel Payeras

Els Pets, sense prejudicis

Amb la música fresca i àcida d'aquest grup de Tarragona arriba el *rock* agrícola. Més una actitud de rebuig envers el *pop* bavós i *light* de Barcelona que no un estil musical.

Falin Caceres, Joan Reig, Ramon Vidal i Lluis Gavalda son Els Pets.

Tarragona m'esborrona/Constantí em fa patir», «Constantí, molta merda i poc vi». Així, sense manies, amb una canya increïble, ens arriben Els Pets, de Constantí, poble molt a prop de Tarragona, on abans es feien préssecs i ara petroquímiques. Són, sens dubte, una de les propostes més interessants, ara mateix, en el panorama incessantment creixent del *rock* català. Els Pets té un directe demolidor, tal i com va demostrar recentment en la presentació a Barcelona. Durant prop de dues hores, la banda no es va concedir pràcticament ni un moment de descans, amb un repertori format per les cançons de la seva primera maqueta, les del disc i alguna composició aliena de les seves preferides. Només en un parell de temes, un dels quals, «Ella m'estima», és una autèntica joia que ens plaurà escoltar sovint per les emissores, Els Pets van mostrar una faceta més melòdica, malgrat la lletra, com sempre amb pocs miraments («Ella m'estima i a la merda el demés»).

Descaradament lluny del «*pop bavós barceloní*», aquest grup ha evolucionat des de l'època del punk de quan es deien Condons adulterats fins a la formació actual, deu persones comptant-hi les Llufes (les dues noies que fan els cors) i els Vents de Baiona («que entren pel cul i surten per la xona»). Tot plegat forma una màquina de fer *rock* absolutament trepidant (amb alguna cançó tan ràpida que el cantant, des de l'escenari, ha de dir, provocatiu: «no teniu collons per a ballar-la»), original i amb una gran capacitat de ficar-se el públic a la butxaca. De moment, fan anar de bòlit els crítics musicals que intenten destriar les possibles influències musicals (¿Madness? ¿B-52? ¿Canned Heat?) d'una banda que sorprèn des del moment que un té notícia del seu nom, tan xocant, fins que té l'oportunitat d'escoltar-la.

Tot i així, la qualificació de *rock rural,* sens dubte, és més que res una posició testimonial prou vàlida, una reivindicació dels orígens (com ara, entre *rock* i *rock,* fer propaganda de les avellanes de Constantí) que no ens ha d'amagar que fan un *rock* potent d'arrels indubtablement urbanes. Tan urbanes que estan en condicions, ja ara, malgrat que encara han de millorar molt tècnicament, de passar-li la mà per la cara a més d'un grup de la capital. De fet, de l'actual, i vertiginosa, florida de grups que fan *rock* en català, la gran majoria ja no són de Barcelona. Si aquesta tendència no s'estronca, ben avitat tindrem una oferta musical *rockera* prou diversa i interessant, i alesho-res només caldrà esperar un procés de maduració creativa i tècnica que ens permeti, com a mínim, arribar als nivells de qualitat que el *rock* català ja ha conegut en èpoques no tan llunyanes. I la seva història continuarà escrivint-se malgrat els qui, malintencionadament, en neguen l'existència o els qui, d'una manera incomprensible, encara es demanen si cal un *rock* en català.

Els Pets ens demostren que el *rock* català és ben viu, i que pot servir per a denunciar injustícies polítiques o desastres ecològics, promoure la normalització lingüística (escolteu, si no, la lletra de la cançó del seu darrer disc petit, *Tu de què vas*) o, senzillament, fer moure la gent i procurar que no *s'amuermi.*

Ramon Monton

Cinema d'alta temperatura

Estudiants que fan campana, avesats caçadors de carn, hàbils consoladors de solitud, junt amb *voyeurs* de bon ofici i convençuts onanistes conformen el públic de les sales X. Un espai on el sexe i la pornografia no tenen límit.

Les sales X són un lloc adient per a cercar l'alleujador contacte sexual, aquell que la foscor propicia... RAFA GIL

L'acudit fàcil que parla de la conveniència de proveir-se d'un bon impermeable a l'hora d'anar a la sala X, és només demostratiu de l'animació que, sovint, es dóna en aquests locals. Una animació que ben poc té a veure amb la contemplació d'una pel·lícula. Però no és sols la pràctica solitària del *voyeurisme,* implícit en el visionat d'aquestes batejades pels americans *adult movies,* el que l'obscuritat del cinema acull. Hi ha més, prou més...

Poc més d'una dotzena escassa de cinemes s'hi dediquen, als Països Catalans. Amb una pressió fiscal molt sobre de la que grava la resta del cinema, amb la prohibició de publicitar en les seues façanes el que es projecta a dins, i dedicades a exhibir produccions d'origen americà, sobretot, i unes poques provinents de França, Alemanya o Itàlia, totes elles de ben poca qualitat generalment, sobreviuen gràcies a un públic que els és fidel i que acudeix periòdicament a la seua cita.

.....

LA SESSIÓ COMENÇA DE MATÍ

Mentre el trànsit col·lapsa la ciutat i les línies telefòniques continuen sense funcionar, a mitjan matí obren les portes alguns cinemes dedicats a l'exhibició de pornografia.

Els addictes a aquest gènere cinematogràfic comencen aleshores a prendre posicions. N'hi ha de diverses tribus, i normalment les seues preferències cinèfiles no són el tret definitori.

Esguards aparentment distrets que apunten cap a una pantalla encara en blanc són traïts per les discretes mirades de reüll als espectadors dels voltants; tot anuncia una efervescent activitat quan s'enfosquirà la sala.

«Ací tenim dues sales —ens explica el conserge d'un dels locals, a València—, però aquella és quasi sempre mig buida. Tant fa que hi haja una bona pel·lícula o no, aquesta s'omple sempre perquè es veuen els que entren sense necessitat de moure's». I, sornegueer, afegeix: «...és que hi ha molta acció allà dins». I deu saber-ho ben bé perquè la seua experiència de molts anys treballant en sales X, primer a Zuric i després ací des que la liberalització féu innecessàries les excursions a Perpinyà, l'ha fet adquirir un instint tan extremat com discret.

L'agitació en la sala es manifesta, a primera vista, en una inusual necessitat de canviar de seient o acudir als serveis. Una més detinguda atenció a l'entorn, però sense massa esforç, fa veure altres indicis que evidencien el desassossec existent en uns inquiets jocs d'aproximació, precedits per observacions insistents, i en els pocs dissimulats moviments que, de tant en tant, delaten la complicitat travada a unes butaques de distància.

Perquè les sales X són un lloc adient per cercar l'alleujador contacte sexual, aquell que la foscor propicia i les gimnàstiques aparicions d'actors i actrius en didàctiques, erotitzants o somnolents produccions filmades en una mitjana de tres dies, s'encarreguen d'amenitzar.

«Sobretot vénen homes, algunes parelles també. Molt de tard en tard s'atreveix una dona sola, encara que dues o tres amigues sí que és més normal

El cinema porno compleix un paper com a dinamitzador eròtic.

que vinguen», continua informant el conserge. «Hi ha de tot, però cadascú va a la seua, i no sol haver-hi problemes mai, perquè els que vénen ja saben com és això».

La pornografia continua sent una qüestió majoritàriament masculina, tant per les temàtiques com per l'escassa incidència del públic femení. Però, a més, la permanència d'una espectadora solitària sol acréixer més encara l'ordinària animació.

¡OH, QUE LLARGA QUE ES FA SEMPRE L'ESPERA!

Els habituals solen fer estades prolongades, que no són indicatives en absolut de l'acceptació que desperta la *blue movie* de torn, un dels altres eufemismes amb què es coneixen les pel·lícules pornogràfiques.

Pensionistes i escapats de l'horari laboral es barregen amb algun estudiant que fa campana a l'institut o algun desenfeinat que ocupa així les hores. Avesats caçadors de carn, hàbils consoladors de solituds i respectabilíssims pares de família amb inclinacions clandestines exerceixen al costat de *voyeurs* de bon ofici i convençuts onanistes, convivint amb els espectadors més interessats en les escenes de la pantalla, fent valer allò de «cadascú a la seua».

Als ineludibles *blow-jobs* de la cinta, pràctica en la qual la Linda Lovelace de *Gola profunda* va fer història, s'uniran els executats en algunes butaques estratègicament ocupades, mentre en altres seients els Kleenex deixaran constància dels fets que s'esdevingueren.

LA MICCIÓ COM A EXCUSA

El constant tràfec en la sala té en els urinaris una mena de peatge. No es tracta, però, de cap disfunció física produïda per l'excitació la que obliga a aquesta assiduïtat.

Les raons d'aquest hàbit tenen molt a veure amb la reserva que caracteritza l'indret: allà els gestos seductors en l'obscuritat troben la manera d'esdevenir exhibició impúdica, la trobada passa a ser cita d'hora convinguda, i la ambiguïtat ocasional es converteix en certesa. Ací les portes són, a vegades, autèntics taulers on anònims retoladors deixen gravat el seu missatge oferint o demandant desitjos que arriben a l'obsessió. Però, a més a més, els lavabos són el punt de reunió on els habituals intercanvien precioses informacions sobre els nouvinguts.

LA DIDÀCTICA DEL 'PORNO'

El *porno* mostra l'acte sexual en tota la seua cruesa, en primers plans. Si és veritat que, massa vegades, deixà de costat els elements psicològics i la història és amb prou feines un recurs inconsiderat, també ho és que com a element didàctic, o com a dinamitzador eròtic compleix el seu paper.

Motivats per aquestes funcions del cinema *hard,* parelles d'edats i procedència social diversa també formen part del públic comú de les sales X, especialment durant els caps de setmana. Ocasionalment a la recerca d'una experiència morbosa, el seu principal interès té, però, més relació amb l'erotització de la pròpia relació, a voltes afegint el pebre bé d'un tercer que es buscarà discretament entre els assistents, bé d'una altra parella amb la qual es contactarà amb la mateixa prudència. Entre eis més joves la desinhibició i visualització de les tècniques sexuals sol ser la raó més convincent per a fer una tarda de cinema d'alta temperatura.

Joan S. Sorribes

La Bíblia de Chagall

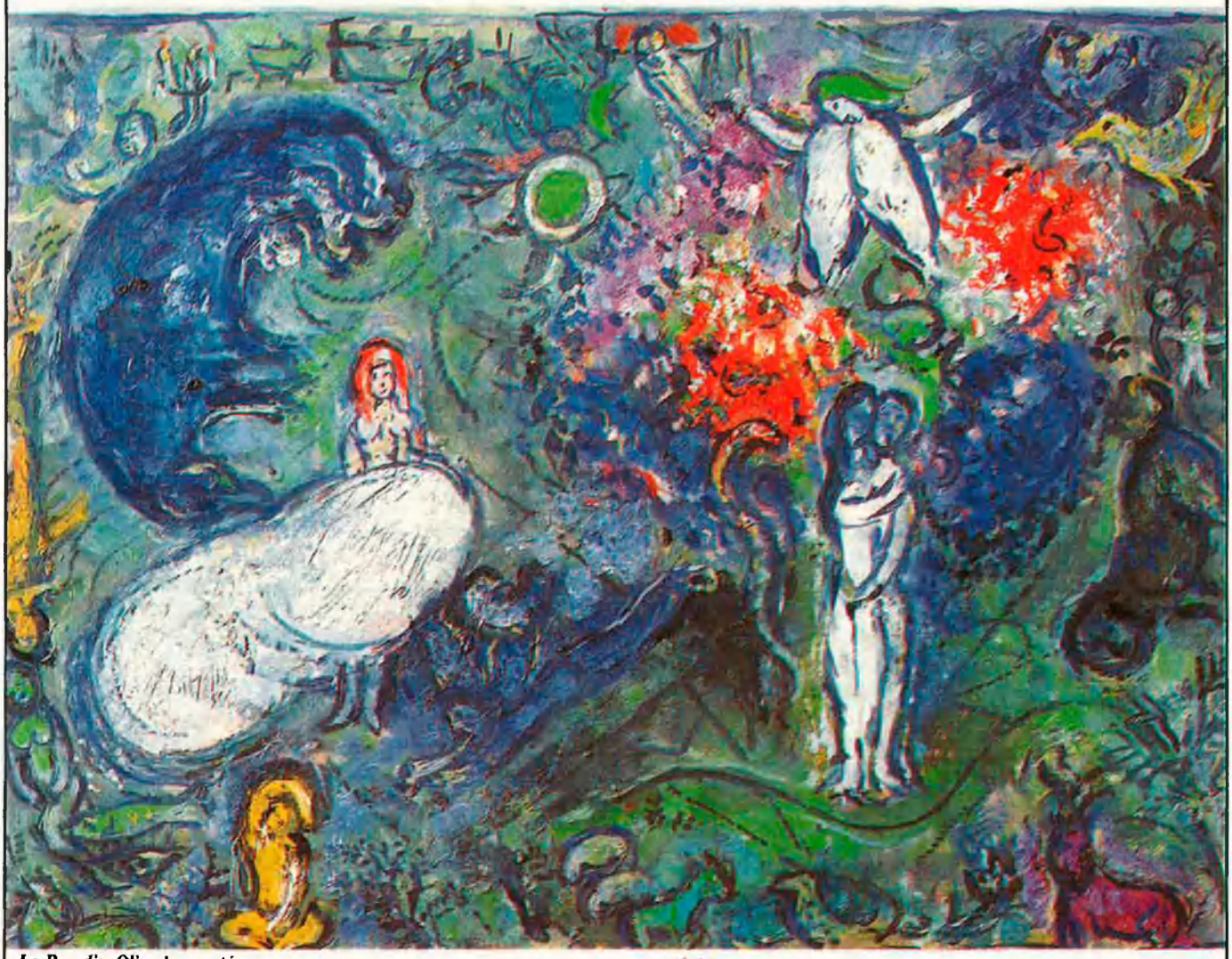
La Sala d'Exposicions d'IberCaja a València acull des del passat dia 28 fins al 26 de gener, una exposició procedent del Museu Nacional de Niça on es mostra la visió que del llibre de la Bíblia va fer el pintor jueu Marc Chagall.

A questa mostra tan particular, que han organitzat la Diputació General d'Aragó, l'Ajuntament d'Osca i IberCaja, està formada per un total de 81 peces, entre pintures, aiguaforts i litografies. En ella, el pintor rus de Vitebsk, fa un recorregut pels passatges més rellevants de la història i la paraula que conté la Bíblia. La creació de l'home, el paradís, Noè, o la crucifixió de Jesús recobren vida i contemporaneïtat de la mà de Marc Chagall. En paraules de Sylvie Forestier, conservadora del Museu Chagall, aquest artista «...obté del llenç les múltiples cares de la humanitat. Coneixedor de la Bíblia —en tota educació jueva és sobretot una tradició oral—, ell revivifica la Paraula, reconstrueix la història». Per això, acaba definint Chagall com a «pintor d'allò religiós, en el sentit etimològic de la paraula...».

Però l'obra d'aquest jueu errant arriba més enllà de la mostra que ara es presenta a València. La seua producció recull els corrents més importants d'aquest segle encara que el seu art no pot vincular-se a cap escola o moviment, sinó que és en tot moment l'obra d'un poeta influït pel seu poble natal, a Rússia, i pel seu origen jueu, per a qui la Bíblia és el llibre dels llibres i la font de la seua meditació plàstica. És per això que el seu surrealisme no és de tradició mediterrània, ni grecollatina, ni el seu expressionisme està dominat per una utilització fauvista del color en la figura i en l'atmosfera.

D'altra banda, allò oníric, sempre present a l'obra de Marc Chagall, ja es troba als inicis de la seua vida. Tal i com ell diu, «ja des de la meua infantesa, quan començava a utilitzar la llapissera, vaig buscar aquella cosa que, com en un gran riu, poguera vessar i excedir les seues llunyanes i atractives ribes».

Nel·lo Pellicer

Le Paradis. **Oli sobre cartó.**

CRÍTICA

Irma la dulce

CINEMA

Direcció: Billy Wilder. Guió: B. Wilder, I. A. L. Diamond, de la comèdia d'Alexandre Breffort. Fotografia: Joseph LaShelle. Intèrprets: Shirley Maclaine, Jack Lemmon, Lou Jacobi, Berschel Bernardi. EE.UU., 1963.

Aquesta és una pel·lícula que m'és no ja grat, sinó instructiu comentar. Em porta al record d'una nit de cap d'any, 1963, a Knokke-le-Zoute —un poble de mar belga que ve a ser a Brussel·les el que Sitges és a Barcelona—, on se celebrava un festival de cinema experimental, organitzat per l'entranyable Jacques Ledoux, director i ànima de la Cinemateca de Bèlgica —un càncer se l'endugué l'any passat—. Aquella nit, que no era nit de cap d'any, el cronista i un amic anglès, Mark Shivas —ara flamant responsable de la producció cinematogràfica de la BBC— s'escaparen del Casino que feia de quarter general a la manifestació i, com dos col·legials que fan una escapadeta, se n'anaren a un cinema del poble, on es projectava l'última pel·lícula de Billy Wilder, *Irma la Dulce*. Després d'una setmana de pel·lícules virtuosa, bravament *underground*, avantguardistes, experimentals —uns autèntics exercicis espirituals del cinema— els dos de la maliciosa, enginyosa comèdia de Wilder divertits, relaxats, feliços...

Vint-i-sis anys després, el cronista ha tornat a veure *Irma la Dulce*, perquè algú ha tingut la idea feliç de reposar-la en versió original subtitulada, en un sumptuós cicle Wilder que obriren *El apartamento*, *En bandeja de plata* i *La vida privada de Sherlock Holmes*, bones pel·lícules que avui llueixen com a obres mestres o quasi. I també *Irma la Dulce* llueix ara millor que el 1962. ¿Per què? ¿Deu ser que, com els bon vins, el seu *bouquet* s'afermà amb els anys? ¿O deu ser que davant les fràgils, insofribles comedietes actuals, apareix ara com a modest monument d'art, que tant de bo que no siga un art perdut? Els lectors d'aquesta ressenya queden convidats a fer la prova i a traure'n les pròpies conclusions.

Té la seua gràcia que Wilder, entre els projectes del qual hi havia el de fer una pel·lícula musical sobre les aventures de Sherlock Holmes i el doctor Watson, comprara el 1959 la comèdia musical francesa d'Alexandre Breffort *Irma la Dulce*, i fera una pel·lícula sense cançons. I hauria tingut més gràcia encara que l'haguera rodada amb Marilyn Monroe, a qui pensà donar el paper al principi, a pesar de la traumàtica experiència de la filmació de *Con faldas y a lo loco*. Però el cas és que acabà fent-la amb la mateixa parella protagonista d'*El apartamento* i, com deia Shakespeare, a bon fi no hi ha mal camí. Amb el seu pervers humor habitual, el director va descriure *Irma la Dulce* a un reporter de *Look* com «una pel·lícula bonica, càlida i sentimental sobre l'emancipació d'una prostituta». Però es pot descriure també com una variant d'*El apartamento*, la història d'un home simple capaç dels majors sacrificis per la dona de la qual s'enamora. En aquest cas, un jove gendarme impossiblement recte, convertit en macarró i, per si fóra poc, en lord anglès, per redimir la peripatètica més popular de la rue Casanova. Però l'existència farà un home d'aquest nen ingenu, i ell serà el vertader redimit: heus ací un gir sarcàstic, característic de Wilder, que encara no era el degà de la comèdia americana, però poc li faltava.

José Luis Guarner

DISCOS

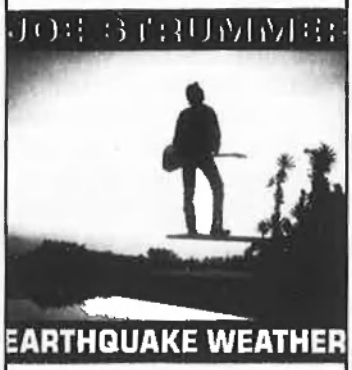
De clash a clash

Joe Strummer. Earthquake Weather. 1989 - CBS.

Els detonants d'una de les més vitalistes i compromeses explosions dels començaments del 80, anomenada *London Calling,* acaben la dècada donant proves d'un vigor que connecta perfectament amb el naixement del *combat-rock* en mans de The Clash. El duo-motor de la banda britànica, Mick Jones i Joe Strummer, han gestat durant els últims mesos, encara que per separat, dos impetuosos brots que eliminen qualsevol dubte sobre la continuïtat de la saga The Clash.

La novetat està especialment en el primer treball netament en solitari de Joe Strummer, que hem vist recentment en el film de Jim Jarmusch, *Mistery Train.* Mick Jones ha tret, amb el grup que formà el 1985, Big Audio Dynamite, quatre àlbums fins a la data. Strummer, en canvi, havia mantingut amb la música durant aquests anys una relació menys directa, participant en bandes sonores i intervenint en petits papers de pel·lícules. També ha exercit com a productor, però la seua vinculació amb el cinema ha estat el fet més notable en els últims cinc anys. De fet, ha arribat a afirmar que seguirà fent pel·lícules fins que Don Johnson es canse de fer música.

Afortunadament, enmig de l'escarrassament cinematogràfic, ha tingut temps de deixar acabat el seu *Earthquake Weather,* una col·lecció de catorze peces en la qual ha destil·lat alguns dels elements bàsics del ja clàssic *London Calling.* Així, en *Jewellers & Brums* trobem petjades del seu esperit guerriller; en *Island Hopping* i *Ride your Donkey,* variacions llatines i caribenyes, amb incrustacions de Papa Ry Cooder, esquitxades de *funky rock* agressiu i bruscos trencaments a l'estil Memphis... La producció del disc és del mateix Joe

Strummer i aquest control del producte el converteix en un àlbum compacte en el qual els músics reclutats per a l'ocasió responen encertadament a l'esperit vitalista i escèptic, insubornable i aspre del seu cap de fila.

Vist el resultat, ara sí que se li pot perdonar el bo i imprevisible de Joe Strummer la relliscada mitjan dècada, quan en un intent de recompondre els Clash sense Mick Jones va traure aquell àlbum absurd denominat *Cut the Crap.* Definitivament, *Earthquake Weather* és una altra cosa, és l'esperit de The Clash recuperat i no una mala còpia.

Juan M. Játiva

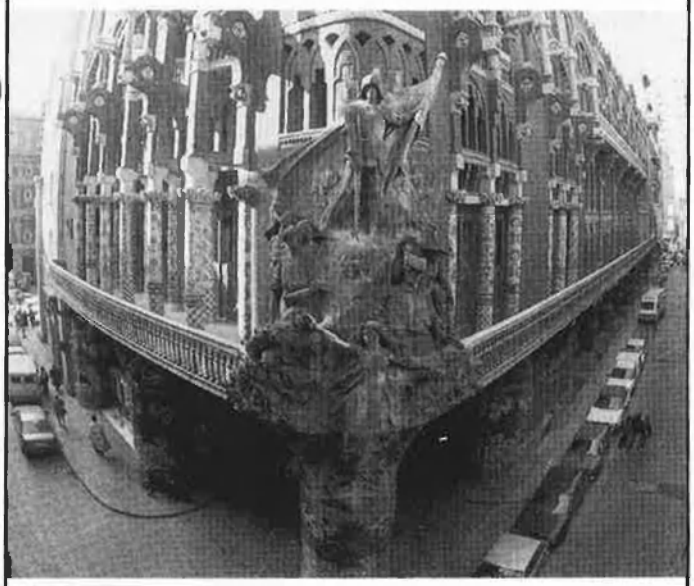
Un "Messies" memorable

MÚSICA

La Fundació La Caixa cada any ofereix una versió de l'oratori *El Messies,* de Händel, a les envistes de les festes nadalenques. Es tracta d'una iniciativa que pretén crear a casa nostra una tradició ben arrelada en diversos països europeus.

La força i intensitat musical de la més popularitzada de les obres del compositor barroc alemany justifica en si mateixa tal iniciativa. El fet que cada any aquesta sigui servida per versions importants li dóna, en tot cas, un relleu i un interès molt especial. Ha estat el cas de la que ha servit un equip artístic britànic d'excepció dirigit per Cristopher Hogwood i que integrava la seva Academy of Ancient Music, The Choir of New College Oxford i les veus solistes de la soprano Emma Kirby, la

contralt Carolyn Watkinson, el tenor Anthony Rolfe Johnson i el baix David Thomas.

Es tracta d'una versió que s'inscriu dins el corrent de protagonisme acusat del retorn a les versions originals. De la recerca apurada del purisme arqueologista, en contrast amb la recreació que del patrimoni musical barroc van fer els romàntics, i que són les que han dominat pràcticament un segle i mig. Així, contra l'exuberància orquestral i coral romàntiques, amb formacions nombroses i de considerable poder tímbric i sonor, i amb el recurs també de veus solistes operístiques, la *nova* —amb tot el que té de relativitzable aquesta accepció en aquest cas— visió d'aquestes partitures barroques se serveix de cors reduïts, de formacions orquestrals així mateix poc nodrides que a més fan servir instruments o antics o imitacions molt perfectes, i amb unes veus solistes especialment atentes a l'autenticitat estilística. És en definitiva un retorn als orígens, a les formes cambrístiques més genuïnes. Els resultats, quan aquest plantejament és dut a terme amb l'autenticitat que ho fa l'equip que ens ocupa, és no sols d'un enorme interès, sinó també d'un encant excepcional. D'aquesta manera la versió de Hogwood haurà quedat com una referència molt definida entre totes les

que s'han pogut escoltar mai al Palau.

El cicle nadalenc ha ofert un altre esdeveniment de relleu. Es tracta del titulat *Concert de Sant Esteve* de l'Orfeó Català, aquest sí, comptant amb una tradició arreladíssima. El mèrit principal del d'enguany és el de constituir una mostra molt afermada d'un procés elaborat al llarg dels últims cinc o sis anys, gràcies al qual el fet intrínsecament musical assoleix el protagonisme central d'un esdeveniment que tenia en el concepte *tradicional* la seva especificitat més definitòria. El nivell de qualitat de l'Orfeó Català que dirigeix Jordi Casas constitueix el centre d'aquest argument. La presència de 300 executants entre les diverses formacions —infantils, juvenils i adults— de la casa inclosa l'orquestra, arrodoneixen la importància, insisteixo, estrictament musical del moment.

En un pas cap a un món musical de característiques formals molt oposades, la interpretació del segon programa d'aquesta temporada de l'Orquestra de Cambra del Teatre Lliure ha constituït un altre fet reconfortant dels últims dies musicals barcelonins. En aquest cas, la dedicació monogràfica del concert —una línia habitual a la casa— ha correspost a Anton Webern, un dels compositors cabdals de l'Escola de Viena de principis de la centúria actual. El mèrit del conjunt del Lliure que dirigeix Josep Pons va molt més enllà de les seves versions acurades, en constituir-se a més en referències *pedagògiques* d'un gran valor, i en esquers inestimables de cara a la consolidació i ampliació d'un públic autènticament interessat en la música del nostre segle.

Jaume Comellas

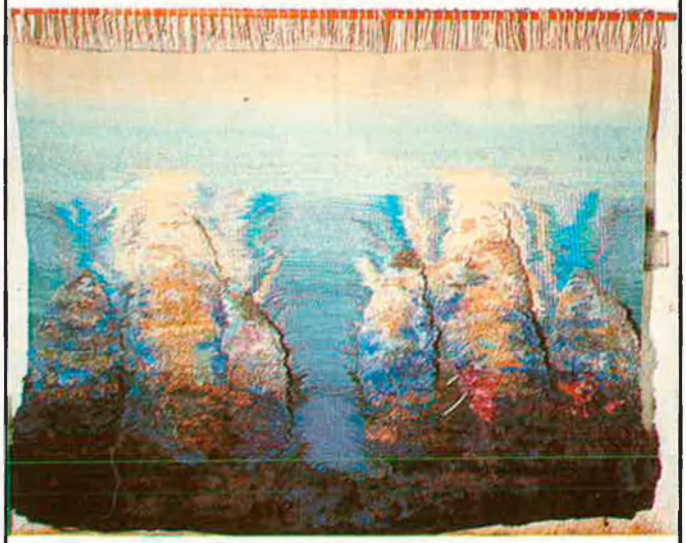
M.A. Raventós, el tapís com a paisatge

ART

Galeria Punto. València, fins al 9 de gener 1990.

La natura —com a paisatge de formes, colors i volúmens— s'ha convertit per a Maria Assumpció Raventós en irresistible i eficaç temptació referencial a l'hora de concebre i teixir la sèrie més recent dels seus tapissos.

Concretament el tema de la mar o del desert, amb les innumerables gradacions cromàtiques i vel·leïtat de formes —més o menys inestables i suggerents— que al seu desenvolupament perceptiu generen, s'ha convertit en el principal *leit-motiv* de la seua activitat plàstica. Quasi m'atreviria a dir que, de fet, amb aquesta sèrie actual de propostes, M. A. Raventós porta a cap un encobert homenatge al Mediterrani.

Curiosament hem anat, d'alguna manera, oblidant/relegant la capacitat refiguradora del mateix tapís, deixant-nos dur per la força i l'impacte de les qualitats, textures, contrasts i suggerències matèriques que els més diversos elements tèxtils han aportat, amb la seua eloqüent immediatesa, a la història del tapís contemporani. I tal procés de forta abstracció —a l'igual que ha succeït en els altres àmbits de la creació plàstica— no era estrany al justificat desig de reivindicar els valors, específicament estètics, propis al respectiu quefer artístic.

Això, des de la vessant d'investigació que la creació tèxtil exigeix, M. A. Raventós ha dedicat una bona part de la seua ja àmplia trajectòria. Però heus ací que, sense minvar en aquesta mateixa preocupació per l'específic llenguatge autònom dels recursos matèrics, cromàtics i formals del tapís, ara ens sorprèn introduint-hi una certa reconsideració vagament figurativa.

En realitat no es tracta, en canvi, de potenciar la mera anècdota. Sobretot ve a fonamentar, més enllà de la pura suggerència conjuntural al joc de referències, una apel·lació reestructuradora no sols de la mirada, sinó, més aviat, del conjunt d'elements puntuals i expressius que —en la seua autopresentació— conformen la proposta tèxtil.

Es dota, d'aquesta manera, el tapís d'una espècie d'unitat complementària, en convertir-se la referència paisatgística en suport perceptiu de *segon grau*, context en el qual no queden anul·lats els valors estètics, sinó que en certa mesura adquireixen una funció afegida de *resignació* plàstica.

Entre aquests, diríem, a formar part del paisatge tèxtil reunificat ara des d'un altre punt de vista, obrint-se a un joc de noves perspectives, on es justifiquen —inclús tècnicament— els recursos a l'horitzó de gradacions cromàtiques o als desenvolupament, en primer pla, de nombrosos volúmens en una diversificada orografia de formes suggerents.

En qualsevol cas, el mèrit està en el fet que tals insinuacions figuratives no manquen, com ja hem indicat, de la força autoexpressiva dels valors eminentment plàstics dels tapissos de Maria Aurèlia Raventós, més aviat, però, vénen a afegir a les seves propostes una certa força reestructuradora i unitària. I això la marge, inclús, de la paral·lela i succinta narrativitat en favor de la naturalesa que —a tall de paral·lel homenatge— sembla filtrar-se, entreteixint-se, en la trama copiosa i abundant de les seues obres tèxtils.

D'altra banda, sincerament, tampoc estarà de més subratllar que els seus treballs pictòrics —també exposats actualment en la galeria Punto de València—, manquen, al nostre entendre, de l'interès que tenen els seus tapissos.

Romà de la Calle

Alice

Fa prop de deu anys que vam veure actuar per primera vegada la companyia de Lindsay Kemp a València, presentant el que, sense dubte, ha estat el seu espectacle més significatiu, *Flowers,* inspirat per la novel·la *Notre-Dame des Fleurs,* de Jean Genet. Llavors, el llenguatge d'aquest director-intèrpret va commocionar una part del públic pel que tenia d'infreqüent als nostres escenaris: utilització de la tècnica de la pantomima —segons la tradició del teatre popular anglès— com a mecanisme per a desenvolupar una acció escènica no narrativa sinó que serveix per a il·lustrar un referent literari, sovint conegut i identificable pel públic, fins i tot amb una iconografia preestablerta; creació d'un univers sonor omnipresent que actua com a suport de l'acció que es desenvolupa a l'escenari; cromatisme exacerbat en la il·luminació, escenografia, maquillatges i vestuari, amb espais i imatges de clara inspiració onírica, etc. En el cas de *Flowers* el tema afegia una moderada violència estètica al conjunt, violència que no ha tornat a trobar-se en treballs posteriors de la companyia, malgrat un intent, no massa reeixit, de reviure-la en un espectacle sobre la mort de García Lorca, que va arribar a tocar les fronteres mateixes del mal gust. Aquest difícil equilibri pendular entre la sublimitat i el barroerisme més *kitsch* constitueix una de les característiques més específiques de la companyia, i un risc sempre present als seus muntatges, risc no sé si voluntàriament volgut o conseqüència de la mateixa compacitat del discurs escènic d'aquest director, difícilment permeable a qualsevol influència externa, i que exclou la idea d'evolució entre els seus supòsits. Lindsay Kemp és, en aquest sentit, sempre igual a ell mateix, i tret del cas de *Flowers,* tots el seus espectacles s'assemblen perillosament els uns als altres.

D'altra banda, i com dèiem abans, els referents literaris, cada volta més digeribles i més deliqüescents: la *Salomé* d'Oscar Wilde, el *Somni d'una nit d'estiu* shakespearià, la vida-mort de García Lorca, autor convertit ja, ell mateix, en personatge d'una *spanish tragedy* molt del gust de l'intel·lectual anglosaxò de mitja capa i, ara, l'*Alice* de Lewis Caroll que, en realitat, més que una il·lustració, pretén ser fins i tot un diàleg (¿platònic?) entre el personatge —en la doble vessant de persona real i ficció literària— i el seu creador, un més que improbable Mr. Dogson, segons la particular composició que fa Lindsay Kemp de l'autor de l'obra original. Arribats a aquest punt, el discurs escènic s'articula d'una manera cada volta més clara en torn de dos eixos ben característics. D'una banda, les digressions, el desplegament de la iconografia. De l'altra, el caràcter demiúrgic que assumeix Lindsay Kemp dins la representació, no únicament com a director de l'espectacle, sinó també com a intèrpret: el *Puck* del *Midsummer-night's dream* es posa barret copalta i adquireix gestos reflexius, com correspon a un matemàtic victorià, preocupat per la imminent i inexorable aparició de la menarquia en les seues models fotogràfiques. Però alguna cosa acaba per delatar-lo: el senyor Dogson camina com Lindsay Kemp, es mou com ell, es deixa arrossegar també, cada vegada més, per la seua invencible tendència al manierisme. En aquestes circumstàncies, és normal que la vida aparega concebuda com un somni. La vida està feta de la matèria dels somnis. I si no tota la vida —tot el que és viu—, que és cosa prou difícil de creure, sí, com a mínim, el teatre, que és el seu reflex. Això, ho sap bé Lindsay Kemp i actua en conseqüència, encara que cada volta ho faça amb un grau menor de convicció.

El millor, sense dubte, la presència de Núria Moreno. DOMÈNEC CAMBRA

Tot és bonic, doncs, ben fet, lleu com una apacible migdiada. El millor, sense dubte, la presència —ella sí, gairebé màgica— de Núria Moreno, que focalitza l'atenció de l'espectador fins i tot quan Lindsay Kemp es troba a l'escenari. Que ja és prou difícil.

Rodolf Sirera

TELEVISIÓ

Trencaclosques, un nou programa de TVE a Balears

Es va començar a emetre el segon dijous de novembre i se seguirà emetent cada dijous durant nou mesos, si una força major no ho impedeix. Presentat i dirigit per Francesc Aguiló —cappare, així mateix, del grup Cucorba— aquest espai s'adreça principalment als infants. En un català impecable —per ventura massa impecable i tot—, la mitja horeta que dura passa volant. Després d'una divertida presentació hi solem trobar, escenificat, algun fragment de *Rondaia mallorquina:* són deliciosos aquests bocinets; tenen gust de poc. No ens ha de venir gens de nou que l'adaptació d'aquestes *rondaies* sigui tan encertada, perquè hi han intervingut plomes com la de Josep Ma. Llompart (*L'Abat de la Real*), Guillem d'Efak (*'El dimoni cucarell*), Jaume Vidal Alcover (*N'Espardenyeta*), i altres escriptors amb guions propis com Gabriel Janer Manila i més gent.

Ha arribat l'hora de dir que el grup de teatre Cucorba és una empresa d'estranya longevitat dins l'àmbit cultural català si ens atenem al suport que han tingut d'institucions nostrades. El

secret de la seva supervivència miraculosa és per ventura la doble vida de cada un dels seus membres (actor-funcionari, actor-empresari, etc.) i que pràcticament han deixat anar el teatre per dedicar-se a l'animació de festes particulars, com comunions i saraus de fi de curs a les escoles. En aquestes *mogudes* només canten cançons dels seus dos elapès i plantegen als nins alguna endevinalla o els fan jugar algun joc. Al programa

Trencaclosques en solen cantar una o dues d'aquestes cançons i també tracten de recuperar jocs d'infants que ja es perden o s'han perdut del tot (qualsevol treballador de la nostra cultura ha de tenir alguna cosa d'arqueòleg si vol fer les coses bé): em va fer gràcia veure que els nins jugaven a cintes; no sé si ja en sabria.

Una part bastant reeixida del programa és la presentació d'un llibre infantil: el guió sol ser de Miquel Rayó, i Francesc Aguiló es caracteritza com un personatge del llibre que presenta: fins ara he vist un nin entremaliat, un indi, un detectiu i un gegant.

Els infants d'aquestes illes veuen *Trencaclosques* sense bategar-se i amb els ulls esbatanats. És per això que puc endevinar que aquests al·lots tindran l'èxit que es mereixen.

Xesca Ensenyat

ARQUEOLOGIA

Excavacions a la ciutat de València

Aquest estiu passat un diari de la ciutat de València mogué molt de renou amb motiu de la darrera campanya d'excavacions a l'àrea on s'ha de construir el nou hemicicle i altres serveis complementaris per a la normal activitat de les Corts. Es parlava que les excavadores havien destrossat restes molt

importants i que no hi havia una vigilància arqueològica com calia en tals circumstàncies. La polèmica queda tancada per les declaracions del director del Servei d'Investigacions Arqueològiques Municipals, Albert Ribera i Lacomba, a un altre diari. Ignore si les aigües han tornat al seu lloc o encara bullen, el que importa, però, és conèixer què ens han donat aquestes excavacions i quina és la seua aportació al coneixement de la ciutat antiga i medieval de València.

La zona del palau dels Borja (després de Benicarló i ara de les Corts) és una de les més altes de la ciutat (± 15 m. sobre el nivell de la mar) juntament amb la plaça de la Mare de Déu. Ací en les excavacions del SIAM dutes per J. Llorca l'any 1957 es van trobar restes d'un altar monumental que formaria part del Fòrum. En el solar de l'Antic Estudi General medieval, que es trobava entre l'Almodí i la plaça de l'Almoina, en la zona més al nord s'ha trobat una sèrie de *tabernae* (botigues protegides per un pòrtic) que perduraren fins a èpoques bastant avançades, cosa que enllaça molt bé amb el Fòrum. Més al nord, en les Corts, a més del nivell inicial de la ciutat, molt pobre en restes, hi ha mostres d'edificacions d'època imperial dels segles II i III de la nostra era. El més notable són els fragments de mosaics, fets amb daus de pedra de diferents colors, amb motius decoratius geomètrics, i també restes de pintures murals amb figures humanes, i amb decoració geomètrica i vegetal, que provenien de les parets d'una casa que s'enrunà ja en època romana. S'ha posat molt d'èmfasi en el fet que els mosaics no havien estat ben extrets de l'excavació. De fet, tot el centre de la zona excavada havia estat destruït per un gran pou excavat en època romana tardana per depositar-hi les escombraries. Els excavadors van detectar aquest pou per detritus i ja van tenir prou cura que no es perdera el que constituïa el nivell antic, separant una i altra zona.

L'excavació d'aquest estiu era de les anomenades *d'urgència* i tenia com a missió —després de les tres campanyes anteriors— recuperar per les vores dels talls efectuats tots aquells elements que no havien pogut ser extrets per raons de seguretat, ja que es trobaven a les zones de protecció per tal d'evitar moviments de terra que podien provocar desgràcies i accidents als qui intervenien en els treballs, tècnics i obrers. Ara queda el treball de restauració, lent i llarg, que ens permetrà veure, quan estarà acabat, la bellesa dels murals i dels mosaics.

E. A. Llobregat

NOVETATS EDITORIALS

GENERALITAT VALENCIANA

CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

CULTURA

Trenta anys de relació fructífera.

Beckett - dramaturg: el ressorgiment

Des que Joan Oliver va traduir *En attendant Godot*, a finals dels anys 50, la presència de les obres de Beckett als escenaris del nostre país va ser creixent i culminà en el *boom* dels anys 70.

Beckett no ha mort, sortosament, com un perfecte desconegut a Catalunya. Dissortadament, però, fins fa molt poc de temps no ha tingut l'atenció, el respecte i el suport que es mereixia. Si relativament a prop de la data d'estrena a França —pensem que eren *temps difícils*—, Joan Oliver tradueix *En attendant Godot* (finals dels cinquanta), cosa que podia fer pensar en un seguiment de la seva producció posterior al nostre país, no és fins a començaments dels vuitanta que Beckett acaba introduint-se definitivament en els circuits del teatre professional català. Algunes posades en escena aïllades en Aules de Teatre Universitàries i altres circuits experimentals i marginals i un parell o tres d'espectacles creats per la Gàbia de Vic (autèntics impulsors i introductors de Beckett juntament amb El Teatro Fronterizo) no basten per a poder afirmar, abans dels anys vuitanta, que la seva presència als nostres escenaris tingué la regularitat desitjada.

Bàsicament, cal buscar-ne la culpa en la manca de traduccions catalanes de la major part de les seves obres i, sobretot, en la idea prefixada i gairebé tòpica que molts actors i directors tenien sobre el seu teatre. L'*absurda* etiqueta de «teatre de l'absurd» que Beckett arrossegava des de la primera obra desperta una mena de desconfiança i, a la vegada, serveix de còmode calaix de sastre de propostes tan subtils i arriscades, noves i qüestionadores (*incòmodes,* doncs, per a una immensa majoria) com les beckettianes.

Si a tot això, hi afegim el *boom* que Bertolt Brecht tingué en el nostre país durant els anys setanta (sabem que opinava més o menys obertament sobre l'obra de Beckett dient que representava una involució per al teatre occidental), haurem d'admetre que entre recels i falses aproximacions (algú —militant o no— l'acusava de tremebund apocalíptic, encarnació fatal del pessimisme i del nihilisme, quan no d'individualista mancat de sensibilitat i de compromís polític i social, entre d'altres bestieses), entre ignoràncies volgudes i malaurades ignoràncies no volgudes i rebuigs més o menys encoberts, el teatre de Samuel Beckett va ser malentès i silenciat a Catalunya durant uns vint anys.

Samuel Beckett, 1973.

Però durant els anys vuitanta, algunes posades en escena de directors catalans comencen a despertar l'interès d'un ampli sector del públic. Alguna cosa semblava haver canviat. Espectacles com *Tot esperant Godot* de la Gàbia amb direcció de Jordi Mesalles, *Oh, els bons dies,* amb Rosa Novell i direcció de José Sanchis Sinisterra, i *Primer Amor* amb Luis Miguel Climent i El Teatro Fronterizo, no només omplen de gom a gom les sales on es presenten a Barcelona, sinó que a més a més realitzen gires per Catalunya, València i altres comunitats de l'Estat. Tot un fenomen. La causa d'aquesta bona recepció cal trobar-la en la sobtada i benvinguda «transparentització» de l'obra del dramaturg irlandès.

Circula ja per França i Anglaterra (de fet, des de feia uns quants anys) una mena de «moda o ressorgiment-Beckett» que destrossa el mite de la inaccessibilitat de la seva obra. El mateix autor, descontent amb gran part dels muntatges que els directors europeus i americans realitzen amb les seves obres, es posa a dirigir-les a mitjans i finals dels setanta a França, Alemanya i Anglaterra. De cop i volta, ell mateix descobreix la seva cara oculta: els seus textos contenen una forta càrrega d'humor (no exempta d'innumerables connotacions sexuals que ratllen la sana grolleria d'un Rabe-

lais) que connecta profundament amb els espectadors del seu temps (i, segons el que molts de nosaltres creiem, de *tots* els temps!). No es tracta, doncs, de posar Beckett en escena per enfosquir-lo amb recargolaments metafísics, explicacions innecessàries, masturbacions mentals i altres obscurantismes per l'estil. La seva obra dramàtica, creada únicament *en funció* de l'escenari, *funciona* adequadament quan s'obté i s'aconsegueix el ritme i la precisió necessàries i quan ve servida de la mà d'autors de la talla de Billie Whitelaw, David Warrilow, Pierre Chabert, Madeleine Renauld i els actors-directors Jean-Louis Barrault i Roger Blin.

A les representacions del *Godot* de la Gàbia-Mesalles, del *Primer amor* de Climent-Fronterizo i dels *Bons dies* de Novell-Sanchis, s'aconsegueix, segurament per primera vegada als escenaris barcelonins, que els espectadors no només no s'adormin o s'incomodin, sinó que somriguin i fins i tot riguin obertament sense tabús, que s'emocionin profundament amb aquests textos recognoscibles i entenedors i amb unes interpretacions matisades, quotidianes i precises, que es poden comptar entre les millors que ens ha ofert el teatre català dels vuitanta. Per primera vegada s'endevina el modest triomf de l'autor més modest, reduccionista (formalment, és clar), profund i innovador que hagi pogut donar el teatre del segle XX.

Però no tot s'acaba aquí. Actualment, a part d'un nou muntatge de la Gàbia amb direcció de Mesalles (*Fi de partida,* amb traducció de Joan Cavallé), un grup de professionals més o menys vinculats a El Teatro Fronterizo (que, a més a més de muntar *Mercier et Camier* en una adaptació de Pierre Chabert, ja havia organitzat una Maratò-Beckett conjuntament amb la Gàbia i l'Aula de Teatre de la Universitat Autònoma de Barcelona i havia participat al «Festival Beckett» de Madrid l'any 1985), acaba d'obrir un nou espai a Barcelona: la *Sala Beckett,* amb l'ajut de les principals institucions, que a més d'aglutinar materials, propostes, escenificacions i altres manifestacions a l'entorn de la figura del dramaturg irlandès (entre les quals destaca l'edició de l'obra teatral i radiofònica completa en català, en col·laboració amb l'Institut del Teatre de Barcelona), es proposa d'impulsar fermament la investigació i l'experimentació teatrals en un moment en què ja semblava oblidada aquesta qüestió bàsica i fonamental per enriquir la dramatúrgia contemporània. El projecte s'havia creat fa ja uns tres anys i s'ha fet realitat gràcies a la iniciativa de Luis Miguel Climent, Pilar Molina i José Sanchis, i a l'autorització expressa del mateix Samuel Beckett: «J'accepte avec plaisir que votre *Sala* porte mon nom». Aquestes paraules, escrites amb mà tremolosa i traç profund, podem llegir-les en una fotocòpia ampliada penjada a una de les parets del vestíbul d'aquest local esperançador.

Sergi Belbel

La penúria i la plètora

L'autor d'aquest article considera que en l'obra de Beckett les nocions tradicionals que conformen l'obra teatral són sotmeses a processos de canvi radicals.

Si Godot haguera arribat, si haguera vingut, tot i amb retard, a la seua imprecisa cita amb Vladimir i Estragó, el teatre contemporani no seria el que és. L'obra de Beckett irromp en la dramatúrgia occidental inscrivint en ella, com a postulat bàsic, una escandalosa absència, una substracció, un buit.

Però és un buit dotat d'una doble i aparentment contradictòria virtut: per una part, és un buit creixent, progressiu, com una metàstasi del buit; per l'altra, és un buit generador, productiu, una cosa així com un buit pletòric.

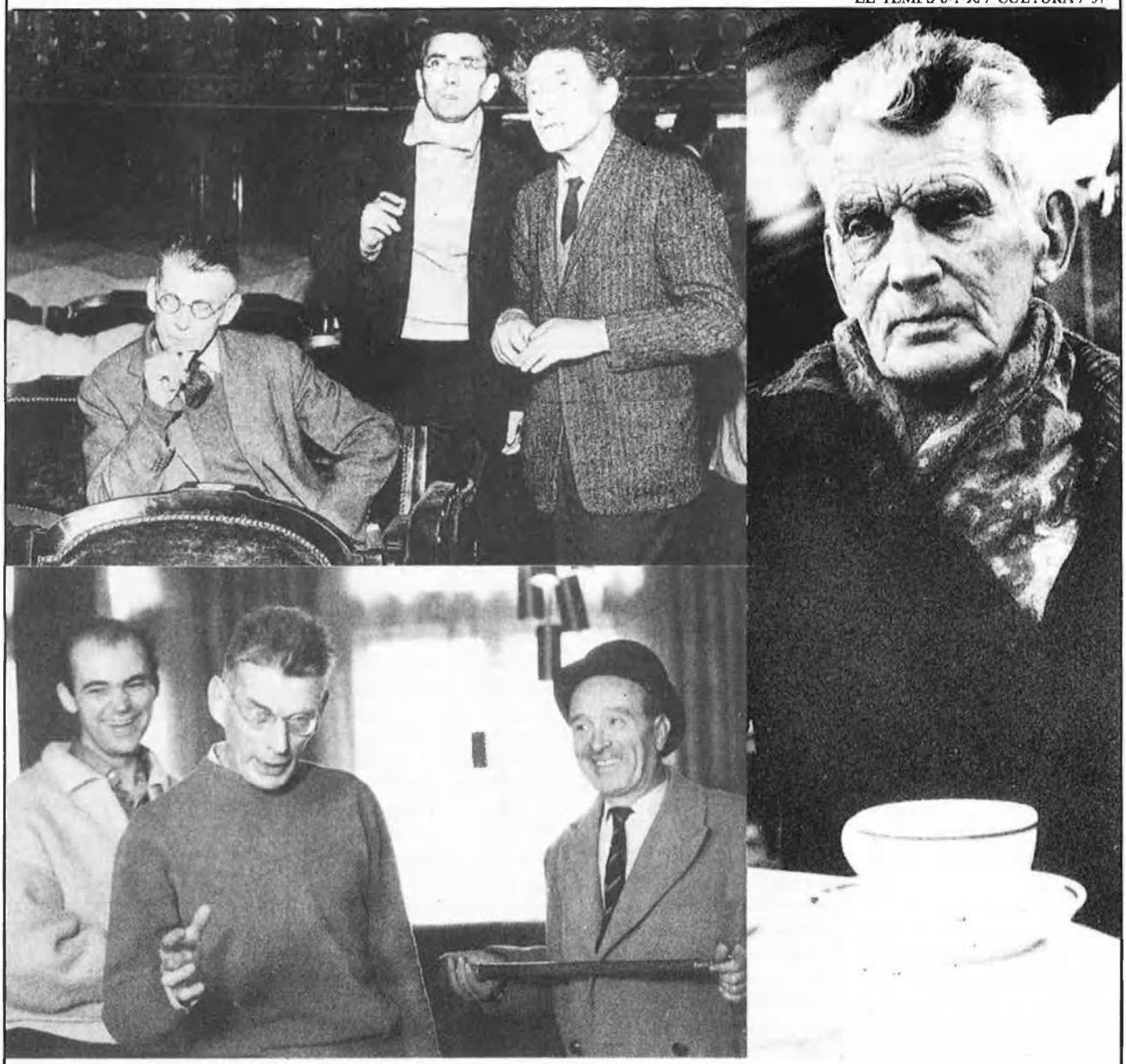
Dic creixent i progressiu perquè, a partir de *Tot esperant Godot* (1948), la trajectòria dramatúrgica de Beckett mamprendrà una implacable labor de sapa que tendirà a buidar l'escena contemporània dels components fonamentals de la teatralitat, despullant-la de quasi tot allò que, durant segles, ha estat considerat essència i substància de l'art dramàtic. Nocions com el tema, l'argument o faula, l'acció, el conflicte, els personatges, els diàlegs, l'estil, com també l'especialitat, la temporalitat, la sensorialitat i la pluralitat semiòtica (o «polifonia informacional», en expressió de Barthes), que han sustentat els diversos avatars de la teoria i la pràctica escèniques, es veuen sotmesos en la seua obra a un radical procés de substracció, de reducció, de minimització.

Dic també generador i productiu perquè, així com la incompareixença de Godot permet que l'*espera* i els seus ritus estèrils adquiresquen en escena una presència, una densitat, una materialitat quasi insofribles, de la mateixa manera les sostraccions successives que marquen la resta del teatre de Beckett l'omplen de noves substàncies, de noves dimensions, d'una insòlita plenitud que era absent de la dramatúrgia occidental.

Passa el mateix, naturalment, en la seua producció novel·lística, ja que els citats processos es desencadenen a partir d'un opció extrema, d'una via ascètica que compromet la totalitat de la pràctica creativa; Beckett assumeix —i en això funda la seua especificitat autoral— la tasca de qüestionar la nostra tradició literària mitjançant el que ell mateix denomina una «escriptura de la penúria».

Una escriptura capaç d'expressar el *gâchis,* és a dir, la confusió, el desordre, l'*embolic,* aquest caos degradat que sembla ja, irreversiblement, el signe del nostre temps:

«Hem arribat a una èpo-

Tres moments de la vida de Beckett. Dalt, el 1964; baix, el 1961 i a la dreta, el 1985.

ca en què el *gâchis* envaeix la nostra experiència en tot moment. És aquí, cal admetre-ho...».

De fet, un important corrent del pensament contemporani, en qüestionar «l'encantament produït en la nostra intel·ligència, per l'expressió traduïda del llenguatge» (Wittgenstein), no fa altra cosa que posar de manifest l'absència d'ordre i sentit del món i, per tant, la ingènua fal·làcia d'unes maneres de representació —les arts de la paraula— que vanament s'entesten a captar i expressar l'estructura intel·ligible de la realitat.

Més enllà de l'absurd que, des del fugaç prestigi de la filosofia existencialista, s'utilitzà per a retolar un heterogeni conjunt de dramaturgs no realistes que irrompiren entorn del 1950 Beckett capta des de molt prompte (*Murphy,* 1936; *Watt,* 1942) que l'home és un ser exiliat en el llenguatge i, en conseqüència, la literatura només pot desconfiar d'aquesta pàtria estranya, d'aquest territori incert, d'aquest sòl d'arenes movedisses que és l'idioma *propi*(?).

No és estrany, doncs, que, des de tan fràgil suport, el bell edifici de la ficció (novel·lesca i dramàtica) es desfaça a les seves mans, que assumesquen la titànica tasca de modelar una nova forma «que s'adapti al *gâchis*: tal és actualment la tasca de l'artista». I afegeix: «El que dic no significa que en endavant no hi haurà forma en l'art. Vol dir solament que hi haurà forma nova, i que aquesta forma serà de tal gènere que admeta el *gâchis* i no intente dir que el *gâchis* és en el fons una altra cosa».

Una forma que siga capaç de *dir* per si mateixa, sense mixtificacions, el que d'informe i caòtic té l'experiència, recorrent a explorar el lloc obscur de la condició humana i del llenguatge, com també la cara oculta de la raó i de la intel·ligència:

l'estupidesa. «Vaig concebre *Molloy* i la resta el dia que vaig prendre consciència de la meva estupidesa (*bêtise*). Aleshores em vaig posar a escriure les coses que sent».

Confusió, obscuritat, estupidesa, i també impotència i ignorància: tal és la constel·lació negativa que funda el quefer artístic beckettià als anys que segueixen la fi de la segona guerra mundial. Quefer que implica igualment una acceptació de fracàs, perquè «ser artista és fracassar com ningú més s'atreveix a fracassar (...), el fracàs constitueix el seu univers (...); fer d'aquesta submissió, d'aquesta acceptació, d'aquesta fidelitat al fracàs una nova oportunitat, un nou termini de relació, i d'aquest acte impossible i necessari un acte expressiu, encara que només fóra de si mateix, de la seua impossibilitat, de la seua necessitat».

J. Sanchis Sinisterra

(Del pròleg a «Final de partida», a editar per l'Institut del Teatre de Barcelona)

Buster Keaton i Samuel Beckett.

Agitacions tranquil.les

Publiquem la primera part del nou text de Samuel Beckett *Stirrings Still*. Un Beckett inèdit, en exclusiva.

Una nit mentre seia a taula, el mentó damunt la mà, es va veure alçar-se i anar-se'n. Una nit o un dia. Perquè quan la seva llum marxava ell no es quedava a les fosques. Llavors, alguna llum li venia del finestral. Sota la qual hi havia un tamboret sobre el qual era costum pujar per veure el cel fins que volia o podia.

Que mai no s'hi aboqués per veure què hi havia a baix era degut potser al fet que la finestra no era feta per a obrir-se o que ell no podia o no volia obrir-la. Probablement, ell sabia massa bé què hi havia a baix i no desitjava veure-ho de nou. Per tant es limitava a estar-se allà plantat mirant a través del vidre ennuvolat el cel sense núvols. La seva feble immutable llum, diferent de qualsevol altra llum que ell recordés dels dies i de les nits en què el dia seguia a la nit i la nit al dia. Llavors, aquella llum exterior, quan la seva marxava, es convertia en la seva única llum fins que al seu torn també aquesta marxava i el deixava a les fosques. Fins que al seu torn també aquesta se n'anava.

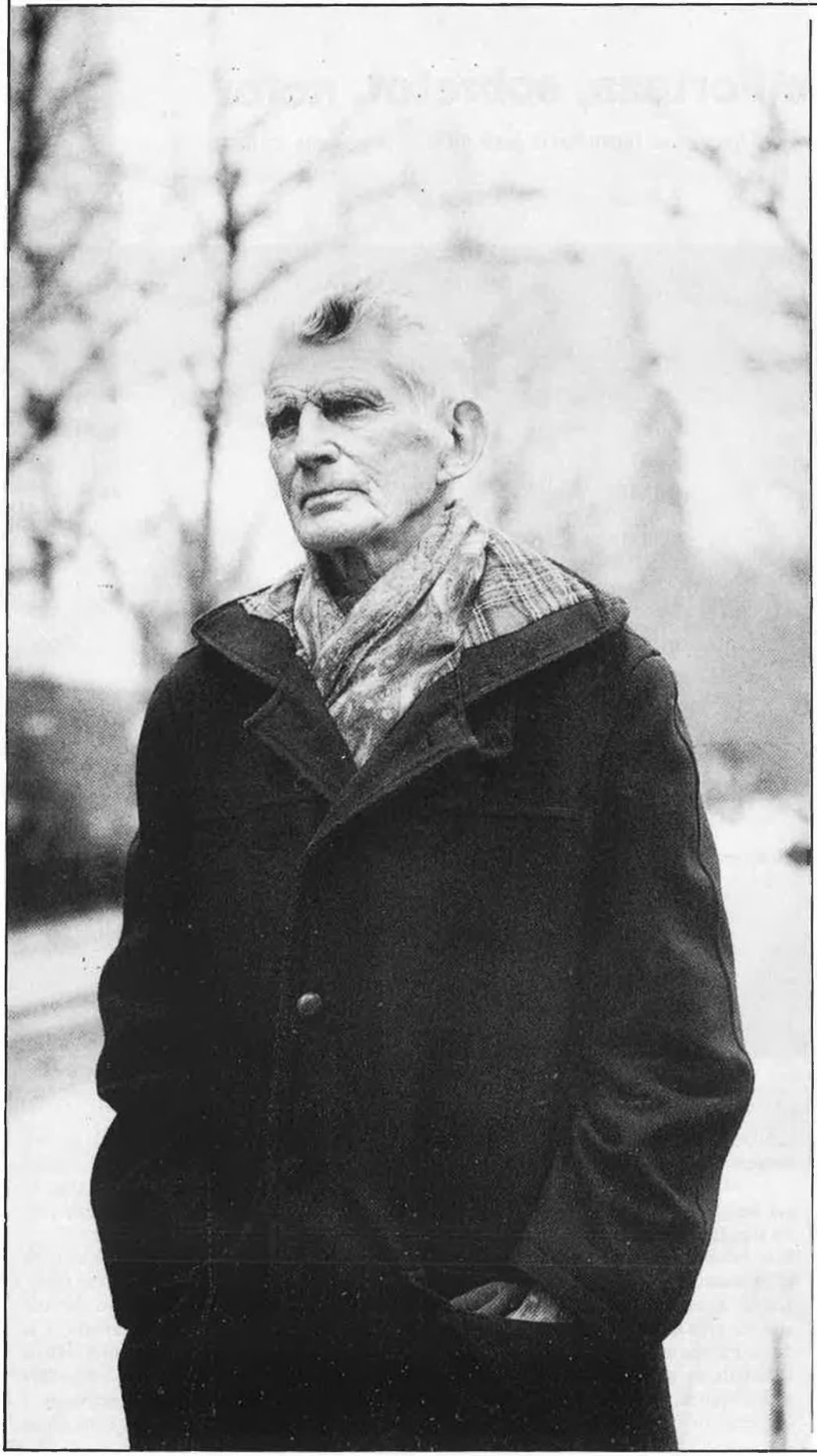
Llavors, una nit o un dia, mentre seia a taula, el mentó damunt la mà, es va veure alçar-se i anar-se'n. En un primer moment, aixecar-se i restar de nou aferrat a la taula. Després, seure de nou. Tot seguit de nou alçar-se i restar de nou aferrat a la taula. I tot seguit marxar. Començar a encaminar-se. Sobre invisibles peus començà a encaminar-se. Tan lent que només el canvi de lloc demostrava que havia marxat. Com quan desapareixia només per reaparèixer després en un altre lloc. Tot seguit desapareixia de nou només per reaparèixer de nou després en un altre lloc encara. I així sempre de nou desapareixia només per de nou reaparèixer després en un altre lloc encara. Un altre lloc on seia a taula el mentó damunt la mà. Mateix lloc i mateixa taula de quan Darly havia mort abandonant-lo. De quan també altres al seu torn i abans i després. De quan també d'altres al seu torn haurien mort abandonant-lo fins que també ell al seu torn. El mentó damunt la mà amb la mitja esperança que quan hagués desaparegut de nou hauria de nou reaparegut i amb una mitja por que no ho hauria fet. O simplement amb la curiositat. O simplement esperant. Esperant veure si hauria o no reaparegut. Deixant-lo o no de nou sol a l'espera encara i sempre de res.

Vist sempre de darrere onsevulla que anés. Mateix barret i mateix abric com al temps que voltava pels carrers. Els carrers secundaris. Ara com un que en un estrany lloc busqui la sortida. En la foscor. Que en un estrany lloc busqui a cegues de nit o de dia en la foscor la sortida. Una sortida. En els carrers. Els carrers secundaris.

Lluny, un rellotge tocava les hores i les mitges hores. Ben bé com quan Darly entre els altres una vegada morí abandonant-lo. Campanades ara clares com portades per un vent, ara febles en l'aire immòbil. Sons llunyans ara dèbils ara clars. El mentó damunt la mà amb la mitja esperança que quan

hagués tocat l'hora la mitja hora no ho hauria fet i amb una mitja por que no ho hauria fet. El mateix en sonar la mitja hora. El mateix quan els sons cessaven en un moment. O senzillament amb la curiositat. O senzillament esperant. En espera de sentir.

Hi havia hagut un temps en què ell de vegades alçava el cap prou per a veure les mans. Prou perquè li fos donat de veure-les. L'una posada sobre la taula i l'altra sobre l'una. Reposant després de tot allò que havien fet. Alçava el seu cap de cop un instant per veure les seves mans d'un cop. Tot seguit tornava a posar-lo sobre aquelles per fer-lo descansar. Després de tot el que havia fet.

El mateix lloc com quan el deixava un dia rere l'altre pels carrers. Els carrers secundaris. Als quals tornava una nit rere l'altra. Mesurat de cap a cap en la foscor. La foscor de la nit llavors efímera. Ara com estranya per ell vist en el moment d'aixecar-se i marxar. Desaparèixer i reaparèixer en un altre lloc. Desaparèixer de nou i reaparèixer novament en un altre lloc encara. O en el mateix. Res a demostrar que no fos el mateix. Cap paret cap aquí o d'aquí. Cap taula cap a on tornar o de la qual allunyar-se encara més. En el mateix lloc com quan mesurat al llarg i a l'ample tots els llocs el mateix. O en un altre. Res a demostrar que no fos un altre. On mai. Alçar-se i anar-se'n al mateix lloc com sempre. Desaparèixer i reaparèixer en un altre on mai. Res a demostrar que no fos un altre on mai. Cap altre cosa que les campanades. Els sons. Ben bé com sempre.

Traducció d'Octavio Fatica; que hi ha donat per títol «Fermenti fermi» (Agitacions tranquil·les)

Xesc Forteza, sobretot, actor

«De joves tots hem estat incendiaris però amb el temps ens tornem bombers...»

Xesc Forteza, una vida dedicada al teatre. JOAN CELIA

Com cada any, i per Nadal, la companyia de teatre Xesc Forteza s'instal·la al Salón Rialto per a representar, durant el temps que el públic ho digui, la darrera comèdia que ha escrit, dirigit i protagonitzat Xesc Forteza. Un repàs als darrers anys ho confirma: *Dimoni, món i carn* (1984); *Ca ses monges* (1986); *Quin trutger!* (1988); *Jubilat ve de jubileu* (1989). Xesc, a més, hi participà com a actor l'any 1987, en una producció del Centre Dramàtic de les Illes Balears i la Companyia Anselm Turmeda, fent el personatge d'Harpagó a *L'avar* de Molière, i el 1988 amb *La gran ilusió* d'Edoardo Di Filippo amb el Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya, on va treballar amb Joan Monleón.

La Companyia, sobretot als anys setanta, va muntar obres com *Ninette i un senyor de Mallorca,* de Miguel Mihura (1967), *Sonar per dos* d'Aldo Benedetti (1974) o *Orquestrina de senyoretes* d'Anouilh (1980). Xesc Forteza començà a actuar a la desapareguda companyia Artis l'any 1945, fins avui ha anat alternant el fet de dirigir, escriure i actuar a les seves comèdies i amb la seva companyia pròpia, al capdavant de la qual duu més de vint anys de trajectòria pels escenaris de les Illes.

—Xesc, amb 42 anys de professió, ¿no es fan feixugues dues funcions diàries?

—Sí, sí que ho són, i ja m'agradaria només fer-ne una... però la Companyia no es podria mantenir i clar... som una companyia

que no rep subvencions de cap tipus i que ens hem d'autofinançar tots els costos. Si algú ens subvencionàs una funció... jo, encantat.

—Fa poc de temps afirmaves que el públic mallorquí és un dels més difícils de la geografia espanyola...

—Sí... i no només ho dic jo, sinó també altres companys que, aquí, no s'arranquen fàcilment els aplaudiments i no som especialment efusius, cosa que no vol dir que no siguem igualment agraïts. Deu ser el fet insular i el caràcter que ens fa ser més reservats...

—¿Què penses quan et diuen que el teu públic és cada any el mateix?

—Fa quaranta anys que faig teatre i m'ho han dit moltes vegades... no en faig cas... al teatre cada dia tenc gent de tot tipus, de totes les edats i de totes les classes socials.

—¿Com està el teatre a les Illes actualment?

—Malament, no m'agrada.

—¿I com veus l'experiència de fer cooperatives professionals que duen a terme grups com La Iguana o Estudi Zero?

—Em pareix molt bé i m'agradaria que els anàs bé.

—¿En quin moment et sents més a gust i còmode, quan escrius les obres, quan dirigeixes o quan actues?

—Són tres coses molt diferents... jo som per damunt de tot un actor i m'ho pas molt bé i em diverteix molt actuar. Si dirigesc o escric les obres és degut un poc al fet que no m'agradava massa el que veia.

—En aquesta darrera obra, Jubilat ve de jubileu, *t'has centrat més a definir els personatges i les seves caracteritzacions que a produir situacions còmiques com has fet en altres obres teves, ¿... és així?*

—Sí, i amb una clara intenció de recuperar una llarga tradició del teatre espanyol de crear personatges prototipus i donar una gran importància a la seva caracterització. Jo he volgut recuperar aquesta tradició i en aquesta obra m'ha interessat molt aquest aspecte, més que fer una narració amb situacions.

—Els vostres espectacles els dus de gira per altres indrets...

—Anem pels pobles contractats pels ajuntaments, i només anem a Menorca amb un contracte amb un teatre com feim aquí a Palma, i amb molt d'èxit, i a Eivissa. Sortir a la península encareix massa els pressupostos, has de pensar que són 22 persones i traslladar-les i mantenir-les a llocs com València o Barcelona és molt difícil.

El que ningú pot qüestionar a Xesc Forteza és el fet que és l'actor i la Companyia de teatre de les Illes que atrau un major nombre d'espectadors, i que aconsegueix que les obres es representin dos o tres mesos amb dues sessions diàries, sense comptar les actuacions en altres pobles illencs, i això sense ajudes de les Institucions Públiques. Xesc és, sens dubte, un dels personatges més populars de Mallorca i que ha sabut connectar perfectament amb un gran nombre de públic, per això se'l considera un *show-man* i una persona estimada i admirada.

Jaume Reus

2 DE DESEMBRE - 28 DE GENER
ORGANITZA: IVAM MUSEU D'ART DE SAN DIEGO

Horaris
Centre Julio González
Guillem de Castro, 118
46003 València
De Dimarts a Diumenge:
de 11 a 20 hores.
Diumenge: entrada lliure.
Dilluns tancat.

J. Sorolla

SOROLLA
A L'IVAM

PINTURES

97 OBRES DE MUSEUS
I COL·LECCIONS PRIVADES
D'ESPANYA, FRANÇA,
ELS ESTATS UNITS, SUÏSSA,
SUÈCIA, ITÀLIA I EL JAPÓ

C. VORAMAR

IVAM CENTRE JULIO GONZALEZ

PATROCINAT PER:
IBERIA
COMITE CONJUNTO HISPANO-NORTEAMERICANO
PARA LA COOPERACION CULTURAL Y EDUCATIVA, MADRID
IBM
GENERALITAT VALENCIANA

«The end of history?», a debat

¿La fi de Fukuyama?

Els filòsofs Josep Ramoneda i Victòria Camps i l'antropòleg Joan F. Mira s'han reunit, a petició d'EL TEMPS, per debatre l'article de Francis Fukuyama, «The end of history?», publicat l'estiu del 1989 a la revista nord-americana *The National Interest*.

Des de la publicació de «The End of history», el passat estiu, aquest article de Francis Fukuyama ha tingut força ressò a la premsa internacional. Al mateix temps, la seva idea principal que el liberalisme ha triomfat universalment i que ja no té oponents era contestada des de diversos àmbits del pensament i la crítica. Això ha fet que el mateix Fukuyama hagi hagut d'afinar les seves tesis en un nou article de resposta als seus detractors.

J. RAMONEDA.—Fukuyama és un assessor del president dels Estats Units i això és el que ha donat importància al seu escrit.

V. CAMPS.—L'èxit que ha tingut és culpa dels periodistes. No trobo res en l'article de Fukuyama que sigui ni molt nou ni molt interessant, ni tan sols resumeix la teoria de Hegel. Li ha posat un títol atractiu i els periodistes hi han caigut.

J. RAMONEDA.—És que confon diverses coses. La primera és que d'un fet objectiu com que la democràcia és model de referència per a totes les societats del món, ell en dedueix el triomf del liberalisme en tot el món, com si tota la democràcia possible s'esgotés en el liberalisme. La segona fal·làcia és que aquest senyor té incomoditat a acceptar el relativisme i prefereix decretar que la història s'ha acabat, gest típic, d'altra banda, de tots els poders per a justificar-se en termes absoluts.

FI DE LES IDEOLOGIES

J. F. MIRA.—Jo diria més, per a mi hi ha en aquest article una cadena de fal·làcies reductives. N'hi ha una de la qual ell no té la culpa, sinó Hegel, que és la de reduir la història a història de les ideologies. Després fa la reducció d'ideologies a ideologies polítiques sobre la història i, per tant, converteix la

història de la humanitat en un seguit d'ideologies polítiques sobre la història. Ell parla del final de l'evolució ideològica de la humanitat i com aquesta evolució és política, arribem a la darrera forma de govern possible. Ja no es pot pensar un altre govern. Això no s'aguanta des de cap altra perspectiva que no sigui en el tancament en aquest marc de referències que és el pensament de les elits occidentals. Dit d'una altra manera, que tot són etapes prèvies per arribar a la final i millor de les etapes, que és la nostra.

V. CAMPS.—Aquesta és la idea hegeliana que hem arribat a la fi de les idees.

J. F. MIRA.—Això, també ho creien els pensadors victorians anglesos, deien que la màxima expressió de la humanitat eren ells.

V. CAMPS.—Hem arribat al final perquè nosaltres hem imposat el final, això és el que ens diu. També és cert que avui no hi ha grans idees sobre el futur.

J. F. MIRA.—El que cal pensar és si necessitem aquestes grans idees.

V. CAMPS.—Llevat de Marx, ni Hegel, ni Nietzchse, ni Wittgesntein, ni Heiddegger van pensar que es pogués pensar el món en la mateixa manera en què s'havia fet abans. La fi de les ideologies, la van decretar tots d'una manera o altra. És veritat que, d'ideologies globals, ja no n'hi ha, ni falta que fan. És terrible això de tenir determinat el que s'ha de fer en cada moment.

J. F. MIRA.—Bé, una cosa és la manca d'ideologies globalitzadores i l'altra la manca d'ideologies. Com a antropòleg puc dir que fins i tot els bosquimans

tenen una ideologia. El que vull preguntar-me és qui decreta la fi de les ideologies. La resposta és senzilla: una petita elit determinada, la resta de la humanitat ha passat sempre de tot això i continuarà passant. D'altra banda, la manera en què Fukuyama parla de naturalesa humana en abstracte no té sentit. No existeix la naturalesa humana, és un concepte buit si no es concreta en cada cultura i societat particulars.

EL MODEL HEGEMÒNIC

V. CAMPS.—Les argumentacions de Fukuyama s'han de veure des de la perspectiva nord-americana. A Amèrica tenen aquesta visió de si mateixos com a redemptors del món. Fukuyama ve a dir que Amèrica ha donat el model definitiu i el que tem és un revival del socialisme.

J. RAMONEDA.—Una cosa que em sembla molt clara és que ell està sentint necessitat de les mateixes coses que caracteritzen el comunisme que ell critica, és a dir, de suprimir totes les contradiccions. No suporta la contradicció, té el mateix punt feble que Marx.

V. CAMPS.—Ell entén liberalisme com individualisme i, clar, no hi ha contradicció perquè cadascú fa el que vol.

J. F. MIRA.—Fukuyama parla d'un model d'estat liberal del màxim consum que anomena amb tres elements: liberalisme polític més economia més videocassette —com a símbol del consum—. Això és una contradicció a escala universal. El nivell de consum que tenen ara Europa o Estats Units és impossible que s'estengui a tot el planeta. No hi ha prou recursos naturals a tot el món per a mantenir universalment un nivell de consum com el que manté el món ric. Ignora completament la dimensió ecològica.

V. CAMPS.—Efectivament, Fukuyama diu, d'una banda, que el model dels països desenvolupats és el model i els que estan endarrerits ja s'hi acostaran. D'altra banda, afirma clarament la superioritat dels països que han arribat a aquest model. Això és un perill perquè s'inclou tot allò que no ens és propi. Sense anar més lluny, aquests dies tenim a França el problema del vel islàmic a l'escola laica.

L'ENEMIC EXTERIOR

J. RAMONEDA.—Tot això és simptomàtic d'una actitud d'autocomplaença que es dóna ara en les societats occidentals que és certament molt perillosa. Ja hem guanyat, som els bons, el nostre model ha triomfat, tothom vol ser com nosaltres. A partir d'aquí ja s'abandona tot esperit crític.

Entrem en una nova etapa cultural en la qual ja no hi haurà ni bons ni dolents i les coses seran molt més complexes. El senyor Fukuyama és un exemple clar que una bona part del món occidental no està preparat per a una situació d'aquest tipus i que o bé s'inventa un nou dolent per a substituir al dolent comunista, com és el gran muntatge de la droga als Estats Units, o bé es decreta que no hi ha més enfrontaments i contradiccions possibles.

V. CAMPS.—Per a l'autor d'aquest famós article el dolent és el món subdesenvolupat. Del tercer món diu que el que passa és que no s'han assabentat i que el que han de fer és seguir el model del nord.

J. F. MIRA.—No és cap novetat, fa molts anys que aquest és el model dominant.

J. RAMONEDA.—La novetat és que no hi ha comunisme.

J. F. MIRA.—Però perquè s'enyora tant Fukuyama, en el seu article, de l'etapa dels antagonismes. Com si fos realment estimulant això de tenir un enemic, siguin els indis, els mexicans, els nazis, els comunistes, els xinesos o els japonesos.

J. RAMONEDA.—Tota la cultura americana dels últims anys ha estat basada en això. L'altre dia en un simposi que hi va haver a Madrid entorn dels països de l'Est, es va presentar una enquesta que s'havia fet a EUA i a l'URSS amb motiu de la cimera Bush-Gorbatxov. Mentre els soviètics, a preguntes del tipus: ¿és Amèrica l'enemic?, deien majoritariament que no, als Estats Units la resposta més recollida deia que la Unió Soviètica era l'enemic principal que tenia com a objectiu destruir la nostra cultura i els nostres valors.

J. F. MIRA.—Es curiós perquè parles amb els americans i veus que són gent amb idees molt avançades i molt més progressistes que al nostre país; hi ha més democràcia que ací en moltes coses com per exemple la participació en la vida municipal o altres, però quan apareix la paraula rus-comunista- roig perden l'oremus i ja veuen el dimoni.

V. CAMPS.—Això és simptomàtic del fet que estan perdent protagonisme.

J. F. MIRA.—És que una cosa és perdre enemics, com França i Alemanya, que van deixar de ser-ho, i una altra és perdre l'encarnació de l'enemic en una ideologia.

J. RAMONEDA.—Aquella cosa en funció de la qual s'ha definit i han creat la seva identitat.

INDIVIDU VS. COL·LECTIVITAT

J. F. MIRA.—Crec que és molt important la identitat perquè per a qui vegi Fukuyama com una amenaça, la identitat pot ser en certa manera una esperança. I és que parlar de la identitat no té sempre el sentit negatiu —reduccionista— tancat que se li vol aplicar. Té un efecte mobilitzador i participatiu en els afers públics i, principalment, en la responsabilitat dins la col·lectivitat.

V. CAMPS.—Segons quines identitats siguin; moltes vegades hi ha identitats tan petites que no arriben a la col·lectivitat, sinó que és un grup reduït que s'afirma contra un altre grup més gran. Però avui hi ha una manca d'identitat de tot tipus: el socialisme no sap què és, Europa no sap què és. Falten identitats.

J. RAMONEDA.—Si hi ha una característica comuna a tots els canvis dels últims temps a Europa, és l'individualisme. La gent, fonamentalment, es defensa a si mateixa i té ganes de fer el qui li vingui de gust, això és el que ha pogut amb els règims comunistes.

J. F. MIRA.—Jo penso que quan hi ha hagut una revolta del poble contra l'estat, contra el poder burocràtic, no és la revolta del poble en abstracte sinó la revolta del poble com a poble txec, romanès, hongarès, que reivindica una memòria històrica col·lectiva.

V. CAMPS.—Però l'individualisme està molt bé i és una de les conquestes de la modernitat.

J. F. MIRA.—És molt més antiga, els grecs ja en parlaven, d'això.

J. RAMONEDA.—L'individu s'allibera de la societat religiosa i tancada modernament.

V. Camps, J. F. Mira i J. Ramoneda. DOMÈNEC UMBERT

LA CRISI DE LA IGUALTAT

V. CAMPS.—Tornant a l'article de Fukuyama, ell parla de la igualtat com una cosa assolida. Penso que no es pot parlar del liberalisme d'aquesta manera perquè sense una justícia distributiva el liberalisme no és res més que pur individualisme. I crec que és aquesta idea d'igualtat la que està més en crisi avui i això és un gran problema per al socialisme. La diferència entre liberalisme i socialisme és que el primer tendeix a pensar la justícia com a llibertat i el socialisme hi pensa com a igualtat.

El socialisme marxista té una idea clara del que constitueix la igualtat que és una societat sense classes. Però en les nostres societats, on per altra banda hem conquerit molta igualtat, com la racial o la sexual, no sabem encara en què ha de consistir la justícia distributiva i és un concepte fonamental.

J. F. MIRA.—Ens estem acomodant en el sentit material i ideològic, quan tenim una situació tan injusta com fa cinquanta anys. Fins i tot a nivell planetari, les desigualtats són més grans que fa mig segle. S'està arribant avui dia a una exaltació del valor de la desigualtat, es considera com el gran triomfador aquell que més aconsegueix en el terreny econòmic. En l'època del primer liberalisme el burgès que triomfava ho feia treballant i produint riquesa. Ara el triomfador és el que acumula la riquesa ja creada.

J. RAMONEDA.—Jo crec que això és una punta ideològica que farà fallida ràpidament. Hi haurà una reacció contra aquest tipus de coses i, finalment, la consciència crítica cultural europea s'imposarà.

V. CAMPS.—Jo penso que mentre la societat funcioni, econòmicament parlant, això pot continuar.

J. RAMONEDA.—Crec que seria necessari que a Europa es consolidés un espai de forces reformistes radicals que actualment és gairebé buit. No és fàcil perquè pot ser que es formi a partir de les restes del comunisme i això no serveix. Però aquest espai s'ha de cobrir.

V. CAMPS.—L'ecologia ho podria fer, però té el problema que no és una proposta global.

J. F. MIRA.—Fins a la realització de l'ideal democràcia amb igualitarisme queda molt per fer i per no avorrir-se.

J. RAMONEDA.—Queda molta història.

Albert Punsola i Vilar

La Llibreria de la Generalitat de Catalunya

ESPAI PER CONÈIXER

Un espai important per a Catalunya.
Al centre de Barcelona.
Obert a tot el món.
Per conèixer totes les publicaciones de la Generalitat —llibres, catàlegs, Diari Oficial (DOGC), cartells, etc— i les publicacions d'organismes internacionals com l'ONU, la UNESCO, etc.
Ofereix tots els serveis relacionats amb el DOGC: venda d'exemplars, contractació d'anuncis, etc.
Disposa de servei de vídeo i bancs de dades informatitzats tant del DOGC com de publicacions.

I posa al vostre abast més de 800 títols.
El volum editorial de la nostra institució requeria un espai funcional propi.
Ara en té un a mida: la Llibreria de la Generalitat de Catalunya. Veniu a conèixer-la.

Horari Llibreria:
De dilluns a dissabte, de 9 a 14,30 i de 15,30 a 20 hores

Horari contractació d'anuncis:
De dilluns a divendres de 9 a 13 hores

Adreça:
Rambla dels Estudis, 118 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Tels 302 68 35 - 302 64 62

Generalitat de Catalunya
Llibreria

R&B Associats

L'OU COM BALLA

Joan de Sagarra

El matrimoni Ceausescu

La televisió ens cus diàriament a imatges del matrimoni Ceausescu, del *conducator* i la seua esposa Elena. Tant les imatges de l'últim discurs, a Bucarest, com les del judici sumaríssim, són sucosíssimes. ¡Quina gent més sòrdida!

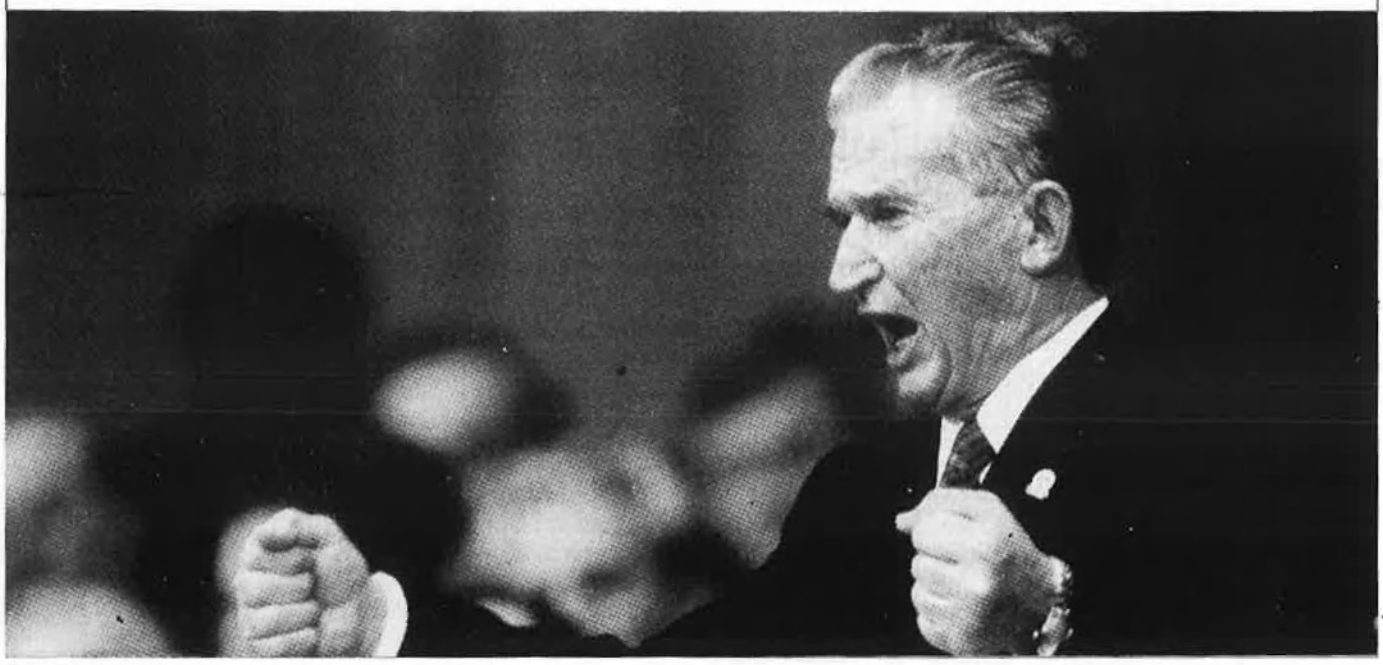
L'últim discurs del tirà manca absolutament del patetisme, de la força que traspuaven encara les últimes paraules de Hitler quan ja estava tot perdut i ell s'entestava a enviar els alemanys a la mort, a demanar-los un darrer sacrifici (per Hitler no sento cap mena de simpatia, però quan era menut vaig escoltar els seus darrers discurs per la ràdio i he de reconèixer que feia el seu efecte).

L'últim discurs de Ceausescu és una rabiola, com ho és també la seva intervenció en el judici. Gens ni mica de dignitat. Però encara són millors les imatges de l'esposa. I les seues paraules, la reprensió que li fa al seu marit: "¿Com pots permetre que et parlin d'aquesta manera?", diu Elena al tirà. La mateixa mare Ubu no ho hauria fet millor.

Confesso que m'he alegrat per la mort del tirà i de la seva esposa, pitjor que ell, més sanguinària, si és possible. M'he alegrat pels meus amics romanesos —fins i tot he enviat un telegrama a Ionesco felicitant-lo per aquest Nadal inesperat— i hongaresos. Cal haver escoltat de viva veu les atrocitats que contaven els meus amics per a comprendre una tal alegria, per contradictòria que sigui aquesta alegria, ja que un és contrari a la pena de mort.

¿Era necessari executar aquest matrimoni? Potser no. En qualsevol cas —i en això tothom sembla que està d'acord— hauria estat preferible jutjar-los de manera que el "discurs de la veritat", com escriu Joan Barril, prevalgués davant el recurs de la mort. Però, clar, es corria el risc que l'ocell, els ocells, s'escapessin, que fossin alliberats, com assegura Petre Roman, primer ministre del govern provisional romanès, i que continués el bany de sang.

El que passa és que els espanyols hem tingut —anava a escriure patit, no sé per què— una transició a la democràcia tan pacífica, sense sobresalts excessius, que el que passa aquests dies a Romania ens resulta gairebé incomprensible. Ací podem fer-nos una canya al taulell, tot just al costat d'un home de qui sabem que va torturar en una comissaria durant el franquisme, i ningú s'immuta. De la mateixa manera que ningú, que jo sàpiga, va a demanar-li explicacions, al senyor Carrillo —i a algun altre personatge del comunisme històric— pels estius que passà a Romania convidat per Ceausescu i pels regals que va rebre del tirà. Tal com les hi demanen certs comunistes francesos al pobret Marchais, el qual pressionen perquè abandoni la poltrona del partit. Spain, ja se sap, is different.

LLIBRES

Els treballs de Mira

Hèrcules a València

L'escriptor Jaume Fuster ens aproxima a la darrera novel·la de J. F. Mira, *Els treballs perduts,* a través de l'exposició de les seues claus interpretatives.

Quan la gent de Tres i Quatre em va trucar per demanar-me que presentés en el marc dels Premis Octubre d'enguany la novel·la *Els treballs perduts* de Joan Francesc Mira, no sabia on em ficava. L'ofici —sense benefici aparent— de presentador de llibres requereix una dosi d'amistat envers l'autor del llibre que s'ha de presentar, la disponibilitat de fer una lectura ràpida i uns coneixements mínims de l'obra anterior de l'autor.

M'uneix amb Mira l'amistat que ve de compartir neguits de país i punts de vista i admiració pels seus treballs d'antropologia o les seves reflexions cíviques a *Crítica de la nació pura* (1984) o a *Punt de Mira* (1988). Tenia el temps d'un viatge en tren de Barcelona a València per fer una lectura succinta de les galerades que l'editorial m'enviava i, des d'aquell llunyà *Bou de foc* (1974) que era a l'arrel mateixa del ressorgiment narratiu del País Valencià fins al *Viatge al final del fred* (1983) passant pels contes de *Cuc de seda* (1975) i la molt suggestiva *Els desigs dels dies* (1981), la narrativa de Mira m'havia interessat per la solidesa de la construcció i per la *normalitat* amb què es produïa en un ambient literari encara *anormal.*

Com que reunia les condicions demanades per a fer la presentació, vaig acceptar l'encàrrec, vaig rebre les galerades d'*Els treballs perduts* i vaig començar la lectura i el viatge. I, aleshores, em vaig adonar que tenia a les mans un text tan important que em calia més temps per penetrar-hi i, sobretot, per gaudir-ne. Em vaig limitar, doncs, durant l'acte, a anunciar que m'havia tocat l'honor de presentar en públic la novel·la més important de la literatura catalana feta al País Valencià d'ençà del *Tirant lo Blanc* i a donar-ne alguna de les claus d'interpretació que la lectura superficial m'havia suggerit. ¡Què vaig fer! El rebombori va ser memorable i la gent d'EL TEMPS em va demanar que posés negre sobre blanc les consideracions que m'havien portat a fer aquesta afirmació.

Després d'una segona lectura, més intensa i encara més plaent, amb la clara consciència que no sóc crític literari sinó lector apassionat, puc posar per escrit allò que vaig dir de paraula. Les tres-centes trenta-quatre pàgines d'*Els treballs perduts* són ara per ara la consolidació definitiva de la novel·la valenciana de la represa i caldria remuntar-se al *Tirant* per trobar un text tan ambiciós, tan rodó i tan acabat.

No es pot entendre la concepció i l'estructura d'*Els treballs perduts* sense algunes dades biogràfiques de l'autor: nascut a València el 1939, J. F. Mira és catedràtic de grec a Castelló i com a «ciutadà actiu» (segons pròpia definició) s'ha interessat per la història i l'esdevenidor de la seva ciutat natal.

En els dotze fragments en què està dividida la novel·la passegem per la València intramurs, tant en l'espai físic com a través de la història i la cultura que la configuren. I València, alhora que la ciutat, és una reproducció del món, és la síntesi de la humanitat. Primera clau determinant de la novel·la.

Són dotze dies en els quals Jesús Oliver, un aiguaberreig del Leopold Bloom de l'*Ulisses* de Joyce i del Quixot de Cervantes, va a la recerca d'un absolut col·lectiu impossible: la redempció (d'aquí el nom «Jesús»/Salvador) de la humanitat a través dels llibres; i d'un absolut personal més abastable: el sexe. Segona clau de la novel·la.

En cadascun dels fragments, a més (i seguint l'aclariment de l'índex), hi trobem referències al Lleó de Nemea, a l'hidra de Lerna, al porc senglar d'Erimant, a la cérvola de Cerinea, a les aus del llac d'Estimfalos, a la neteja dels estables del rei Àugies, al toro de Creta, a les egües de Diomedes, al cinturó d'Hipòlita, als bous de Gerió, al gos Cèrber i al jardí de les pomes d'or de les Hespèrides... És a dir, topem amb el mite d'Hèrcules i els seus dotze treballs impossibles. Hèrcules, mig home i mig déu, redemptor en el mite clàssic. Tercera i importantíssima clau per a entendre la globalitat de l'obra. Potser per això, l'autor, en un principi, havia pensat titular la novel·la *Hèrcules bibliotecari.*

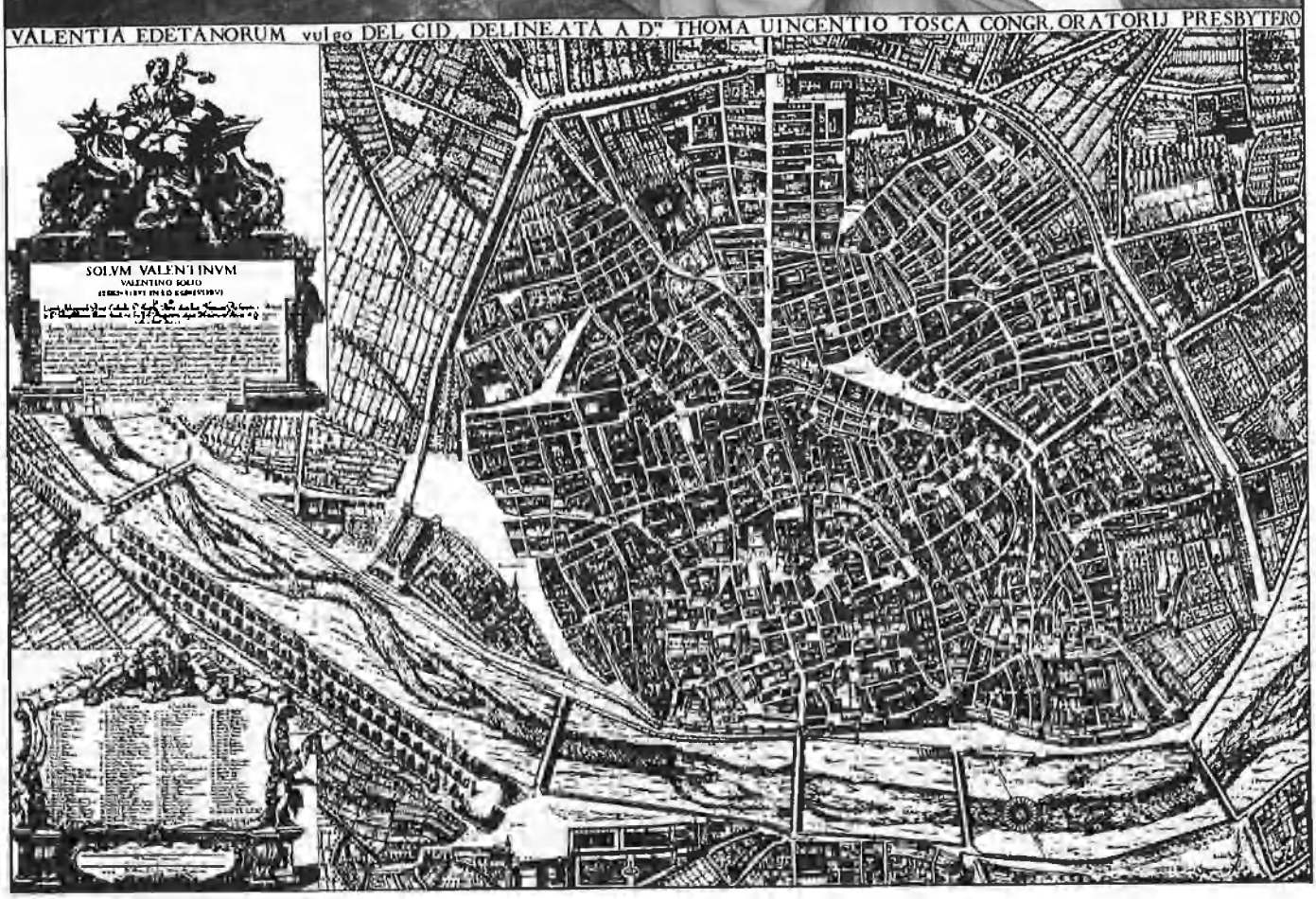
I tot això amb una prosa brillant, mil·limètrica, feta amb una llengua sàvia i acolorida i amb una ironia i un humor que facilita la lectura. Com ha de ser (¡i tantes vegades no és!).

En el moment en què una certa crítica provocadora anuncia la mort literària d'allò que el màrqueting ha denominat «la generació literària dels setanta» (de la qual, si és que mai ha existit, Mira ha estat un *outsider*) o en què profetes apocalíptics preveuen la decadència definitiva de les lletres catalanes, novel·les com *Camí de sirga* de Jesús Moncada en allò que podríem denominar la novel·la rural i *Els treballs perduts* en la novel·la urbana són una clara mostra que les generalitzacions sempre són perilloses.

Jaume Fuster

Joan F. Mira i València, una relació ben fructífera.

SEDUCCIONS

Relacions i viatges

Michel de Montaigne s'entristeix quan veu l'estat de les fondes a Florència. Bruts, rònecs, indesitjables, aquests establiments no subministren, ni en qualitat ni en condícia, les viandes, i les provisions de boca adequades a un captenir honest i digne. A Roma és diferent. El dijous Sant assisteix al banquet del governador i veu les dames servides pels seus marits, que es drecen dempeus al seu entorn i les serveixen donant-los de beure i tot el que demanen. Per Nadal, va a Sant Pere a la missa del Papa, el qual, parlant un italià amb accent de Bolonya (que és el pitjor d'Itàlia), l'incita a prosseguir en la seva devoció a l'Església. Per altra banda, no troba res de notable en la bellesa de les dones romanes.

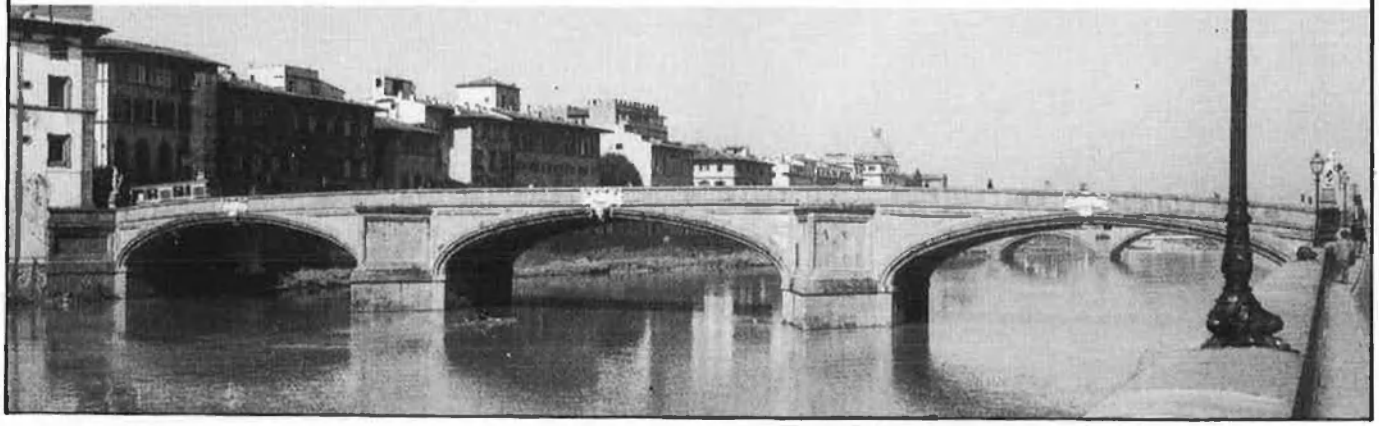
A cada pas visita les esglésies i, després de converses amb Silvio Piccolomini, compara el captenir dels clergues respecte als heretges luterans de Suïssa i Alemanya. Va veure, aleshores, el monstre Bandini, homosexual declarat, que es disfressava de mil maneres diferents i abusava de les seves víctimes. Fou capturat i cremat a la plaça de la Senyoria, a Florència, entre esgarips i injúries violentes del públic. Això li inspirà un fragment del capítol XXX dels seus *Essais* (1580): «Aquest doble cos, i aquests membres diversos relacionats en un sol cap podrien procurar al rei favorable pronòstic per a mantenir sota la unió de les seves lleis les diverses parts del nostre estat; però, per temor al que es podria esdevenir, val més no fixar-se massa en ell, car no hi ha possibilitat d'endevinar les circumstàncies ja consumades: «ut, quum facta sunt, tum ad coniecturam aliqua interpretatione revocantur», com es diu d'Epimènides, que endevinava les coses passades».

Va reveure també la visita a l'església dels hugonots a Kempten, amb els bancs al presbiteri i els salms cantats en alemany, i recorda quan el predicador pronunciava el nom de Jesucrist i el fet que tant ell com el poble es llevaven el capell. Hi havia al món coses sorprenents. Evocava el començament de la *Teologia Natural* o *Llibre de les criatures* del català Ramon Sibiuda: «L'home, col·locat per una mà invisible en aquesta terra plena de béns i meravelles, per instint natural aspira a ésser savi i feliç. Arreu, tots s'afanyen en la recerca de la veritat i de la felicitat, però ningú no està d'acord amb els mitjans per a assolir aquests objectius desitjats amb tanta de manera».

Michel de Montaigne ens conta en el *Journal de voyage de Michael de Montaigne en Italie, par la Suisse et l'Allemagne, en 1580 et 1581* (ara en fem la lectura) que, el viatge, el feia bàsicament per freqüentar les aigües medicinals i guarir-se del mal de pedra («mal de pierre») i d'excessives ventositats. Els còlics l'atacaven amb ferocitat i mirava d'alleugerir-los tot descrivint-nos la mida de les pedres que fa dolorosament, la forma i el color, i si són cantelludes, o polides, car de totes classes n'hi ha i de pes divers i de textura endimoniada i perversa. Al final, es troba ja fatigat i hi ha un moment que es posa a pensar en el seu estimat amic Etienne de la Boétie. Hom llegeix que La Boétie fou «l'amic de l'ànima» de Montaigne, poeta i autor de dos tractats fonamentals per a la història del pensament polític: *Discurs de la servitud voluntària* i *Memòria sobre l'edicte de gener del 1562*. Morí en plena joventut «entre els braços de Montaigne» i, en desaparèixer, fou el causant indirecte de la redacció dels *Assaigs*, que són un monument d'homenatge a la seva figura.

El dia 1 d'octubre del 1581, que era un diumenge de sol esplendorós, Montaigne llegeix unes lletres de Bordeus comunicant-li que ha estat nomenat alcalde de la ciutat i pregant-li urgentment el seu retorn. Com és sabut, Montaigne (com el seu pare, Pere Eyquem) fou, efectivament, alcalde de la il·lustre ciutat. Ambdós es donen mútuament la glòria del nom.

Joan Perucho

SÒL RESIDENCIAL

DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

- Baixes densitats •
- Ambients tranquils i de repós •
- Emplaçaments centrals •
- Habitatges amb eixides, pati o jardí •
- Urbanització completa •
- Un marc per al desenvolupament veïnal •

Més de 40 actuacions acabades i 34 en preparació

ACTUACIONS RESIDENCIALS A LA VENDA

Font de l'Aixeta SANT LLORENÇ SAVALL, Sector Sud de Gallecs MOLLET, Olivar Gran FIGUERES, El Bruguerol PALAFRUGELL, Fontajau GIRONA, Bosc d'en Manau CALDES DE MALAVELLA, Camp Clar TARRAGONA, Mas Abelló REUS, Horta de Vinyols MONTBLANC, Torre d'en Gil ROQUETES, El Mavet SANT CARLES DE LA RÀPITA, Les Comes IGUALADA, Camp d'en Rovira PIERA, Can Gravat MANRESA, Eixample del Sió AGRAMUNT.

ACTUACIONS RESIDENCIALS EN PREPARACIÓ

Els Roureis CASTELLTERÇOL, Les Comes II IGUALADA, Torrent dels Llops MARTORELL, La Creu de la Rutlla TORROELLA DE MONTGRÍ, El Fornàs VALLS, El Puig EL VENDRELL, Torreblanca SANT JOAN DESPÍ, Ribes Altes L'AMETLLA DE MAR, Tres Torres III GRANOLLERS, Les Trioles SANT SADURNÍ D'ANOIA, Can Hobet BARBERÀ DEL VALLÈS, La Ventonella FIX, El Recorrido LLEIDA, El Saiol MOIA, La Democràcia MORA D'EBRE, Vila Vella OLOT, Sant Bernat OLOT, La Torrapa PALLEJÀ, Plaça Baluard REUS, Mas Barbera REUS, Mas Abelló REUS, La Pataqueda REUS, Torrent II RIPOLLET, Els Gressos ROSES, Can Llonch SABADELL, Ca n'Abella LA SENIA, Vall Llecerana TÀRREGA, Mas Vidal VALL LLOBREGA, P.E.R.I. Estació VIC, La Formiga VILA-SECA I SALOU, L'estació VILAFRANCA DEL PENEDÈS, Aiguacuit VILANOVA I LA GELTRÚ, La Fornaca VILASSAR DE DALT, Santa Llúcia L'ARBOÇ.

GENERALITAT DE CATALUNYA
Departament de Política Territorial i Obres Públiques

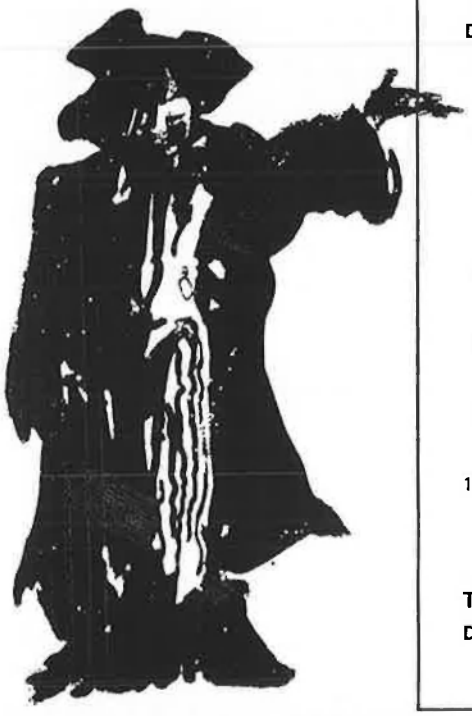
INSTITUT CATALÀ DEL SÒL
Còrsega, 289, 6è. 08008 BARCELONA. Tel.: 237 79 00

NADAL A L'ESCALANTE

1989 1990

Horaris: Consultar cartellera

15 espectacles infantils

SALA ESCALANTE

DESEMBRE 1989

DIA		
17	L'ENTAULAT TEATRE (València)	"LA GUERRA DE LOS MUNDOS" Producció Sala Escalante 1989
23	P.T.V. - LOS DUENDES (València)	"SIDERAL SIN GAS"
25	LA PAJARITA DE PAPEL (Madrid)	"EL PAIS DEL ENGANO"
26	ESCOLA MUNICIPAL DE TEATRE (Quart de Poblet)	"TALLER DE FANTASIA"
27	NANA TEATRE (València)	"ELS HOMENS DE COLOR TARONJA"
28	OS PAXAROS (Galizia)	"PAXAROS NA TESTA"
29 i 30	VAGANOVOS (València)	"EL CARNAVAL DE LOS ANIMALES" Producció Sala Escalante 1986

GENER 1990

DIA		
1	TEATRE ARCA (Barcelona)	"MARCO & POLO O VICEVERSA"
2	TEATRE DE LA NAU (Barcelona)	"ELS MÚSICS DE BREMEN"
3	FUEGOS FATUOS TEATRO (Guadalajara)	"TRANQUILA TRAGALEGUAS"
4	TEATRO ETERNO PARAISO (Vitoria)	"KIKIRICAJA"
5	ESCOLA MUNICIPAL DE TEATRE (Aldaia)	"EL MERCADER DE VENECIA"
6 i 7	SPINACH BALLET (París)	"LUK I LUL"
14	BAMBALINA TITELLES (Albaida)	"PINOTXO" Producció Sala Escalante 1989

TEATRE PRINCIPAL

Del 25 Desembre al 5 Gener

LINDSAY KEMP COMPANY — "ALICE"

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

SALA ESCALANTE

Joan Lluís Vives a 'Saó'

Una de les revistes històriques del País Valencià, *Saó,* apareguda el 1976 amb la intenció de contribuir a la vertebració de la societat valenciana, ha tret ara el número tres de la seva sèrie de monogràfics, aquesta vegada dedicat a un dels personatges fonamentals del Segle d'Or valencià. El número presenta treballs d'Antoni López Quiles, V. L. Salabert, Enrique González, Josep Maria Belarte i altres, fa un excel·lent recorregut per la vida i obra del humanista valencià, tractant temes com la València de Lluís Vives i el seu pensament polític.

X. R. T.

Humor i sàtira, avui com ahir

Fa uns dies, Edicions La Campana amb el patrocini de l'Ajuntament de Sabadell lliurava el Premi Pere Quart d'humor i sàtira, que es troba en la tercera edició, a l'obra *Bla, bla, bla...* d'Ignasi Riera, una sèrie de monòlegs dirigits «contra els purs i contra els exagerats de tota mena», que no evita les referències concretes i que ofereix la visió irònica d'una generació, la del mateix autor, qui tan aviat dóna la paraula a un militant del PSUC nascut a Reus que té els òrgans sexuals massa petits com a un mossèn especialitzat en confessions o a un ex-sindicalista; que ara s'escolta les desventures d'un home feliç, i després les cabòries d'una senyorassa, i més endavant el discurs reivindicatiu d'un mediocre. Un llibre, el de Riera, distret i ben escrit. Virtuts que també caracteritzen l'obra del finalista Enric Larreula, *T'han enganyat, Immaculada,* on l'escriptor incorpora als seus relats humorístics una dosi d'erotisme que podríem anomenar *casolà*: un erotisme despullat de connotacions sublims o exòtiques que toca de peus a terra i ens fa sentir protagonistes.

Aquests dos llibres probablement aconseguiran el mateix èxit que el guanyador de l'any passat, *Un submarí a les estovalles,* de Joan Barril —la curiosa aventura de Rachid, un emigrant marroquí que aterra a Barcelona sense un duro i aconsegueix triomfar i influir en les més altes esferes del país—, novel·la que es llegeix tant al carrer com a les escoles i que ja va per la sisena edició. I és que la col·lecció —que ha vingut a omplir un buit en l'oferta editorial en català, i que connecta amb una tradició d'humorisme escrit prou arrelada al nostre país— funciona, i bé, perquè ha aconseguit allò que pretenien els seus iniciadors (Isabel Martí i Josep Ma. Espinàs), aplegar llibres majoritaris però interessants. I arribar a tot arreu, sense deixar de banda les llibreries de barri o els quioscos.

Qualitat i diversitat són dues característiques que defineixen aquesta col·lecció d'humor i sàtira. Per comprovar-ho només cal fixar-se en títols com *La topologia del malparit,* de Jean-Pierre Chopin —que ens posa al davant un mirall gens afavoridor—, o com *Josep Ma. de Sagarra. Poemes satírics,* una recopilació comentada de Lluís Permanyer que ha estat molt ben rebuda pel públic i la crítica.

Anna Ma. Gil

Sventurata patrona

Tot coincidint amb els corrents normalitzadors de la nostra cultura, s'ha produït als anys 80 un cert *italianisme.* L'han propiciat fets tan diversos com el prestigi aconseguit al llarg de la dècada per les lletres italianes, l'efecte esportiu, els viatges de fi de curs i culturals a la península veïna —amb el consegüent resultat dels matrimonis catalano-italians— o el plantejament d'una regió econòmica entorn de l'eix Barcelona-Tolosa-Milà en el si de la nova Europa Comunitària.

Ara bé, tot això ve ja de lluny. En circumstàncies de normalitat per a Catalunya la interacció amb Itàlia ha resultat sempre bàsica. Podríem anotar la unitat de cultura poètica mitjançant l'occità als inicis de l'època medieval; o el sistema de lluites i aliances entre els reis d'Aragó i les repúbliques genovesa i veneciana per arribar a la primerenca introducció de l'humanisme italià a la Península mitjançant els intel·lectuals catalans. No resulta, doncs, estrany que Petrarca ja fos àmpliament traduït al segle XV en català mitjançant Bernat Metge i Antoni Canals, o el mateix Boccaccio de la mà de Narcís Franch. Ni que el barceloní Benet Garret decidís un dia traslladar-se a la cort de Nàpols per escriure en italià una obra que seria publicada en cinc edicions al llarg del segle XV sota el pseudònim d'*Il Chariteo.* El terrabastall dels Borja a la cort papal de Roma o la influència del català sobre el sard i els dialectes del sud d'Itàlia serien altres capítols d'aquest llibre no escrit sobre les relacions entre catalans i italians (i valgui subratllar els estudis erudits de Miquel Batllori).

De tota manera resulta evident que, avui, el fenomen recíproc, és a dir, el catalanisme com a moda a Itàlia, resta lluny d'altres èpoques de major contacte. Lentament, però, s'avança en el que resultaria el lògic coneixement de Catalunya per part dels italians. Recordem, pel que fa a la literatura, els treballs de Giuseppe Grilli recollits a *Tradicionalitat i alteritat en la literatura catalana moderna.* En aquest sentit, cal valorar la tasca d'un altre catalanòfil, Giuseppe Tavani, qui actualment dirigeix una col·lecció d'escriptors catalans traduïts a l'italià: «Poeti e prosatori catalani». D'aquesta manera, i amb un ajut de la Institució de les Lletres Catalanes, l'editorial romana *Japadre* ha publicat els dos primers volums de la col·lecció. Sota el títol de *Cronaca del giorno ripetuto,* el mateix Tavani s'ha encarregat de la traducció de Pere Calders a l'italià. L'obra conté una introducció, una biografia i una antologia composta per la selecció de vuit contes. L'altre volum està dedicat a Salvador Espriu. Amb el nom de *Cristallo di parole,* Giulia Lanciani ha encertat també plenament a donar a conèixer per al públic italià un autor català. En edició bilingüe, l'antologia recorre tota l'obra poètica d'Espriu per mostrar-ne una tria molt ben feta. El cert és que el treball dut a terme per Tavani i Lanciani destaca tant pel seu rigor com pel seu entusiasme, per la qual cosa cal felicitar-los.

Vicenç Llorca

PRESTATGERIA

• *Tomaso Landolfi,* Conte de tardor, *Barcelona, Edicions B, 1989, 146 pàgs.*

Dins de la millor tradició de la literatura cruel o d'horror, Landolfi ocupa un lloc destacat que, no obstant, fins ara sembla que li havia estat negat.

• *Groucho Marx,* Memòries d'un amant sarnós, *Barcelona, Columna, 1989, 218 pàgs.*

Excel·lent lectura on Groucho es dedica a despullar la seva particular visió de l'amor. Un llibre on cal deixar a banda l'avorriment i que farà trontollar els principis més fermament inqüestionables del lector.

• *Agatha Christie,* El misteri del Pale Horse, *Barcelona, La Llar del Llibre, 1989, 276 pàgs.*

«The Pale Horse» era un hostal rehabilitat del temps dels Tudor, perdut en un poble d'Anglaterra, on vivien la bruixa local, una dona iniciada en l'ocultisme i una *mèdium* mediocre vestida amb saris i plena de collarets.

X. R. T.

'Canelobre' homenatja Joan Valls

La revista *Canelobre* que publica l'Institut Juan Gil Albert de la Diputació d'Alacant ha decidit confeccionar tot un número especial dedicat a l'obra i la figura del poeta alcoià Joan Valls, que va morir als 72 anys l'estiu passat. El dossier constarà bàsicament de dues seccions: una, anomenada «Semblances i Testimoniatges», a càrrec sobretot de la gent que el va tractar més de prop, i una segona, «Estudis i Reflexions», a càrrec de poetes i estudiosos de l'obra de Valls. Es pensa, així mateix, en una col·laboració artística de pintors i, possiblement, amb una coberta d'Antoni Miró.

Joan Valls.

Tot i que en vida el poeta alcoià va rebre diversos reconeixements i homenatges, aquest serà el primer concebut en part per tal de recollir un *corpus* bibliogràfic a base de treballs monogràfics que permeta en un futur pròxim l'anàlisi en profunditat del conjunt de l'obra de Joan Valls. Recordem, d'altra banda, que la Diputació d'Alacant li va publicar l'any 1981 una *Obra Poètica,* que en realitat abraçava el període des de 1947 fins a 1974. Posteriorment el poeta alcoià en publicaria altres set poemaris, a més d'un altre que es troba en fase de publicació: *La rosa quotidiana.* Joan Valls és òbviament, amb Vicent Andrés Estellés, el poeta valencià que més llibres de versos ha publicat.

Lluís Alpera

QUADERN DE TREBALL

• Els amics del periodista **Josep M. Cadena** són unes persones afortunades, molt afortunades. L'autor de *505 fets bàsics de Catalunya,* periodista amb una sòlida formació cultural i històrica, crític d'art de *El Periódico de Catalunya* i figura emblemàtica del Col·legi de Periodistes de Catalunya, i abans de l'Associació de la Premsa de Barcelona, felicita el Nadal i l'Any Nou amb facsímils de publicacions antigues. La d'enguany és una joia, el *Catàleg del Primer Saló d'Humoristes* celebrat a Barcelona el 1933, llibret de 64 pàgines, ple d'acudits gràfics. Aquest facsímil inaugura una col·lecció que el gran Cadena ha batejat amb el nom de «Documents de l'Humorisme Gràfic Català». El primer acudit gràfic és signat per **Anem**, germà que fou d'**Apa**, sabem per Cadena, i és extraordinari. Un senyor encorbatat cau per un precipici i diu: «Déu meu, i quina mort més horrible! Morir *ecrasé comme unes punaise,* que diuen els francesos!».

• Editorial Barcino acaba de treure a «Els Nostres Clàssics» un llibre que es va fer en època de **Casacuberta** però que no ha pogut sortir fins ara, el volum IV i darrer de la versió catalana de **Guillem de Copons** del *Llibre del tresor,* de **Brunetto Latini,** a cura de **Curt J. Witlin.** Tot i que el successor de Casacuberta, **Amadeu-J. Soberanas** ha enllestit l'edició, no ha volgut figurar-hi i per això apareix encara el lema que va portar la col·lecció durant alguns anys —tampoc des del principi—, «Obres completes d'escriptors medievals catalans». El lema actual és aquest: «Texts en llengua catalana, dels orígens al 1800».

• Columna i Destino han coincidit a crear dues col·leccions juvenils, aquest desembre.

Víctor Ripoll

Montserrat Roig va obtenir un èxit important amb la seva conferència «Els ulls de la ment», pronunciada dins dels actes commemoratius de «L'any del Tirant», una iniciativa de l'Ajuntament de Gandia. L'acte va servir també com a acomiadament a l'escriptora catalana, ja que aquells que vulguen prendre contacte amb l'autora d'*El cant de la joventut* durant els pròxims mesos hauran de buscar-la a la Universitat Estatal de Phoenix (Arizona), on donarà un curs de novel·la contemporània.

Els voyeurs visuals i anímics estan d'enhorabona. Lewis Carroll, mite i baluard de nostàlgics, ens endolçarà novament la vida amb *Sílvia i Bruno,* de la qual l'editorial Anaya ha mantingut les il·lustracions originals de Harru Furniss. Segons sembla, *Sílvia i Bruno* no s'havia tornat a publicar íntegrament des de la primera edició l'any 1889. Es tracta, doncs, d'una bona manera de celebrar aquest centenari.

Emili Teixidor serà «L'escriptor del mes» durant el gener, dins d'aquesta campanya de la Institució de les Lletres Catalanes que amenaça de dur de *tournée* el gruix dels escriptors catalans.

Teixidor, que ha vist recentment traduït el seu *Retrat d'un assassí d'ocells* al castellà amb el títol molt menys suggestiu de *Caza menor,* visitarà a ritme de cantant *pop* un bon nombre d'instituts i col·legis.

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

Apareix l'"Enciclopèdia de Medicina i Salut'

Una obra amb qualitat i recursos tècnics

Acaben d'aparèixer els dos primers volums de l'*Enciclopèdia de Medicina i Salut,* una obra de molta qualitat que publica Enciclopèdia Catalana i que dirigeix Josep Del Hoyo.

ANNA NAVARRO

«He treballat amb els mateixos recursos que podria tenir en una editorial anglesa».

Quina és la intencionalitat del conjunt d'aquesta obra?

—L'objectiu és fer una obra de divulgació de medicina i salut. Aquest nom, de fet, és una clau per a entendre el contingut. No es limita a donar consells pràctics, sinó que també fa divulgació científica de les ciències mèdiques, sense aplicació pràctica. I s'aprofita per a fer educació sanitària, etc. Però hi ha aquesta dualitat.

—¿En què es diferencia d'altres obres?

—D'una banda, és la primera obra d'aquest tipus que es fa en català. Però hem tingut en compte allò que hi ha al mercat en qualsevol llengua. Hem volgut fer una obra que es caracteritzi per tenir un nivell que sigui comprensible, però que, a més, no decebi la gent que ja té una formació cultural una mica més elevada. Per exemple, l'extensió de més de 4.000 pàgines és gairebé el doble que qualsevol de les obres existents.

—¿Amb quina periodicitat sortirà i amb quina estructura?

—Té deu volums d'unes 400 pàgines cada un. Apareixeran dos volums cada sis mesos. Els set primers volums segueixen una estructura anatòmica clàssica, començant per la pell i seguint per l'aparell locomotor, sistema nerviós, etc. En els tres darrers volums incloem temes com edats i situacions especials,

edicions 62 s/a

AJEGUI'S I PARLEM

William P. McGivern
Seleccions de la Cua de Palla, 96. 192 pàgines.

Pot la psicoanàlisi ajudar a la consecució de l'atracament perfecte?

EDITORIAL TRES I QUATRE

EL GERMANISTA

Francesca Duranti
Narratives 3i4, núm. 16
Traducció de Joan F. Mira

Traducció catalana del mític *La casa sul lago della luna*, amb el títol original mai no admès per cap altre editor (editat ja en divuit llengües).

Edicions BROMERA

EL CORONEL D'ANJOU

Francesc P. Britz
Els nostres autors, 9
232 pàgs. 850 ptes.

Una novel·la de la Renaixença ambientada al segle XVIII, durant la guerra de Successió.

EDITORIAL EMPÚRIES

EL CONVIDAT DEL DIA D'ACCIÓ DE GRÀCIES

Truman Capote
Col·lecció Clàssics de la literatura juvenil
Traducció de Quim Monzó

Tres contes descaradament autobiogràfics, plens de malícia i d'intel·ligència.

edicions 62 s/a

DIA DE SILENCI A TÀNGER

Tahar Ben Jelloun
El Confident, 4. 112 pàgines.

El darrer llibre del Premi Goncourt, Tahar Ben Jelloun, que es publica abans en català que en la seva llengua original.

La Galera

ALLÒ QUE NINGÚ NO POT SABER

Martin Auer.
Els grumets de mar enllà, 52.

Contes, endevinalles i poemes en un llibre meravellós.

EDITORIAL TRES I QUATRE

VALÈNCIA, 1977

Jordi Querol i Moisés Mercè
L'Ham, 18

Una història de política·llicció en una València un poc diferent a com la coneguérem.

curial

RANDA 25

Història i literatura a Mallorca. Segles XIII-XX

Col·lecció dirigida per Josep Massot i Muntaner.

Edicions Proa

TEMPS D'ESBROTAR

Agustí Pons
Els llibres de l'Óssa menor, 153.
Pròleg de R. P. Balasch
52 Pàgs. 650 ptes.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

TELETEXTOS

VV.AA. (Vicent Salvador, coord.)
Acadèmia dels nocturns, 12
Sèrie Escenes

Un retaule de textos breus sobre la televisió, ordenats en una vectorialitat que funciona com a proposta de lectura.

vida sana, primers auxilis, un glossari i l'índex analític per a trobar qualsevol cosa.

—¿El marge de dos anys permet anar-la posant al dia?

—L'obra apareix ara, però nosaltres portem més de dos anys treballant-hi. Quan surt el volum, està perfectament al dia. És possible que quan aparegui el volum 9 tinguem informació que ara no hi podríem posar.

—¿Quanta gent hi ha participat?

—Encara hi ha gent que queda per triar. De moment, hi ha un equip de redacció, més aviat reduït, que treballa en tots els temes. I els responsables científics van canviant segons l'especialitat. Tots són de molta categoria i tenen la decisió de l'ordre en què s'exposa un tema, proporcionen les fonts de documentació, guien l'equip de redactors i ho revisen tot.

—El fet que sigui en català, ¿fa que mostrin més interès o menys a participar-hi?

—Pot haver-hi persones que haurien treballat igual per una altra obra, però n'hi ha bastants que probablement no. Ja és una feina professional, no estem en l'època del voluntarisme. Però he vist que fa més il·lusió especialment a gent que té certa preocupació per la cultura catalana. D'una banda, és en català; de l'altra hi ha el nom d'Enciclopèdia Catalana i, per fi, hi ha gent que ja ha col·laborat amb mi en programes de televisió i té la confiança que l'obra tindrà un bon nivell.

—¿Creu que és exportable, traduïble?

—Estic convençut que és una obra molt bona, perquè hi intervé gent molt bona i perquè hi ha hagut uns bons mitjans. He treballat amb els mateixos recursos que podria tenir en una editorial anglesa, encarregant els dibuixos i fotografies que calguin. I em fa il·lusió fer coses en català que puguin anar a altres llengües.

—Vostè ja havia dirigit una col·lecció de llibres de salut, en edició de quiosc. ¿Com va anar la difusió?

—És una col·lecció de 47 llibres i se n'han venut més de 500.000 entre tots. Això dóna una mitjana superior als 10.000 llibres per cada exemplar, que és molt.

—¿Hi ha hagut temes més difosos?

—Hi ha temes que afecten qüestions mentals, com la depressió o l'ansietat, que pugen lleugerament. D'altra ban-

«Crec que hi ha força confiança en els metges, però no cega o plena». ANNA NAVARRO

da, s'han venut molts més llibres del que s'esperava en zones de poca implantació de la llengua catalana. Per a algunes persones potser va representar el primer llibre en català que llegien. A més, la venda s'ha mantingut molt bé en els gairebé dos anys en què van anar apareixent. Cal pensar que la col·lecció inicialment era de 18 títols.

—¿Es pot dir que el metge fa ciència?

—Molts metges no fan ciència, però tot allò que fan es basa en investigacions dutes a terme per metges. Quan dic que la paraula medicina la relacionem una mica amb ciència vull assenyalar que, com a la medicina hi ha tantes coses d'aplicació pràctica, sovint les obres es limiten a un sol tema. A l'*Enciclopèdia* no ens limitem a això, sinó que també podem explicar com funcionen les neurones o el sistema endocrí. Creiem que és interessant fer divulgació i que se'n fa com més va més.

—¿Creu que la gent confia en el metge?

—Crec que hi ha força confiança en els metges, però no cega i plena. Els metges són humans i els coneixements mèdics no s'han acabat, ni de bon tros. Hi pot haver metges bons i no tan bons i de vegades es poden equivocar. Per això determinats sectors poden fer una crítica que pot ser positiva. A més, en una enquesta pot plantejar-se més el dubte, però quan la gent va al metge, hi deposita més confiança. És l'experiència que tinc.

—Allò que la medicina no soluciona és terreny abonat per xarlatans...

—La medicina no té solucions per a tot. Quan una persona rep la notícia que la medicina oficial no hi pot fer res, li costa molt acceptar-ho. Per això pct provar coses que no creu gaire. De tota manera, no vull posar tot allò que no és medicina tradicional en el mateix calaix. Hi ha coses de les quals potser no coneixem bé els fonaments, tot i que hi ha estudis que assenyalen que tenen utilitat; d'altres coses que són una estafa i, finalment, tècniques que poden ser bones, però que no les aplica gent amb prou preparació.

—La recent notícia de l'hipnotitzador de Moscou va ocupar més temps a televisió que els Premis Nobel...

—Els mitjans de comunicació segueixen allò que el públic els demana. Però crec que haurien de tenir un cert factor de correcció per a portar la gent per camins amb més base. Amb la vinguda de les televisions privades, cada vegada veiem més allò que té més audiència: concursos, sèries, etc. Els grans documentals cada vegada es fan a horaris de menys audiència.

—¿I no es donen també informacions contradictòries, que poden desorientar la gent que no ho coneix prou bé?

—El tractament de les notícies mèdiques als mitjans de comunicació és un tema important. Hi ha periodistes que informen molt correctament, però n'hi ha altres que no hi estan especialitzats. Ara ja hi ha diaris que tenen un metge controlant i coordinant la informació. Potser no cal que sigui metge, però sí una persona que conegui aquests temes. Crec que anem en bona direcció.

Xavier Duran

'Tifosi' electrònics

TUB D'ASSAIG

Tot i que més de 60.000 persones havien d'assistir a la final de la Copa Intercontinental de futbol, jugada a Tòquio fa unes setmanes, els organitzadors sabien que el públic japonès és silenciós i no gaire entusiasta d'aquest esport. S'havien distribuït banderetes del Nacional i del Milan, que només foren bellugades abans del partit i en el descans, perquè la gent pensava que fer-ho mentre

es jugava era de mala educació. En aquest sentit, el públic japonès es comporta en un camp de futbol gairebé igual que en un teatre, veient respectuós l'actuació dels equips.

Però els jugadors necessiten caliu i els japonesos ja tenien la solució preparada. A través dels altaveus es deixava sentir un so continu, regular, mentre un nombrós grup de nens, equipat amb trompetes, s'estava vora la tribuna de premsa, molt atent. Aquest grup seguia el so dels altaveus, que incrementava en situacions de perill o en jugades espectaculars. Els joves bufaven seguint la consigna, mentre uns altres, equipats amb vistoses gorres, es bellugaven a les ordres dels càmeres de televisió.

D'aquesta manera, els japonesos, tan tecnificats, han inventat els *tifosi* artificials. A partir d'ara, no haurà de preocupar gaire que un partit s'hagi de jugar a porta tancada. El sistema electrònic dels altaveus escridassarà el contrari i s'entusiasmarà amb les bones jugades de l'equip local.

A més, el sistema servirà per a anar educant el tranquil públic japonès, que sovint prefereix veure el partit per televisió que anar a l'estadi. De la mateixa manera que a les sèries americanes se'ns indica quan hem de riure, el so dels altaveus ens assenyalarà, molt aviat, quan hem d'aplaudir, xiular, cridar o desesperar-nos. Cal que ningú no s'aparti del guió, ni tan sols en el futbol.

Xavier Duran

La neu i el fred

EL TEMPS EN EL TEMPS

Els mesos més freds a tots els Països Catalans són els que corresponen al període hivernal, especialment els de gener i febrer. Les nevades poden beneficiar els Pirineus, muntanyes de Castelló i proximitats de Terol, com també les zones més altes de l'illa de Mallorca. Però a vegades hi ha situacions que poden comportar que la neu faci acte de presència en altres zones com són gran part de Catalunya (a excepció de la franja de la costa de Tarragona), les zones altes de l'interior del País Valencià o les muntanyes de l'illa de Mallorca. Aquestes situacions solen ser provocades per entrades importants d'aire fred, d'origen continental, que posteriorment es veu barrejat amb aire càlid i humit provinent de pertorbacions que se situen en les proximitats de la Mediterrània occidental. Anys amb neu a zones no habituals, han estat entre altres: el 1957, 1962, 1985, 1986 i 1987. Cal destacar el temporal de neu a Catalunya del 30 de gener de 1986 en què gran part de les comunicacions per carretera, la llum i el telèfon van quedar tallats. La neu, en alguns casos, va voltar en punts de l'interior el metre d'alçada.

De freds, també n'hi ha de destacables. Les dues onades de fred més importants han estat les dels anys 56 i 85. Al Pirineu es va arribar a una mínima absoluta el 1956 de 32 graus sota zero. A Valèn-

'Hembrió'

BADALL DE GAT

Fa uns dies, a una companya meva de Biològiques, li suspengueren un examen de Botànica per escriure embrió amb hac. Aquesta coneguda, indignada perquè una «insignificància» —com en realitat és una lletra— poguera llançar a perdre hores i hores d'estudi; va anar prodigant pel bar del Campus de Ciències (un lloc encofurnat i poc recomanable) la falta d'enteniment del professor de Botànica. La vam escoltar amb la tafaneria pròpia que mouen les injustícies, i de sobte algú va traure del pou de la memòria exemples semblants. Així, reaparegueren els seguidors de J. M. Bayarri, que trobaven «ridícules» moltes de les lletres i eren partidaris d'una adequada fagocitosi; els pseudoseguidors de Juan Ramón Jiménez que se sorprenien que *cojer* i *absorver* foren incorrectes quan ells tota la vida ho havien escrit així; i els incondicionals de Xavier Casp, que renunciaven als accents amb la supèrbia d'una tribu paleontològica. Aquests darrers escrivien emprant majúscules per tal de poder justificar-se davant del professor; un professor que, per altra banda, era tractat de llepafils si es fixava en aquestes collonades.

Però tot això no ha de semblar-nos trist ni lamentable. Com diria el meu oncle Joaquim, és la conseqüència última i més destacada dels efectes televisius, que ens han transformat en una societat entomològica. Vestim, parlem i ens comportem tots iguals, com si fórem els components d'una gran bresca de vespes. I ara, amb la creació dels exàmens tipus

cia i Barcelona la mínima absoluta va ser de —7°. A l'interior de Catalunya i el País Valencià les mínimes van voltar, en alguns casos, els 15 graus sota zero. Per tant, com es pot veure, de fred i neu n'hi ha per a tots els gustos als Països Catalans, encara que siguem una zona ja pròxima a les contrades subtropicals.

Francesc Mauri

test, l'alumne ha renunciat amb gust a l'esforç d'escriure i el professor a la feina de llegir. El contacte entre tots dos resulta cada vegada més corprenedorament inexistent, d'una gelor que alguns físics encara experimenten en els laboratoris. Els professors no recomanen lectures, perquè són els primers a no llegir; submergits en una especialització que commouria l'àtom, es dediquen a passar els mals moments de classe el més ràpidament possible. En realitat, la gran majoria repeteixen diferents capítols dels llibres, amb una demostració de magistral capacitat memorística. Els seus programes són el prototip de programa irrealitzable, on els quinze últims temes mai es donen per falta de temps. La desídia, la falta de motivació, així com una resignació comprensible per part de la gent que entrava amb ganes de fer coses, ha fet de l'ensenyança a la Universitat una cosa caòtica i antiquada.

Tot s'ha de dir, que en tot camp erm sempre floreix alguna flor d'inesperada bellesa. Com és el cas del professor de Botànica, que encara té temps per a llegir els seus alumnes.

Martí Domínguez Romero

Col.leccions de natura

PRESTATGE

L'estudi de la natura requereix conèixer la manera d'organitzar la recol·lecció de mostres diverses. El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya ha editat unes guies molt senzilles on s'explica la manera com es poden organitzar tres tipus de col·leccions: *Instruccions per als recol·lectors de plantes: l'herbari,* de Rosa Ma. Manobens, *Instruccions per als recol·lectors d'aus,* de Francesc Uribe i *Instruccions per als recol·lectors de mamífers,* d'Antoni Arrizabalaga i Francesc Uribe.

En poc més d'una vintena de pàgines, els autors expliquen quin és l'equip necessari, com cal obtenir les mostres i conservar-les i com es pot organitzar la col·lecció.

Cada una d'aquestes col·leccions, òbviament, presenta els seus problemes característics. Així, per a les plantes necessitem una camisa de premsa i fer una fitxa ben completa de la planta trobada i del lloc on s'ha obtingut. Després, hi ha algunes tècniques per a la conservació de les mostres, de manera que no es facin malbé i puguin ser estudiades.

En el cas de les aus cal preparar de manera diferent cada una de les següents parts: pell, esquelet, ous, niu o bé l'ocell sencer. Això implica tenir les eines adients i treballar amb molta cura. El llibret mostra, amb dibuixos, com separar parts del cos.

En el cas dels mamífers, s'incideix molt en la documentació que cal obtenir de cada animal i en la forma de conservar-lo, sencer o en parts. A més, fa esment de les captures que no signifiquen sacrifici d'animals, com la de buscar els que hagin mort vora les carreteres o la donació per part de pagesos o caçadors.

Cada una de les guies conté bibliografia addicional i són un breu però útil tractat que ajudarà els responsables de museus de zoologia o botànica, com també les escoles que desitgin formar les seves col·leccions.

X. D.

ECONOMIA

Entrevista al secretari general de CCOO del País Valencià

Antonio Montalbán, en primera línia

25 anys de sindicalisme actiu han fet d'Antonio Montalbán (Córdova, 1946) interlocutor de dos fronts conflictius: amb la patronal i amb l'administració autonòmica. Trobar un punt de solució a la negociació col.lectiva és el següent objectiu actual. L'últim abans de la retirada.

Quin marge de negociació els queda, als sindicats, al País Valencia tenint en compte que el govern central i les direccions de les forces sindicals en mantenen altres de paral.leles a nivell central?

—Tot el que permet el nivell de competències, que no és tot el que nosaltres voldríem. I sobretot, allò que ocupa els pressupostos autonòmics després de cobrir funcionariat, sanitat i ensenyament.

—*A competències limitades, sindicats condicionats...*

—En la mesura que l'autonomia tinguera més competències i possibilitats reals de decidir sobre més qüestions que afecten els ciutadans del País Valencià, estaríem contribuint a realçar el valor de l'autonomia, la qual encara és infravalorada. A mi m'entristeix veure com el col.lectiu dels treballadors, que va tenir una molt important contribució en la consecució dels drets democràtics, és infravalorat per part del poder. En aquests moments tenim una gran oportunitat de guanyar protagonisme en la mesura que sapiguem arribar a un acord amb la Generalitat.

—*En contrast amb aquesta infravaloració dels sindicats, els empresaris han sabut aparèixer el darrer any com els grans protagonistes de la creació de riquesa i els han furtat protagonisme.*

—Sí, han sabut rendibilitzar el tema de les infrastructures. Els empresaris van ser molt feliços, eren uns menjapans, durant la dictadura i com a col.lectiu social no van manifestar cap inquietud. D'altra banda, el darrer any han guanyat en protagonisme perquè els poders autonòmics ho han propiciat i perquè la política econòmica i social que s'ha fet des de la Generalitat ha estat molt més sol.lícita cap a les reivindicacions de la patronal que no dels treballadors. Els treballadors hem hagut de pagar un preu molt alt i lluitar molt durament per aconseguir de nou el prestigi social que ens correspon. Ha estat necessari el 14-D, elaborar la Proposta Sindical Prioritària (PSP) i recomprendre l'entesa entre els dos sindicats. Així i tot, jo no vull cantar victòria, encara que en aquests moments hi ha una consideració distinta per part dels poders públics cap als sindicats, un major respecte i sensibilitat.

—*¿I vostè com valora aquest augment de protagonisme per part de la patronal?*

—És que el poder autonòmic ha fet quasi tot el que l'empresariat li ha demanat. I s'equivoquen els que, des d'un espai d'esquerra o de centre-esquerra, comencen a fer senyals de complicitat i concessions a plantejaments que vénen tant de la dreta política com de l'econòmica, i pensen que això els permetrà fer la seua política. Per contra, els darrers anys han demostrat que, a mesura que s'ha anat cedint, la dreta s'ha anat fent més forta i la política de la Generalitat s'ha decantat més cap a la dreta. I com a prova tenim l'actual situació del mercat de treball. Mentre als Parlaments el PSOE tenia majoria, la dreta ha sabut, a través de la CEOE i de la banca, obrir camí a les seues reivindicacions.

—*¿El fet de dur negociacions paral.leles a nivell autonòmic i central aconsella mantenir el mateix ritme a les dues?*

—Hem plantejat que la PSP es negocie a diferents nivells. I en aquest sentit és positiu que a la Comunitat de Madrid s'haja assolit un acord ràpid i acceptable en el qual es plantegen solucions a problemes com el de la vivenda, el salari social o la creació d'ocupació. En aquest sentit és bo que es diversifiquen els fronts.

—*¿Vostè signaria ara mateix per al País Valencià l'acord subscrit a la Comunitat de Madrid?*

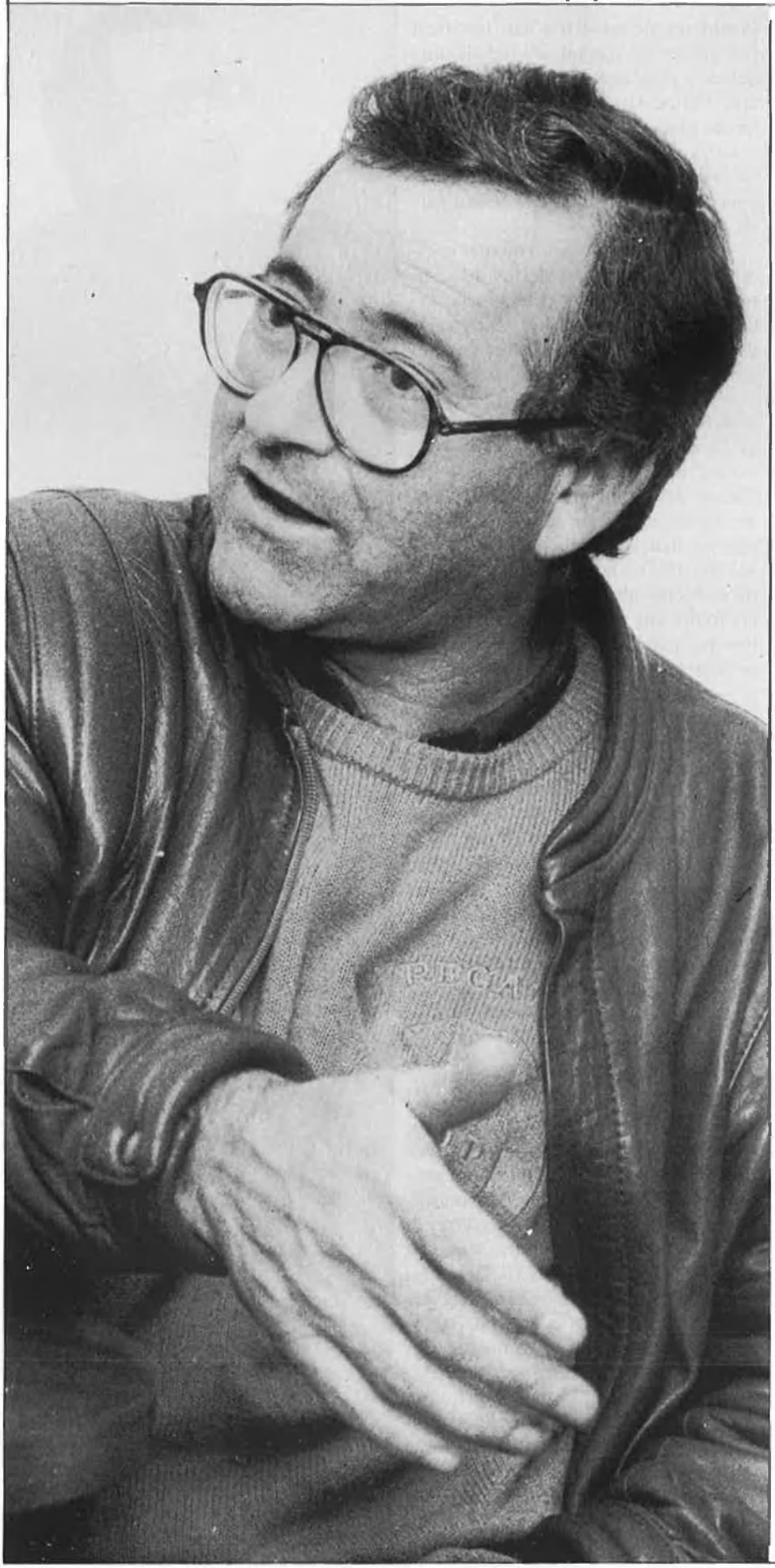
—Nosaltres som un poc més ambiciosos perquè tenim més competències en matèries com sanitat o educació. D'altra banda, al País Valencià els sindicats tenim autoritat moral i política per a exigir més continguts, ja que el PIB regional ha crescut per dalt de la mitjana estatal i això no s'ha correspost amb la realitat del mercat laboral, on la precarització i la temporalitat és més gran que la mitjana estatal, i tampoc es correspon amb una taxa d'atur de les més altes. I això en una comunitat amb una agricultura rica i competitiva que es completa amb una diversificació industrial que en el seu dia es va dir, encara que després no s'ha complert, que permetria a la societat valenciana afrontar amb garanties la crisi. Per tant, si creixem per damunt de la mitjana hem d'exigir al govern autonòmic una política de creació d'ocupació que situe al País Valencià al lloc que li correspon.

—*¿Quins mínims demana CCOO als pressupostos autonòmics del 1990?*

—En primer lloc, la creació d'ocupació a través de la millora dels serveis públics i de les infrastructures i d'una major atenció al treball associat, que està desatès en favor de les subvencions oficials a les grans empreses. En segon lloc, la protecció social. Nosaltres no podem ser menys que altres comunitats de centre-dreta on s'ha aprovat ja el salari social. La vivenda social i la protecció del medi ambient com una responsablitat social que pot ajudar a crear ocupació també han d'estar contemplats.

—*¿El salari social és un punt irrenunciable?*

—Completament, és la reivindicació

on millor es reflecteix el caràcter solidari que va tenir el 14-D i que va destinat a assistir necessitats elementals de col.lectius importants de la societat, com aturats, pensionistes o indigents.

—¿I quin cost té aquest salari?

—El salari social, si volem estar a l'altura de les necessitats del País Valencià, comportarà l'adjudicació d'una partida de 3.500-4.000 milions de pessetes. En altres qüestions no és tant el cost econòmic com la voluntat política per part del govern. Per exemple, la clàusula de revisió suposa passar de la política d'ordene i mane a haver de pactar amb els sindicats, i això suposarà destinar una partida major als funcionaris.

—¿PSP i PEV II són coincidents, complementaris o excloents?

—La necessitat d'arribar a acords positius porta a relativitzar aquesta qüestió. Hi ha aspectes com el salari social, que escapen al contingut del PEV. Una altra cosa és que, després, el govern autonòmic diga, per no cedir, que l'acord s'ha fet en el marc del PEV i nosaltres continuarem dient que s'ha formalitzat basant-se en la PSP. CCOO no va subscriure el PEV en el seu moment per considerar-lo únicament una declaració d'intencions i ara no és moment d'entrar per la porta falsa.

—¿Com valora l'efectivitat que ha tingut el PEV II?

—El govern autonòmic va fixar com a objectiu prioritari del PEV II la lluita contra l'atur i, per contra, les estadístiques oficials reflecteixen que el País Valencià continua tenint una taxa de desocupació superior a la mitjana estatal i això no es correspon amb el creixement del PIB.

—¿La patronal ha estat, per tant, la gran beneficiada pel PEV II?

—Efectivament, ha estat la patronal i no els treballadors la que s'ha beneficiat del PEV. Els empresaris han perseguit una flexibilització del mercat de treball i el PEV els ho ha garantit.

—¿Amb qui és més difícil negociar, amb la patronal o amb el govern autonòmic?

—Es difícil negociar amb la patronal perquè en els conveni és qui ha de donar-te l'augment salarial i reconèixer-te una sèrie de drets. Per altra banda, això l'obliga a competir en condicions més europees i no sols pensant a seguir explotant la mà d'obra. En la

«La unitat sindical té enemics tant des del govern com de la patronal».

mesura que els treballadors vagen avançant en conquestes com la reducció de la jornada de treball o la millora de condicions laborals, els empresaris hauran d'obligar-se a millorar la competitivitat, obrir nous mercats i introduir noves tecnologies. Però, la veritat és que tampoc ha estat fàcil negociar aquests anys amb l'Administració i la prova és que el darrer any els gran conflictes s'han donat a l'empresa pública i no a la privada.

—¿35 hores setmanals és una utopia de cara als empresaris?

—És una reivindicació molt justa i jo crec que cada vegada més assumible per la nostra economia. A Europa es va reduint considerablement la jornada de treball; a Itàlia és corrent trobar sectors amb jornades de 37 hores i, en el cas dels torns, de 35. El desenvolupament de la tècnica ha de permetre aplicar una política més solidària que repartesca millor el treball existent. Per tant, cal plantejar 37 hores setmanals amb un horitzó de 35.

—La Unió Monetària ha deixat devaluada la Carta Social i ha demostrat que la integració europea beneficia més les multinacionals que no els treballadors

—Han estat els governs i les multinacionals amb origen europeu els que han tingut més interès que la vesant econòmica avance més que la social i sindical. Així i tot, el moviment sindical, encara que amb retard, ha pres consciència que cal atacar aquesta deficiència. Postures intransigents com la de Margaret Thatcher han retardat l'acord sobre la Carta Social i altres presidents de govern s'han justificat per quedar bé davant els treballadors dels seu país, aquest és el cas del mateix Felipe González durant els sis mesos que va presidir la CE.

—Després del primer contacte entre sindicats i govern autonòmic, ¿encara hi ha perill que la unitat sindical es trenque?

—Malgrat existir una voluntat decidida d'unitat per part de les dues direccions, a vegades es detecta una certa reserva per part de les bases. La unitat, però, té enemics tant des del govern com de la patronal.

—¿Quina repercussió està tenint al si del sindicalisme la reconstrucció de l'esquerra a través d'EU?

—La unitat sindical és anterior a EU i la raó del triomf d'aquesta està a haver sabut sintonitzar amb les reivindicacions llançades pels sindicats a través del 14-D i la PSP. En aquest sentit, és bo per als treballadors que s'haja produït una pèrdua de majoria absoluta per part del PSOE i que els vots no hagen eixamplat opcions de dreta.

—¿El cavall de batalla dels sindicats encara és l'afiliació?

—L'afiliació encara és baixa, si bé hi ha una tendència a l'alça que al llarg dels dos darrers anys ha estat d'un 10% per any. D'altra banda, el grau de representativitat dels sindicats és molt superior al seu grau d'afiliació, com queda de manifest en la negociació col.lectiva i en les eleccions sindicals, on voten més de quatre milions de treballadors, que representen més del 50% del total dels assalariats.

Albert Vicent

L'hora del relleu

La realitat dels països de l'Est és molt diferent de la que ens és presentada. S'està fent una deformació impresentable i feroç de la idea que tenim del comunisme", afirma Montalbán, que recorda el lema que ha estat constant en la seua trajectoria: "dictadures, ni la del proletariat".

Sindicalista actiu des del 1964, Montalbán va saber compatibilitzar la seua immersió com a delegat en els anys del verticalisme franquista amb el naixement de CCOO al País Valencià des de la clandestinitat.

Fou l'home dels viatges a Madrid i Barcelona per participar en la coordinadora estatal, el contacte a tenir en compte a València en els temps durs.

Secretari general *formal* des del congrés de 1978, reconeix que li està arribant el moment del recanvi: "No aspire a eternitzar-me en el càrrec". Amb matisació a l'instant: "encara que no abandonaré mai CCOO. Perquè jo no he estat mai una persona que m'haja agradat massa ostentar la secretaria general, el meu és més un treball constant".

I el càrrec, clar, té un preu per a qui reivindica jornades de 35 hores setmanals: la seua agenda particular anota 70 hores a la setmana a canvi d'un sou inferior a les cent mil pessetes mensuals.

KIO llança Torras del parquet

83.000 milions de pessetes costa l'OPA de KIO sobre Torras en una operació en la qual el grup kuwaitià ha implicat la seua filial immobiliària, Prima Inmobiliaria. Els accionistes han de valorar ara el risc a córrer.

La societat catalana Torras, capçalera d'un important grup industrial on apareixen Torras Papel, ERCROS i Ebro, abandonarà els rotlles borsaris després que la Comissió Nacional del Mercat de Valors haja aprovat l'oferta pública d'aquisició d'accions (OPA) presentada pel grup àrab KIO sobre el 100% de la seua filial Torras.

El *holding* Torras, controlat en un 40% pel grup KIO té una valoració en cartera de 124.903 milions de pessetes. En els dos darrers anys ha estat una de les empreses que més s'ha capitalitzat, procedint a l'emissió de noves accions per valor de 100.000 milions de pessetes. Els sectors paperer, alimentari i químic han aportat respectivament el 36% dels ingressos, mentre que la resta l'han aportada els serveis. Les vendes del 1989 s'han situat en el mig milió de pessetes, davant dels 430.000 milions de l'anterior exercici.

L'oferta de KIO, canalitzada a través de les societats holandeses Koolmes i Kokmeew, representarà un cost total per al grup kuwaitià de 83.000 milions de pessetes. Els accionistes de Torras tenen ara un termini de 30 dies per a bescanviar els seus títols, que seran pagats per KIO en una fórmula que contempla un 50% en metàl·lic i un 50% en accions de Prima Inmobiliaria.

L'OPA es desdobla en funció de dos destinataris: els petits accionistes i els titulars de bons convertibles.

Javier de la Rosa, vice-president de Torras.

Així, l'oferta de KIO planteja el canvi de 9 accions de Torras per una de Prima Inmobiliaria més 8.350 pessetes; mentre els titulars de bons bescanviaran 50 bons de Torras per 30 accions de Prima Inmobiliaria i 251.000 pessetes. La suma de 83.000 milions que representa l'operació compta amb un aval del Banc de Santander per valor de 65.000 milions de pessetes. L'entitat bancària que presideix Emilio Botin controla un 8% del capital de la societat catalana.

L'abast de l'OPA es reparteix entre 12.555 milions de pessetes en bons i 59 milions d'accions, la majoria en propietat d'accionistes minoritaris. Això no obstant, fora del radi d'acció de l'OPA queden el paquet d'accions del Banc de Santander i un altre del 22% en mans de Javier de la Rosa —actual vice-president del grup— i l'equip directiu de l'empresa catalana, amb un total d'uns 21 milions d'accions. Això deixa en mans de KIO l'opció de compra de 38 milions de títols que, a 1.850 pessetes cadascuna, situa la compra en 70.300 milions de pessetes, als quals s'hauran d'afegir els 12.555 milions dels bons. La suma total, per tant, situa l'operació en 83.000 milions de pessetes.

En aquest context KIO ha anunciat que Torras deixarà de cotitzar en borsa, per la qual cosa la seua oferta compensa l'absència de pagament de dividends amb un benefici del 22% per a l'actual accionista de Torras. Amb l'operació el grup àrab pretén tenir un marge més gran de maniobra de manera que la generació de nous recursos es reinvertesca en nous negocis.

L'operació de KIO s'ha vist beneficiada per una depreciació de les accions de Torras d'un 25% en el darrer any, mentre les accions de Prima Inmobiliaria han vist com, en el mateix període, doblaven el preu. Això demostra que l'estratègia dels kuwaitians estava preparada amb un temps considerable que ha fet possible que l'OPA obtinguera, en un temps rècord, el vist-i-plau de la Comissió Nacional del Mercat de Valors.

Ara bé, els accionistes de Torras hauran de sospesar ara si els compensen les perspectives ofertes per Prima Inmobiliaria, ja que la baixada de les accions de Prima fins al nivell de cotització d'un any enrere deixaria sense beneficis aquells que puguen acceptar l'OPA.

Albert Vicent

Sabadell, d'industrial a terciari

L'Eix Macià de Sabadell, amb una inversió de 15.000 milions de pessetes, servirà perquè aquesta població del Vallès Occidental compatibilitzi el seu desenvolupament urbanístic amb una forta projecció del sector terciari.

La construcció de l'Eix Macià de Sabadell és una operació urbanística empresa per l'Ajuntament de la ciutat i l'INCASOL, els quals han format un consorci urbanístic (CODEM) pel desenvolupament de l'Eix..

Es tracta d'urbanitzar una avinguda de 1.350 metres que unirà la plaça de Catalunya amb la plaça d'Espanya, convertint-la en el futur centre direccional de la ciutat especialitzat en el sector terciari. El volum d'inversió total previst per a tot l'Eix és de 15.000 milions de pessetes. En aquesta avinguda es construiran un centre comercial d'El Corte Inglés, un hotel de quatre estrelles adjudicat a la cadena BCN Hotels, una torre d'oficines que serà un edifici intel.ligent, el nou Ajuntament de Sabadell i una àrea de vivendes realitzades per l'empresa sabadellenca VIMUSA. A més, s'ha previst la construcció d'un Centre Cultural polivalent, i un Palau de Congressos.

Dos han estat els reclams a l'hora de fer més interessant aquest nou eix: d'una banda és una ciutat amb entitats financeres pròpies (les oficines centrals del Banc de Sabadell es troben en un dels extrems de l'Eix) i Cambra de Comerç, i de l'altra,, la construcció d'un nou centre comercial d'El Corte Inglés, (el tercer en la circumscripció de Barcelona).

"L'operació Eix Macià no està pensada únicament per a Sabadell sino també com un element d'equilibri per a Catalunya", segons explica L'alcalde de Sabadell, Antoni Farrés, és a dir, "una potència econòmica que es desenvolupa a l'altra banda del Tibidabo".

UN PARC QUE PORTA CUA

La vella reivindicació sabadellenca per a la construcció d'un parc urbà provocà que s'adquirís a la zona de Ca'n Borgunyó una sèrie de finques previstes com a edificables i el consorci les va declarar zona verda. D'aquesta manera, una de les coses que s'aconsegueix és recionalitzar l'esquema circulatori nord-sud de la ciutat. L'extensió del futur parc és d'unes 45 hectàrees, incloent-hi la Masia de Can Rull i els voltants del Club de Tennis.

Per tal d'urbanitzar i equipar tot el terreny, l'Ajuntament va establir un conveni de col.laboració amb INCASOL creant el Consorci per al Desenvolu-pament de l'Eix Macià (CODEM). Segons aquest acord, el 32% dels recursos són aportats per INCASOL i el 68% restant per l'Ajuntament. A més, l'Ajuntament es compromet a reinvertir els beneficis generats per l'operació en el Parc de Catalunya i la Generalitat els haurà de reinvertir en altres equipaments urbanístics de Sabadell i la zona d'influència.

La gestió del Consorci la du l'Institut per al Desenvolupament de l'Eix Macià de Sabadell (IDEMS), el gerent del qual és Carles Prieto.

L'IDEMS és qui ha elaborat un pla general, els usos i les volumetries, els estudis de detall de cada parcel.la i la disposició del sòl. Aquests estudis de volumetria, usos i detall de cada parcel.la s'han realitzat per tal d'aconseguir un conjunt harmònic i facilitar el disseny i la construcció de cada edifici. Aquestes parcel.les es vendran a uns promotors i a hores d'ara ja s'ha obert el termini per a l'adjudicació del sòl destinat a la zona d'oficines.

Tot plegat es tracta de crear un nou centre en una ciutat de 200.000 habitants, convertir-se en un nou centre direccional per al Vallès, el segon nucli de població més important de Catalunya, i, finalment, descentralitzar les indústries de nova tecnologia (Centre de Càlcul, Parc Tecnològic i Centre Nacional de Micro-electrònica entre altres) i disposar de la Universitat Autònoma i les noves Escoles Universitàries de Disseny o Informàtica, entre altres.

BCN HOTELS

A finals d'octubre BCN Hotels (qui en un any ja té cinc hotels i preveu obrir-ne set més en el termini de dos anys) va adquirir la llicència per a la construcció d'un hotel en un solar valorat en 254 milions de pessetes. Al concurs convocat pel consorci i el CODEM es van presentar cinc cadenes hoteleres (Novotel Espana, BCN Hotels, Alves, SA, Hispania International Hotels i Cadena HUSA). La inversió global de BCN Hotels és d'uns 2.000 milions de pessetes i crearà uns 100 llocs de treball.

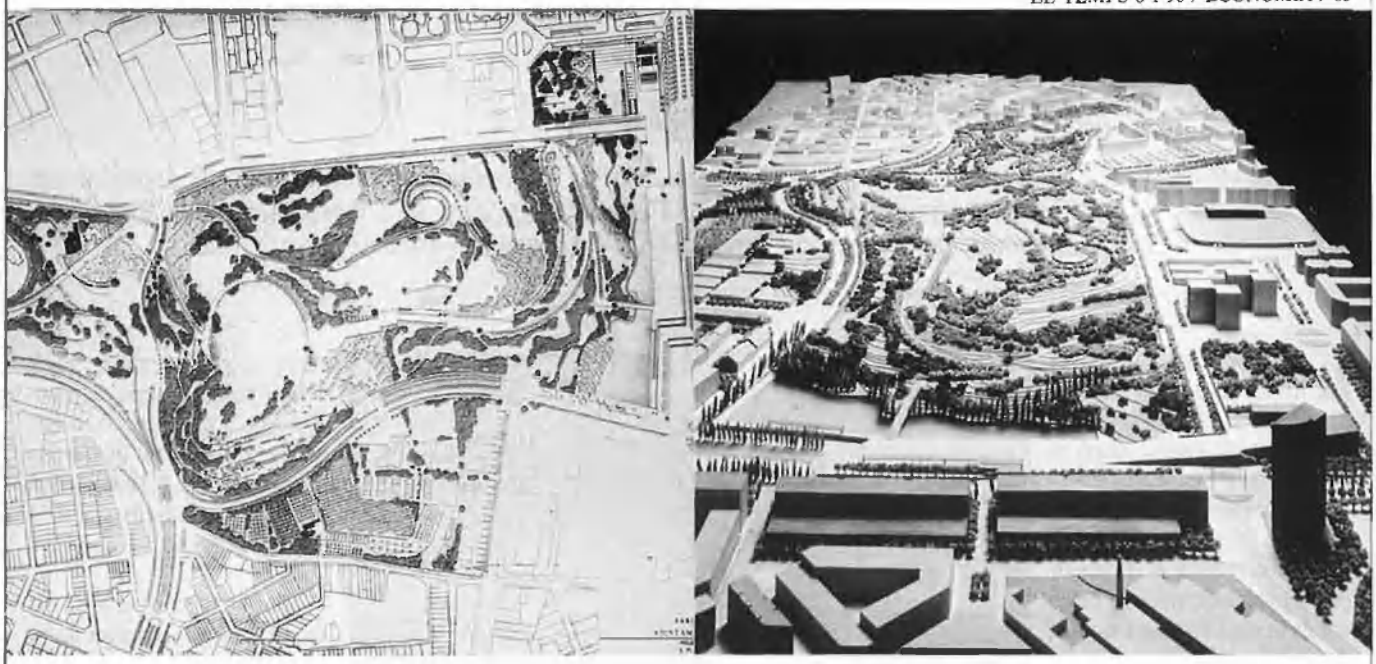
El nou hotel estarà situat al costat de la futura torre d'oficines i enfront del nou Palau de Congressos i Exposicions, i s'utilitzarà per als Jocs Olímpics del 92 (malgrat no formar part de la infrastructura hotelera oficial del JJOO). Per això mateix, en un any i mig ha d'estar en funcionament.

La parcel.la destinada a l'hotel és de 3.351 metres quadrats i estarà constituït per dos edificis connectats: un hotel de quatre estrelles amb 108 habitacions i un apartament-hotel de tres estrelles amb 52 habitacions. A més, es construiran 125 places de pàrquing, un complex esportiu de 690 metres quadrats, 940 metres quadrats de locals comercials propis de l'hotel i 1.015 metres quadrats de sales de reunions i convencions.

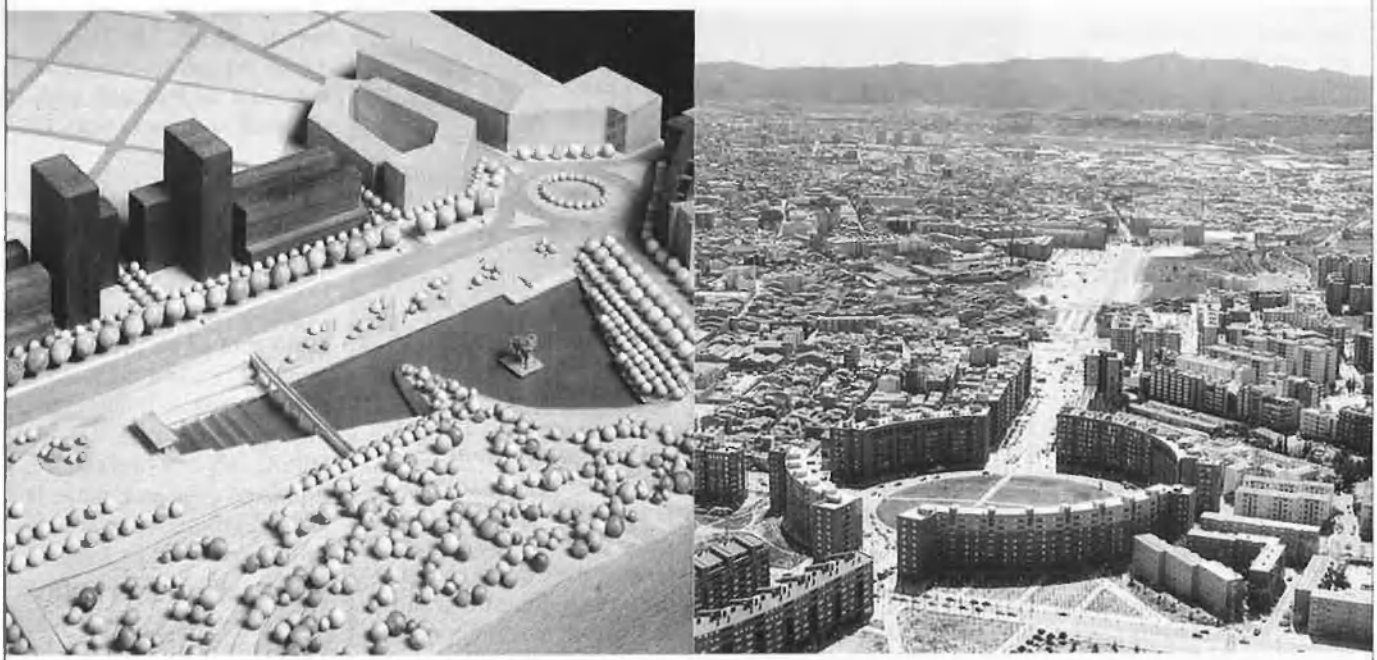
UN NOU CORTE INGLES

A finals de novembre del 89 la Direcció General de Comerç Interior i Serveis de la Generalitat de Catalunya va informar favorablement sobre el projecte d'implantació d'uns grans magatzems d'El Corte Inglés en el punt central de l'Eix. A hores d'ara ja s'han iniciat les obres amb els moviments de terra dels terrenys.

El Corte Inglés ocuparà un solar de 9.221 metres quadrats amb una superfície total edificada de 71.130 metres quadrats, dels quals 31.540 seran destinats a la venda i disposarà de 700 places de pàrquing. El nou magatzem tindrà 700.000 referències (el de la Diagonal de Barcelona en té 800.000) i pretén abraçar 900.000 habitants (la població del Vallès Occidental és d'uns 550.000 habitants). La posada en marxa dels grans magatzems crearà 1.000 llocs de treball amb una previsió de

A l'esquerra, planta del Parc Catalunya. A la dreta, maqueta del parc.

A l'esquerra, maqueta de la zona oficines a la plaça de Catalunya. A la dreta, en primer terme, plaça d'Espanya (vivendes municipals).

creixement de 150 persones més en els propers cinc anys.

UNA ZONA PER A OFICINES

La principal concentració d'edificis de l'Eix se situarà davant del Parc de Catalunya i estarà formada per edificis d'oficines. Els baixos d'aquests edificis es destinaran a serveis de tota mena, des de botigues i restaurants fins a cinemes.

A la zona central d'aquest grup d'edificis hi haurà dues torres més altes que marcaran la silueta de Sabadell vist des del Parc. Els metres quadrats de sostre destinats a oficines són 70.000.

La venda dels terrenys de la futura zona residencial i de la torre d'oficines es farà aquest any. La idea, però, és que primer es faci la comercialització de les oficines i després es faci la torre, encara sense calendari.

La part destinada a vivendes tindrà una superfície de 26.000 metres quadrats i la seva construcció està pensada per què l'Eix no quedi buit així que tanquin els comerços i mantenir una població continuada.

Per acabar, pel que fa al parc s'han encarregat recentment els projectes executius de la façana i en quan a l'equipament cultural, encara està en fase d'avantprojecte.

Silvia Monfort

Pelleters ecològics

Lluitar contra el desequilibri ecològic, regular la producció de pells animals i regular-ne la procedència són els objectius de la Federació Espanyola d'Associacions de Pelleteria que ara llança al mercat una nova marca per garantir aquestes condicions.

Les enquestes diuen que el jovent és el més reaci a l'hora d'usar les pells com a element del vestir, però a mesura que l'edat augmenta desapareixen progressivament les reticències. I la raó més freqüentment donada per a justificar aquesta inèrcia és la de l'ecologisme i la defensa dels animals, quan els primers interessats a mantenir una espècie animal i l'equilibri ecològic són els mateixos pelleters, encara que només sigui perque, si no, se'ls en va el negoci enlaire.

Per això mateix, la Federació Espanyola d'Associacions de Pelleteria (FEAP) ha convocat aquest any el Primer Premi Fauna destinat a guardonar el millor projecte d'acció en defensa de l'equilibri ecològic i, en particular, de la supervivència de la fauna ibèrica.

«Pell d'origen controlat» és, a més, una nova etiqueta la finalitat de la qual és la de garantir que les peces de pell amb pèl que la duguin tenen la garantia de procedir d'una producció estrictament regulada segons les normes de la International Fur Trade Federation (IFTF). Aquesta organització amb seu a Londres col·labora amb les institucions internacionals per a la conservació de la natura i els recursos naturals. Actualment en formen part 35 associacions de 32 països diferents i finança la investigació sobre la cria d'animals en granges, conservació i benestar de l'animal. Així, des del 1971, la IFTF ha distribuït al voltant de 2 milions de dòlars per a donar suport a diferents projectes i estudis.

Trenta-dos països han coordinat esforços en el sector pelleter.

La caça furtiva, a banda de tenir cada vegada més traves legals per a comercialitzar les peces, és la que pot descontrolar l'equilibri ecològic. De tota manera, cada any, la IFTF fixa un nombre determinat de peces per espècie i les pells se subhasten a nivell internacional per tal de fixar el preu. Les tres ciutats on es fan les subhastes més importants són Copenhaguen, Hèlsinki i Leipzig i la procedència de la majoria de les pells és del Canadà i l'URSS.

Per controlar la procedència de les pells que s'utilitzen per a la confecció de les peces, el sector pelleter ha creat granges per a la cria d'animals de pell fina i actualment el 90% de les pells procedeixen d'aquestes granjes. A Catalunya n'hi ha quatre d'aquestes però «la majoria estan ubicades en zones deprimides, com Galícia, on la climatologia d'aquesta regió és molt favorable», afirma el President del Gremi de Pelleters de Catalunya, Josep Gómez Benet.

La confecció de les pells és, en un 90%, artesanal en el procés de producció, ja que cada pell té unes mesures, una tonalitat, una direcció del pèl i un gruix diferents i, per tant, és molt difícil poder-hi aplicar procediments mecànics o tecnològics. És per això que la mà d'obra d'aquest sector (que ocupa directament de 40 a 50.000 persones) és especialitzada.

Amb aquesta finalitat, des de fa tres anys funciona a Barcelona una Escola Professional de Pelleteria amb col·laboració amb l'INEM i actualment el Gremi fa gestions amb la recentment creada Escola de Disseny Tèxtil perquè els estudis relacionats amb la pell s'imparteixin en aquesta nova escola.

Malgrat que «els analistes preveuen un augment del consum dels productes de pelleteria, tant per la millora en les tècniques de fabricació com en els preus», segons el President del Gremi, el cert és que la climatologia, almenys pel que fa als PPCC, no afavoreix gaire, «que una cosa està clara: la gent no utilitza les pells si no és que realment fa fred».

Per això mateix el pelleter s'ha vist obligat a adaptar l'activitat professional a les canviants condicions climatològiques i així ha procedit a les creacions mixtes de pelleteria amb altres productes tèxtils, com la llana, la napa o l'ant i d'aquesta manera «el ciutadà utilitza la pell no sols per a combatre les baixes temperatures sinó també com a vestimenta d'ús quotidià» tal com explica Josep Gómez.

Sílvia Monfort

EMPRESES

L'especialització de Caixa de Catalunya

Caixa de Catalunya ha iniciat un programa d'especialització de la seva xarxa comercial que implica la creació de 30 oficines, dedicades a prestar serveis especialitzats a les Petites i Mitjanes Empreses (PIMEs). Quinze d'aquestes oficines ja s'han obert a Barcelona i el cinturó industrial, integrades dins d'altres oficines ja existents, però podria ser que les que resten per obrir, l'any 1990 tinguin una ubicació separada de la xarxa actual.

L'ampliació de les quinze que queden per obrir, la majoria s'ubicarien a la resta de Catalunya i inclús un parell a Madrid, però aquest punt no acaba d'estar definit.

L'obertura d'aquestes oficines coincideix amb un pla estratègic de Caixa de Catalunya per tal d'augmentar la seva projecció al negoci del segment de les PIMEs, amb dos suports bàsics: l'humà i el tecnològic. Per això en els darrers mesos s'ha estat formant personal especialitzat en temes de finançament, comerç exterior i assessorament a les PIMEs en general. Alhora s'ha iniciat una aplicació informàtica de tecnologia avançada.

Fax olímpic

Xarxa mundial de Fax per a la família olímpica: L'empresa Ricoh, líder en el mercat d'equips de facsímil, desenvoluparà una xarxa de fax olímpica a tot el món, després de l'acord a què s'ha arribat amb el COI. Aquesta xarxa enllaçarà la central del COI a Lausana amb els Comitès Olímpics Nacionals i les Federacions Internacionals d'Esports, a més de subministrar els equips de fax dels Jocs Olímpics de Barcelona.

A la signatura del contracte van assistir Joan Antoni Samaranch, Josep Miquel Abad, M. Jean-Claude Killy (Albertville), William Campbell (COUSA) i Hiro Hamada (President de Ricoh).

Al tancament de l'actual exercici, Ricoh Espana, SA, espera arribar a una facturació superior als 5.000 milions de pessetes.

Dalt, firma de l'acord Ricoh-COI, baix, J. Ferrer, president de Freixenet.

La borsa de les PIMES

El segon mercat borsari de Barcelona tot just ha aconseguit incorporar 28 societats, amb un capital admès de 6.058 milions de pessetes. El segon mercat està pensat perquè les PIMEs puguin accedir als avantatges del mercat de valors.

Aquesta minsa incorporació de societats contrasta amb el que els experts financers constaten: que hi ha una demanda potencial d'empreses per a cotitzar en borsa.

A Catalunya, el 98% de les empreses són PIMEs, i això significa més del 70% dels treballadors industrials i una aportació al PIB del voltant del 60%.

En el segon mercat borsari de Barcelona hi ha empreses com les càrniques Casademont i Espuna, gràfiques com Editorial Gustavo Gili o tèxtils com Indústria Tèxtil Tomàs. Les condicions perquè aquestes empreses puguin formar part del segon mercat borsari és que tinguin un capital mínim de 50 milions de pessetes i un màxim de 1.000 milions.

Cava xinès

El pròxim mes de maig una delegació de Freixenet, encapçalada pel seu president, Josep Ferrer, viatjarà a la Xina per tal de signar l'acord definitiu que posi en marxa una empresa de capital mixt, *joint venture,* amb l'empresa xinesa Chang Yu Pionner Co.

La participació per part de Freixenet en aquesta nova empresa serà del 60% i s'espera que la primera ampolla surti a inicis de l'any 1991.

«Ja fa dos anys que negociem i ja és hora de prendre una decisió definitiva», afirma Josep Ferrer, manifestant la ferma voluntat de poder signar l'acord amb els representants xinesos.

L'empresa mixta es constituirà en la localitat de Yan Tai i la inversió que Freixenet pensa fer-hi serà de 355 milions de pessetes i permetrà fabricar un milió d'ampolles de cava a l'any, de les quals un 60% es destinaran al mercat interior i la resta a l'exportació.

Gestió d'urgència

Profinance Inversion ha obert a Barcelona unes oficines amb l'objectiu de continuar l'estratègia duta a terme a França, és a dir, reactivar petites i mitjanes empreses que puguin tenir problemes de gestió, que vulguin dinamitzar el seu potencial o bé que tinguin filials a punt d'independitzar-se.

La manera d'actuar de Profinance Inversion és que aquesta adquireix una part accionarial representativa de l'empresa per tal d'obtenir-ne una rendibilitat a mitjà o llarg termini. Per la seva banda, ells es comprometen a aportar els seus coneixements estratègics i operatius i ajudar els directius de les empreses participades.

PANORAMA ECONÒMIC

Don Kanguro i passeu-ho bé

Segur que més d'una vegada, si esteu casats i teniu fills, heu tingut problemes a l'hora d'anar a una festa o, senzillament, anar a sopar junts com quan éreu nòvios. Potser moltes vegades haureu hagut de quedar-vos a casa per cuidar l'avi o un familiar malalt. També existia la possibilitat de trencar-se el cap buscant entre els anuncis del diari la solució al vostre problema. Ara, una empresa especialitzada podrà atendre les vostres demandes.

La idea sorgí quasi per casualitat. Magdalena Guijarro és puericultora i Kika Colom professora de Microbiologia a la Universitat d'Alacant. Totes dues són mares i, sovint, havien patit el problema de què fer amb els fills quan havien d'eixir. Sabien, per amics i familiars, que la majoria de la gent no es refiava dels anuncis del diari perquè no donaven la possibilitat de tenir un interlocutor vàlid a l'hora de reclamar per deficiències en el servei. Rumiant-se tot això se'ls va acudir posar en marxa un servei modern i organitzat de cangurs i pensaren en els estudiants de la Universitat d'Alacant com a font inesgotable de possibles treballadors. Iniciaren la campanya de captació per tot el campus, amb un èxit considerable i des de fa uns quants dies han convertit la seua idea en una empresa en funcionament, Don Kanguro.

La resposta a la campanya de captació de gent no es va fer esperar. Els estudiants, segons Magdalena i Kika, són el col·lectiu ideal per a fer aquest tipus de treball amb horaris flexibles i que els permeten compatibilitzar els estudis i el treball i alhora obtenir uns guanys que els donen una certa autonomia. El procés de selecció del personal s'ha fet de forma molt rigorosa mitjançant una sèrie d'entrevistes personals i proves psicotècniques fetes pel psicòleg que treballa per a l'empresa. El motiu d'aquest rígid control no era altre que el de seleccionar la gent que reunira les millors condicions per a treballar amb infants. Trenta persones treballen en l'actualitat en Don Kanguro, de les quals només dues ho fan durant tot el dia. Aquestes dues realitzen tasques administratives a banda dels serveis d'atenció al públic i les altres vint-i-vuit fan tan sols feines d'atenció en domicilis durant els horaris que elles mateixes han pactat amb anterioritat. No obstant aquesta dedicació parcial, tots els treballadors de Don Kanguro estaran, en un futur molt pròxim, assegurats en una entitat privada d'assegurances.

L'única dificultat que han tingut, a l'hora de posar en funcionament la nova empresa, ha estat la burocràtica, que les ha fetes estar més de tres mesos esperant el registre del nom comercial en les instàncies corresponents de Madrid. A hores d'ara, i amb l'empresa funcionant, encara no els ha arribat la llicència fiscal, però malgrat tot, Magdalena i Kika es troben satisfetes per les primeres setmanes de funcionament. Els quinze dies que porten treballant ja han fet vora quaranta serveis, cosa que els ha fet concebre l'esperança de recuperar aviat les més de cinccentes mil pessetes que, de moment, Magdalena i Kika han desembutxacat.

Una de les novetats que presenta Don Kanguro és la de tenir un pediatre localitzable les vint-i-quatre hores del dia per resoldre els problemes que se'ls puguen presentar a les seues treballadores. També disposen de treballadores amb coneixement d'idiomes per si hagueren d'atendre estrangers residents a Alacant. Una nit sencera de treball pot costar entre les 3.000 i les 5.000 pessetes, de les quals el 50% és per a l'empresa i el 50 per al treballador si el servei és normal. Cas que es tracte de vells o invàlids el treballador té dret al 65%. Magdalena i Kika s'han decidit a fer les coses com cal. A partir d'ara els cangurs seran una altra cosa.

F. M. Anton

El mercat únic, més prop

«Perspectives del Mercat Únic per a la Comunitat Valenciana» és el lema del tercer Congrés de Cambres de Comerç del País Valencià que se celebrarà a la capital del Túria el pròxim mes d'octubre. Una cita clau per als diferents sectors econòmics que hagen de replantejar l'estratègia de cara al 1993.

Cítrics, pèrdues milionàries

Entre els 20.000 i 25.000 milions de pessetes se situen les pèrdues provocades per les condicions climatològiques al País Valencià segons els primers informes tècnics elaborats pels perits del Comitè de Gestió per a l'Exportació de Cítrics.

La continuada presència de vent i pluja al País Valencià ha frustrat les bones expectatives que pronosticaven les prospeccions realitzades per la Conselleria d'Agricultura i Pesca a finals de l'estiu, a les quals s'apuntava una collita citrícola pròxima als cinc milions de tones de fruita. La mateixa Conselleria va calcular fa un mes les pèrdues al sector citrícola en 12.000 milions de pessetes, principalment situades a les comarques de València i Castelló. Les pluges i la presència continuada d'humitat als horts han provocat un augment de les pèrdues.

Si bé el sector valora positivament l'obertura als mercats dels països d'Europa de l'Est i la reducció de les exportacions provinents del Marroc, els productors han vist amb preocupació com les últimes setmanes es produïa la caiguda dels preus de compra, una situació que ara per ara no ha perjudicat els exportadors ni el comerç privat, que han sabut compensar la manca de productes amb un alça dels preus.

La principal demanda per part de l'Associació Valenciana d'Agricultors (AVA) és ara l'ampliació de cobertura a aquells propietaris que hagen subscrit pòlisses d'assegurança —que cobreixen danys per vent, granís i gelada però no per aigua i humitat— de la mateixa manera que fa un mes el Consell de Ministres va acordar ajudes per valor de 1.500 milions de pessetes per al raïm de taula.

Quant al balanç actual en què es troba l'exportació de cítrics, segons el Comitè de Gestió per a l'Exportació de Cítrics, fins ara s'han exportat poc més d'un milió de tones, quan encara queden per recollir més de 3 milions de tones.

A la fira en dues rodes

De l'1 al 4 de febrer és la cita per als interessats a ampliar coneixements sobre motocicletes, bicicletes i accessoris. La segona edició de Dos Ruedas, a celebrar-se a la Fira Mostrari Internacional de València, ofereix enguany, en la segona edició, un total de 25 marques de motocicletes.

El nombre d'expositors és de 110 i la superfície contractada és de més de 8.000 metres quadrats, més del doble de l'anterior edició.

PAÍS VALENCIÀ

DIJOUS

Exposició: «Sis fotògrafs valencians miren la festa». Casa de la Cultura (fins al 15 de gener), Ondara (la Marina Alta).

Teatre: *L'home, la bèstia i la virtut,* de Luigi Pirandello. Direcció: John Strasberg. Traducció: Rodolf Sirera. Intèrprets: Jaume Valls, Teresa Lozano, José Sancho, Pep Molina, J. Salvador Lloret, Neus Agulló... Centre Dramàtic de la Generalitat Valenciana. Sala Rialto. Plaça de l'Ajuntament, 17. (Últims dies. 19.30 hores). València.

DIVENDRES

Música: Castafiore Swing (5è Aniversari), Vicente Ros (Bateria), José Miguel Alfonso (Baix), Carlos Martínez (Guitarra i veu), Fernando Burgos (Guitarra i veu), i Manel Gimeno (veu). Musical Discoteca. Peu de la Creu, 3. (00.00 hores). València.

Cinema: *Los exploradores* (Explorers, 1985), de Joe Dante. (18.00 hores) i *La Guerra de las Galaxias* (Star Wars, 1977), de George Lucas. (20.00 hores). Sala Juan Piqueras. Plaça de l'Ajuntament, 17. València.

DISSABTE

Jazz: Dave Schnitter Quartet. Dave Schnitter (saxo), Manuel Hammerlick (guitarra), Ricardo Ferrer (contrabaix) i Vicent Espí (bateria). Perdido Club de Jazz. Sueca, 17. (00.00 i 01.30 hores). València.

Teatre: *Luk i Lul,* interpretat per Spinach Ballet, de París. Dins del Festival de Teatre Infantil i Juvenil «Nadal a l'Escalante». Sala Escalante. Teatres de la Diputació. Carrer de Landerer, 5. (18.00 hores). València.

CATALUNYA

Concurs de dibuix i disseny per a nens a partir de 6 anys, admissió fins al 5 de gener. Lliurament de premis, 15 de gener i exposició, la segona quinzena de gener. Organitzat pel Centre Coordinador d'Iniciatives Juvenils, l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona i el Centre Cívic Torre Llobeta. Adreceu-vos al Centre Cívic Torre Llobeta. Plaça de Santa Fe, s/n. Barcelona.

Gran Cavalcada de Reis a Sabadell organitzada per l'Ajuntament d'aquesta ciutat. Inici a 2/4 de 6 de la tarda. Recorregut: Sortida de la Ronda de la roureda i arribada a Creu de Barberà.

Exposició: Escultures recents de l'artista florentí Antonio Violano. Centre Cultural de la Caixa de Terrassa. Rambla d'Egara, 340. Terrassa.

Visita-excursió: «Catalunya en miniatura». 170 monuments en miniatura d'arreu de Catalunya, amb especial rellevància per a l'obra de Gaudí. Torroelles de Llobregat, a 17 quilòmetres de Barcelona per autopista.

Mímica-Màgia, original espectacle que es compon de *clowns,* dansa, mímica i màgia amb participació del públic. Cafè-concert Llantiol. Carrer de Riereta, 7. Barcelona. A partir de mitjanit.

BALEARS

Exposició. Obra pictòrica d'Antoni Rovira, pintor paisatgista que s'ha convertit, als 50 anys, en un dels més depurats tècnics d'aquest tipus de temàtica. Sala d'Exposicions de la Banca March. De 18.00 a 21.00 hores. Manacor.

Exposició. Obres d'Àngela Marco, que presenta una sèrie d'escultures on el negre és el comú denominador, fetes totes elles amb materials com el ferro, la cera, l'asfalt líquid, etc. Galeria d'Art Gastalver. D'11.00 a 14.00 i de 17.00 a 20.00 hores. Palma.

Exposició. Programes de cinema antics. Mostra realitzada per Caterina Martorell i Mateu Munar, amb l'organització per part de l'Ajuntament de Manacor de la Vall. Sala d'Exposicions del Casal de Cultura de l'Ajuntament. De les 18.00 hores a les 21.00 hores. Manacor de la Vall.

Cavalcada de Reis. Arribada i desfilada dels Reis d'Orient pels carrers més cèntrics de Ciutat. A partir de les 18.00 hores. Palma.

Teatre. Representació de *L'adoració dels tres Reis,* de l'autor Llorenç Moyà, organitzat per l'Ajuntament de Palma i interpretats tots els papers per personatges populars; els Reis d'enguany seran el pintor Nils Burwitz (Melcior), el cantant d'Els Valldemossa Rafel Estaràs (Gaspar) i el director del Palau Solleric, Sánchez Cuenca (Baltasar); a més, diversos personatges seran interpretats per Joan Moll, Maria de la Pau Janer, etc. Escales de La Seu. 12.00 hores. Palma.

DIUMENGE

Música: Concert coral a càrrec dels Petits Cantors de València. Casa de la Cultura (11.00 hores), Bellreguard (la Safor).

Cinema: *El chico (The kid,* 1921), *Vacaciones (The idle class,* 1921), i *Dia de paga (Pay Day,* 1922). Totes dins del cicle «Chaplin. Sala Juan Piqueras. Plaça de l'Ajuntament, 17. (18.00 hores). València.

DILLUNS

Art: «Supermerc'art». Segon Supermercat d'Art Contemporani, on se'n pot adquirir a preus assequibles a qualsevol butxaca. American Prints. Ciscar, 10. (Fins al 20 de gener), València.

Exposició: «Gravats de Goya». Organitzat pel Servei de Promoció Cultural, de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. Centre Cultural (fins al 15 de gener). Aldaia (l'Horta).

DIMARTS

Exposició: «Chagall i la Bíblia». Sala d'exposicions de la Caja de Ahorros de Zaragoza, Aragón y Rioja. IBERCAJA. Baró de carcer, 17. (Fins al 26 de gener). València.

Teatre: *Insòlit,* de Vol.Ras. Obra que ja han vist més de quinze mil espectadors a València. Últims dies. Teatre València. Quart, 23. (22.30 hores). València.

DIMECRES

Cinema: *Rosalie va de compras (Rosalie goes shopping,* 1989), de Percy Adlon. Comèdia alemanya que va tenir molt bona acollida al darrer festival de Canes. Interpretada per l'encantadora Maria Sagerbretch —*Sugar Baby* i *Bagdad Café*—, i Brad Davis, actor que va reeixir dins del món cinematogràfic gràcies al paper protagonista en *El expreso de medianoche* d'Alan Parker. Albatros Minicines. Sala 3. (16.45, 18.45, 20.45 i 22.45 hores). Fray Luis Colomer, 4. València.

Teatre: *El viatge* de Manuel Vázquez Montalbán. Traducció de l'espanyol de Josep Maria Benet i Jornet. Últim dia per veure aquesta obra. Teatre Romea. Carrer de l'Hospital, 51. Barcelona, 18 hores.

Teatre: *Els pastorets* de Josep Mari Folch i Torres. A càrrec de la companyia Joventut de la Faràndula. Teatre Municipal de Sabadell. Carrer d'Alfons XIII, 42. Sabadell, 2/4 de 6 de la tarda.

Teatre de varietats: *Qué mana tiene el Arnau,* amb Lita Clavel *La mana,* Pipper, Melissa, Shirley Arrieta, Claries Simpson i Pilar Quiroga més el ballet Arnau '90. Teatre Arnau. Avinguda del Paral·lel, 60. Barcelona. 18.30 i 23 hores.

Exposició de pintura: Obres d'Alfonso Fernández Rubio. Galeria d'art Fernando Alcolea. Plaça de Sant Gregori Taumaturg, 7. Barcelona.

Astronomia al planetari del Museu de la Ciència. Amb la projecció de *Supernova.* Museu de la Ciència de la Fundació Caixa de Pensions. Carrer de Teodor Roviaralta, 55. Barcelona.

Exposició. Últim dia per a visitar el betlem monumental napolità del segle XVIII, en benefici de la Delegació de Missions (obres socials al Perú). Sala d'Exposicions de la Fundació Bartomeu March i Servera (carrer del Conqueridor, 1). De 11.00 a 14.00 i de 17.00 a 20.30 hores. Palma.

Exposició. Obra pictòrica del mallorquí Tòfol Sastre (Muro, 1963), el jove pintor que pròximament exposarà a Lió i també serà present a ARCO'90. Galeria d'Art Altair. D'11.00 a 14.00 i de 17.00 a 20.00 hores. Palma.

Exposició. Obra pictòrica de Roca Fuster, des de les primeres obres fins a les més recents. Palau Solleric. Matins i horabaixes fins a fi de gener. Palma.

Conferència. Dins del cicle Lliçons de Literatura Universal, que es fa entre les activitats «Cultura Fi de Segle», organitzades per l'Ajuntament de Palma, conferència a càrrec de Sam Abrams, sota el títol Walt Whitman. Palau Solleric. 20.00 hores. Palma.

Exposició. Obra de la pintora alemanya Cris Pink, resident a Mallorca des del 1984, que presenta les darreres obres. Galeria d'Art Bisart. D'11.00 a 14.00 i de 17.00 a 20.00 hores. Palma.

Exposició. Obres d'Esteban Villalta que presenta una mostra sota el títol genèric «La mà mai no és innocent», obra pictòrica basada en la representació de la mà com a protagonista absolut. Galeria d'art 4 gats. D'11.00 a 14.00 i de 17.00 a 20.00 hores. Palma.

CANAL 9

DIJOUS

14.30: Carta d'ajust.
14.58: Avanç de programació.
15.00: Els Monkeys. C. 12.
15.30: Sessió contínua: «Las aventuras de Zipi y Zape».
17.15: L'hora dels xiquets. C. 9.
18.05: Els guardians de la Galàxia. C. 23.
18.30: Benxi, Zax i el príncep extraterrestre. C. 9.
19.00: Hospital. C. 9.
19.55: Super agente 86.
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Tal com show.
23.00: Miss Marple.
00.00: Temps de joc.
00.30: Notícies 9.
00.35: Bona nit.
00.40: Fi d'emissió.

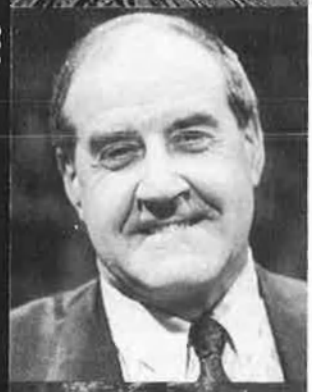
DIVENDRES

14.30: Carta d'ajust.
14.58: Avanç de programació.
15.00: Els Monkeys. C. 13.
15.30: Sessió contínua: «El jugador».
17.15: L'hora dels xiquets.
18.00: Els guardians de la Galàxia. C. 24.
18.30: Benxi, Zax i el príncep extraterrestre. C. 10.
19.00: Hospital. C. 10.
19.55: Allo, allo. C. 12.
20.25: El show de J. Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Hui cinema: «Ben-Hur».
00.50: Bona nit.
00.55: Fi d'emissió.

DISSABTE

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Avanç de programació.
15.02: Els Monkeys. C. 14.
15.30: Sessió contínua: «El Duc Negre».
17.15: Popeye.
18.00: Beverly Hills Buntz.
18.30: Vida salvatge: «Austràlia, nord ocult».
19.30: Vídeo cine: «Cabalgando hacia Osaka».
21.00: Notícies 9.
21.20: Dossiers.
21.50: Entre amigos.
23.30: Cinema nit: «Levando anclas«.
00.45: Fi d'emissió.

TV3

11.00: Carta d'ajust.
11.15: Segona vegada: «Informatiu cinema». «Basquetmania». «60 minuts».
13.40: TN comarques.
13.55: La senyoreta. (C. 64).
14.30: Telenotícies.
15.00: El Temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. C. 173.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. C. 123.
17.20: Saló de la infància.
17.35: Dibuixos animats.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club: «Temps de neu».
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Resum París-Dakar.
21.15: Bona cuina.
21.20: Tres pics i repico.
22.55: Temps de neu 2V.
23.20: Esports flash.
00.20: Telenotícies.
00.40: Tot l'esport 2V.
01.05: Fi d'emissió.

11.00: Carta d'ajust.
11.15: Segona vegada: «Resum esports any». «Concert 33». «Actual».
13.40. TN comarques.
13.55: La senyoreta (Cap. 65).
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. C. 174.
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. C. 124.
17.20: Saló de la infància.
17.35: Dibuixos animats.
18.00: Matraca, no.
18.45: Cabalcada Reis.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Resum París-Dakar.
21.15: Bona cuina.
21.20: La vida en un xip.
23.20: Telenotícies.
23.40: Tot l'esport 2V.
24.00: Cinema de mitjanit: «Els repartidors».
01.30: Fi d'emissió.

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Sardanes.
10.25: Resum setmanal: «Matraca, no».
13.30: Resum setmanal: «Mikimoto Club». «Oh!, Bongònia» i «Motor a fons».
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Bona cuina.
15.45: Festival Tex Avery.
16.15: El retorn de Sherlock Holmes. (Reposició): «El gos dels Baskervilles». (2a. parte).
17.10: Huckleberry Finn. C. 5.
18.00: Esports en acció.
20.00: Vida salvatge: «El safari del riu vermell».
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.05: Sorteig Lotto 6/49.
21.10: Resum París-Dakar.
21.20: Bona cuina.
21.25: Pel·lícula: «Blat».
22.55: Cagney i Lacey.
23.45:: Caim i Abel. C. 3.
00.35: Fi d'emissió.

CANAL 33

18.15: Carta d'ajust.
18.30: Pel·lícula tarda: «Els nous extraterrestres».
20.00: Sputnik.
21.00: Telenotícies.
21.30: El temps.
21.35: Dick Spanner. C. 19.
21.40: Tot l'esport.
22.05: Actual.
23.05: Canal 33 presenta.
00.05: Fi d'emissió.

18.15: Carta d'ajust.
18.30: Pel·lícula tarda: «La carabassa màgica».
20.00: Futbol 90.
21.00: Telenotícies.
21.30: El temps.
21.35: Dick Spanner. C. 20.
21.40: Tot l'esport.
22.05: La bella i la bèstia.
23.05: Tres, catorze, setze.
00.05: Fi d'emissió.

15.45: Carta d'ajust.
16.00: Esports.
17.30: Cadència.
19.05: El dia en què l'Univers va canviar: «La revolució industrial». C. 6.
19.55: Vibria.
20.05: Senyals.
21.00: Telenotícies.
21.25: El temps.
21.30: Dick Spanner. C. 21.
21.40: La caixa sàvia.
23.10: 60 minuts.
00.10: Fi d'emissió.

DIUMENGE	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES
14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Els Monkeys. C. 15. 15.30: Sessió contínua: «Las minas del Rey Salomón». 17.30: Mini Monstres. C. 7. 18.00: Flash Gordon. C. 13. 18.20: Minut a minut: Bàsquet: F.C. Barcelona-R. Madrid. 19.30: Una historia de amor. Cap. 4. 20.15: Menjar i viure. 21.30: Betty Boop. 21.00: Notícies 9. 21.20: Cagney y Lacey. C. 11. 22.20: Minut a minut. 23.30: Solfa íntima. 00.20: Trobats a l'estació. 00.50: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 1. 15.30: California. C. 1. 16.30: A deshora. 17.00: Tu o nadie. C. 1. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la G. 18.30: Benxi, Zax i el príncep extraterrestre. C. 11. 19.00: Hospital. C. 11. 19.50: Notícies 9. 19.55: Phyllis. C. 14. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: Resum París-Dakar. 21.45: Primera fila: «Vestida para matar». 23.45: George y Mildred. 00.15: Notícies 9. 00.20: Bona nit. 00.25: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 2. 15.30: California. C. 2. 16.30: A deshora. 17.00: Tu o nadie. C. 2. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la G. 18.30: Benxi, Zax i el príncep extraterrestre. C. 12. 19.00: Hospital. C. 12. 19.50: Notícies 9. 19.55: La cuina dels embolics. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: París-Dakar. 21.45: 1 de 5. 23.10: Notícies 9. 23.25: Viudas. C. 1. 00.15: Temps de joc. 00.45: Notícies 9. 00.50: Bona nit. 00.55: Fi d'emissió.	14.30: Carta d'ajust. 15.00: Avanç de programació. 15.02: Wayne & Shuster. C. 3. 15.30: California. C. 3. 16.30: A deshora. 17.00: Tu o nadie. C. 3. 18.00: Notícies 9. 18.05: Els guardians de la G. 18.30: Benxi, Zax i el príncep extraterrestre. C. 13. 19.00: Hospital. C. 13. 19.50: Notícies 9. 19.55: Newhart. C. 12. 20.25: El show de J. Monleón. 21.00: Notícies 9. 21.30: París-Dakar. 21.45: En pantalla: «Una jornada particular». 23.45: Enquadres. 00.15: Targeta de visita. 00.45: Notícies 9. 00.50: Bona nit. 00.55: Fi d'emissió.
10.30: Carta d'ajust. 10.45: Signes dels temps. 11.30: Cadència segona vegada. 13.00: Gol a gol: Hoquei. 15.00: Telenotícies. 15.25: El temps. 15.30: Més enllà de la llei: «Vacances a Las Vegas». 16.35: Pel·lícula diumenge tarda: «Disbauxa tropical». 18.00: Esports. 20.30: Telenotícies. 20.55: El temps. 21.00: Resum París-Dakar. 21.10: Trenta minuts. 21.40: Dallas. C. 65. 22.30: Gol a gol (edició nit). 23.30: Fi d'emissió.	10.30: Carta d'ajust. 10.45: Univer. Oberta. Ciències: «Descobrint elements». 11.15: Segona vegada: «Gol a gol». «Tres, catorze, setze». «Trenta minuts». 13.40: TN comarques. 13.55: La senyoreta. 14.30: Telenotícies. 15.00: El temps. 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. 17.20: Dibuixos animats. 17.45: Víctor. Lliçó 12. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto club. 19.40: Filiprim. 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Resum París-Dakar. 21.15: Bona cuina. 21.20: Tres estrelles. C. 13. 21.55: Pantalla: «El bàrbar i la geisha». 23.45: Telenotícies. 00.05: Fi d'emissió.	10.30: Carta d'ajust. 10.45: Universitat Oberta. Matemàtiques: «El comportament de les funcions». 11.15: Segona vegada: «Thalassa». «La caixa sàvia». 13.40: TN Comarques. 13.55: La senyoreta. C. 67. 14.30: Telenotícies. 15.00: El temps. 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. C. 176. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. C. 126. 17.20: Dibuixos animats. 17.45: Víctor. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto Club. 19.40: Filiprim. 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Resum París-Dakar. 21.15: Bona cuina. 21.20: La parada. 22.55: L'hora d'Alfred Hitchcock: «Duia texans». C. 29. 23.50: Telenotícies. 00.10: Fi d'emissió.	10.30: Carta d'ajust. 10.45: Universitat Oberta. Genètica: «La successió». 11.15: Segona vegada: «La parada». «A debat». 13.40: TN comarques. 13.55: La senyoreta. C. 68. 14.30: Telenotícies. 15.00: El temps. 15.05: Bona cuina. 15.15: Veïns. C. 177. 15.45: Com a casa. 16.30: A cor obert. C. 127. 17.20: Dibuixos animats. 17.45: Víctor. 18.00: Matraca, no. 18.45: Mikimoto Club. 19.40: Filiprim. 20.30: Telenotícies. 21.00: El temps. 21.05: Lotto 6/49. 21.10: Resum París-Dakar. 21.20: Bona cuina. 21.25: Informatiu cinema. 22.00: Cinema 3: «Zardoz». 23.50: Telenotícies. 00.10: Motor a fons. 2V. 00.35: Fi d'emissió.
15.45: Carta d'ajust. 16.00: Llegendaris del futbol. 16.30: Esports show. 17.30: Històries de Hollywood. C. 3. 18.20: Fila 33: «W. C. Fields i jo». 20.00: Curt-metratge. 20.20: Thalassa. 21.00: Telenotícies. 21.25: El temps. 21.30: Dick Spanner. C. 22. 21.35: El món del cinema. 22.00: Versió original: «Les senyoretes de Rochefort». 24.00: Fi d'emissió.	19.15: Carta d'ajust. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Basquetmania. 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: Dimensió desconeguda. C. 18: «El camí fosc». 22.25: A debat. 24.00: Fi d'emissió.	19.15: Carta d'ajust. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Star Trek. C. 16: «El zoo». (II). 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: Teatre. 23.30: Fi d'emissió.	19.15: Carta d'ajust 33. 19.30: Universitat Oberta. 20.00: Cosmos. «El món de Cousteau» (2): «Haití». 21.00: Telenotícies. 21.30: El temps. 21.35: Tot l'esport. 22.00: Romans a Britànnia. 22.30: 60 minuts. 23.45: Fi d'emissió.

DIVENDRES

DISSABTE

CANAL 9

Las aventuras de Zipi y Zape. (1982; 95 minuts), d'Enrique Guevara. Adaptació dels coneguts personatges de còmic creats per Escobar, que el realitzador xilè fincat a Espanya, Enrique Guevara, no va saber explotar en cap moment. En el repartiment Mary Santpere i Joan Monleón. 15.30 hores.

El jugador *(Tennessee's partner,* 1955; 84 minuts), d'Allan Dwan. Gran realització de Dwan per a la RKO, en la qual es narra un capítol dels darrers dies de la febra de l'or. Amb John Payne. 15.30 hores.

Ben-Hur (1959; 200 minuts), de William Wyler. Prestigiosa pel·lícula protagonitzada per Charlton Heston que té el rècord pel que fa al nombre d'*oscars* obtinguts: onze. 21.30 hores.

El duc negre *(El duque negro,* 1963, 82 minuts), de Pino Mercanti. Film d'aventures, que narra de forma prou lliure la vida del personatge històric Cèsar Borja. 15.30 hores.

Levando anclas (*Anchors Aweight,* 1945; 133 minuts), de George Sidney. Un clàssic del cinema musical protagonitzat per Frank Sinatra, Gene Kelly, Kathrin Grayson i José Iturbi. 23.30 hores.

TV3

Els repartidors (*Delivery Boys,* 1984; 92 minuts), de Ken Handler. Un més dels productes sorgits durant la febre del *Break Dance,* i una vegada més, i ja en són moltes seguides, TV3 ofereix una fluxia pel·lícula als seus espectadors. El grup de *break* Els Repartidors volen presentar-se a un concurs de ball. Els seus contrincants farant tot el que puguen perquè no hi compareguen. 24.00 h

TV-1

Los viajes escolares (1973; 81 minuts), de Jaime Chávarri. El primer llarg-metratge de Chávarri, que no té els resultats brillants de la resta de l'obra de l'autor, tot i haver cuidat el director amb gran cura l'estètica del film. Film que aborda els desequilibris i les desavinences que hi ha al si de les famílies. 01.00 hores.

Horizontes perdidos (*Lost horizon,* 1937; 112 minuts), de Frank Capra. Un avió d'europeus que escapen d'un conflicte a l'Àsia cau a l'Himàlaia, on troben una vall assolellada on la gent viu feliç. Mai podran tornar a abandonar aquell lloc. La pel·lícula, plantejada amb enorme originalitat, perd gran part del seu atractiu per l'excessiu optimisme de Capra. 01.00 hores.

Estación Polar Cebra *(Ice Station Zebra,* 1968; 142 minuts), de John Sturges. Fluixa producció sobre la guerra freda. 16.05 hores.

Memorias de África *(Out of Africa,* 1985; 130 minuts, de Sidney Pollack. 22.20 h.

Yo anduve con un Zombie *(I walked with a zombie,* 1943; 66 minuts) de Jacques Torneur. 01.20 hores.

TV-2

La rusa (1987; 118 minuts), de Mario Camus. Adaptació cinematogràfica de la novel·la del mateix nom de Juan Luis Cebrián, que també va participar en l'elaboració del guió. La pel·lícula narra una trama en la qual participen tot els poders de l'estat espanyol en els primers anys de la transició. El film no va aconseguir reflectir tot l'esperit de l'obra i confon l'espectador. 22.45

Recluta con niño (1955; 81 minuts), de Pedro L. Ramírez. Pel·lícula que va consagrar José Luis Ozores com un dels actors còmics espanyols més populars de l'època. Tot i amb això, la història del recluta que no té a qui deixar-li el seu germà a l'hora d'ingressar en l'exèrcit és bastant fluixa. Amb Manolo Morán. Recomanable per a amants de la comèdia espanyola. 17.45 hores.

DIUMENGE

Las minas del Rey Salomón (*King Salomon's mines,* 1950; 97 minuts), de Compton Benett i Andrew Marton. Un clàssic del cinema d'aventures, que a més d'una excel·lent fotografia en color, gaudeix d'un fenomenal ritme narratiu. Uns exploradors emprenen la recerca de les mítiques mines de diamants en el cor de la selva africana. Amb Stewart Granger. 15.30 hores.

Disbauxa tropical (*Water,* 1985; 97 minuts), de Dick Clement. Pel·lícula que volia aprofitar l'èxit de *Lío en Río* de Stanley Donen —fins i tot comparteix el mateix protagonista, Michael Caine. Aquesta comèdia, malgrat tenir un excel·lent plantejament, no passa de ser un producte fluix, adornat amb atractives dones i ambient tropical. 16.35 hores.

Mi amigo el diablo *(Bedazzled,* (1967; 100 minuts) de Stanley Donen. Divertida comèdia, protagonitzada per Dudley Moore. 16.05 hores.

Oklahoma! (1955; 134 minuts), de Fred Zinnemann. Interessant musical, amb una acurada realització i gran bellesa plàstica. Protagonitzada per Gordon Macre i Shirley Jones. Dos *oscars* el 1955. 21.55 hores.

Se nos ha perdido un dinosaurio (*One of dinossaurs is Missing,* 1975; 90 minuts), de Robert Stevenson. Una de les pitjors produccions de Walt Disney, realitzada pel director habitual de les pel·lícules no animades de la casa. Un espia amaga una pel·lícula que conté secrets d'estat dins d'una costella d'un dinosaure del Museu d'Història Natural. Amb Peter Ustinov. 10.25 hores.

DILLUNS

Vestida para matar (*Dressed to kill,* 1980; 100 minuts), de Brian de Palma. Un boig assassí, disfressat de dona, utilitza per a les seues accions una navalla robada. Una prostituta de luxes és l'únic testimoni d'un dels assassinats. Aquest interessant plantejament va servir a De Palma per a fer un dels seus films més prestigiosos. Amb Michael Caine i Angie Dickinson. 21.45 hores.

El bàrbar i la geisha *(The barbarian and the geisha,* 1958; 104 minuts), de John Huston. Una de les pel·lícules més fallides i impersonals de Huston; fins i tot, el director va tractar de llevar el seu nom dels títols de crèdit, ja que el muntatge definitiu tenia molt poc a veure amb el que ell havia realitzat. Amb John Wayne. 21.55 hores.

Bodas de sangre (1981; 68 minuts) de Carlos Saura. Film que ha creat una enorme confrontació d'opinions. Aquesta versió musical del clàssic de García Lorca ha estat considerada per molts com una obra d'art, tanmateix són més els que opinen que és avorrida i insubstancial. La veritat és que tot i tenir un metratge curt, un s'ha d'armar de paciència per veure-la sencera. 1.00 hores.

Rio Conchos (1964; 103 minuts), de Gordon Douglas. Obra mestra del western, espectacular i sòlida en tots els aspectes: la fotografia de Joe McDonald, el guió de Clair Huffaker i Joseph Landon, i l'excel·lent música de Jerry Goldsmith; a més de les bones interpretacions de Stuart Whitman, Richard Boone, Tony Franciosa i la resta del repartiment. 22.35 hores.

DIMARTS

Enviado especial (*Foreign Correspondent,* 1940; 115 minuts) d'Alfred Hitchcock. Un columnista nord-americà és enviat a Europa quan la segona guerra mundial està a punt de començar. 22.20 hores.

Shoah (1a. part) (1985; 146 minuts), de Claude Lanzmann. Una visita esfereïdora als camps de concentració nazis. Documental. 01.00 hores.

DIMECRES

Una jornada particular (*Una giornata particolare,* 1977; 95 minuts), d'Ettore Scola. Amb Sofia Loren i Marcello Mastroianni.21.30 hores.

Zardoz (1973; 107 minuts), de John Boorman. Film de ciència-ficció, ambientat en una societat post-apocalíptica del segle XXIII, la qual està dividida en dos blocs: els descendents dels científics i els salvatges, que viuen en un món agònic. El film resulta massa pretenciós, tot i comptar amb moments molt brillants. 22.00 hores.

Ángel 2 (*Avenging Angel,* 1984, 90 minuts), de Robert Vincent O'Neill. Seqüela del film dirigit pel mateix Robert Vincent O'Neill. Si la primera part resultava una mica interessant per la doble vida de la protagonista (estudiant de dia-prostituta de nit), aquesta segona perd tota la qualitat, en convertir Betsy Russell en una mena de Stallone femení que vol venjar la mort d'un policia. 01.00 h.

EL TEMPS

UNA SUBSCRIPCIO ÉS UN BON REGAL

I nosaltres te'n fem un altre: et regalem un mes

Pagues un any
i reps la revista
durant 13 mesos

ARA ÉS EL MOMENT DE SUBSCRIURE'T

1er. cognom _____ 2on. _____ Nom _____ Tel. part. _____
Domicili _____ Població _____
Any de naixement _____ Professió _____ Tel. treball _____ DNI _____

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de:

• **La subscripció representa un descompte de més del 10% sobre el preu de venda als quioscs.**

☐ 11.660 pessetes - amb pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat abans citada)
☐ Semestral (2 rebuts de 5.830 pessetes).
(Sols en el cas de pagament per banc).

☐ 16.400 (Europa) ☐ 22.000 (Amèrica)
Forma de pagament:
☐ Dom. bancària. ☐ Xec bancari adjunt
☐ Gir postal núm. _____
(Firma)

Distingits senyors: Caixa/Banc _____ Agència _____
Adreça _____ Població _____
Nom i adreça del titular del compte _____

Els pregue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S. A. per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL a pagar en:
☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals
siguen pagats amb càrrec: ☐ C/c. ☐ Llibreta
Núm. _____

Butlleta de subscripció

_____ de _____ 198__
(Firma)

EL TEMPS • Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. • 46001 VALENCIA

1er. cognom _____ 2on. _____ Nom _____ Tel. part. _____
Domicili _____ Població _____
Any de naixement _____ Professió _____ Tel. treball _____ DNI _____

Se subscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de:

• **La subscripció representa un descompte de més del 10% sobre el preu de venda als quioscs.**

☐ 11.660 pessetes - amb pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat abans citada)
☐ Semestral (2 rebuts de 5.830 pessetes).
(Sols en el cas de pagament per banc).

☐ 16.400 (Europa) ☐ 22.000 (Amèrica)
Forma de pagament:
☐ Dom. bancària. ☐ Xec bancari adjunt
☐ Gir postal núm. _____
(Firma)

Distingits senyors: Caixa/Banc _____ Agència _____
Adreça _____ Població _____
Nom i adreça del titular del compte _____

Els pregue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S. A. per l'import de la SUBSCRIPCIÓ ANUAL a pagar en:
☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals
siguen pagats amb càrrec: ☐ C/c. ☐ Llibreta
Núm. _____

Butlleta de subscripció

_____ de _____ 198__
(Firma)

EL TEMPS • Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. • 46001 VALENCIA

1	2	■	4	5	6	7	8	9	10	■	12	
13	14	15	16	■	18	19	20	21	22	23	■	
25	26	27	28	29	30	31	32	■	34	35	36	
37	38	39	40	■	42	43	44	45	46	47	48	
49	50	51	52	■	54	55	56	57	58	59	60	
61	62	63	64	■	66	67	68	■	70	71	72	73	74	75	■
77	78	79	80	81	82	■	84	85	86	■	88	■	90	91	92
93	94	95	96	97	■	99	100	■	102	103	104	105	106	107	108
109	■	111	112	113	■	115	116	■	118	119	120	■	122	123	■
125	126	127	128	129	130	131	■	133	134	135	■	137	138	139	140
141	142	143	■	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	■

Text explicatiu

Aquest damerograma es resol traslladant les lletres de les solucions a la casella corresponent de la graella superior, on es podrà llegir un text extret de l'última novel·la de Baltasar Porcel — *El divorci de Berta Barca*— recentment publicada en català per Edicions Proa després que el diari *La Vanguardia* en tragués una versió espanyola per entregues. Per facilitar la tasca, el nom d'aquest polifacètic autor mallorquí es llegeix acròsticament a partir del primer mot-solució.

Solució al passatemps, la pròxima setmana.

147	56	128	28	71	100	13	Follia.
135	85	64	9	153	97	104	No dependent.
2	66	113	78	49	138	40	Òrgan de contacte en el bes.
20	88	108	7	44	134	32	Temple bàquic.
95	37	143	61	107	31	125	Famolenca.
47	152	84	120	5	142	15	Robatori vandàlic a gran escala.
25	130	74	150	19	92	35	Odi atroç.
81	115	70	146	39	155	27	Rebutjat.
54	127	22	103	6	93	140	Polisportiu.
45	112	1	148	67	29	16	Venedora d'ous.

43	72	105	52	145	118	60	Soca grossa i seca per cremar.
79	21	123	4	94	34	109	Ultradesordenada.
90	10	139	58	151	82		Cap a la banda de fora.
26	106	62	51	42	141		Alçar, aixecar.
126	119	99	18	63	50		Evacuació per l'anus de sang negra després d'una hemorràgia digestiva.
75	48	111	133	86	59		Tibades acompanyants de la botifarra.
36	80	46	102	23	116		Part de l'elm corresponent al nas.
8	77	91	137	96	154		Relatiu al bell sexe.
12	30	55	149	73	129		Acció dolenta que causa estropell.
57	38	68	122	131	14		Escurar amb un tros de pa el plat.

El davantal enigmista

En Josep Bargalló ens ha fet a mans un poema laberíntic atribuït al Rector de Vallfogona que constitueix un paradigma barroc d'expressió poètica a partir d'un entramat complexíssim d'acròstics. Aquest sonet, intitulat «En forma de labirinto», segueix l'estructuració clàssica en dos quartets i dos tercets escrits en versos decasíl·labs. Però, tal com en Josep Bargalló ens apunta en un estudi detallat del poema, en una primera lectura difícilment ens adonem que conté 1 acròstic (a partir de les primeres lletres de cada lectura diagonal descendent d'esquerra a dreta) i un darrer missatge ocult innominat en l'últim vers. Totes les trames ocultes del laberint (fins a 16) revelen, una vegada desxifrades, el mateix: TERESA DE JESÚS, i així «En forma de labirinto» esdevé un perfecte entramat de Tereses ocultes amb l'encant afegit de la simetria.

CONTRAPUNT

Joan F. Mira

La pell dels animals

Primer va començar Brigitte Bardot acollint amb afecte maternal tota bèstia o bestiola que passava per prop de casa seua, i em sembla molt bé: els bons sentiments, encara que només vagen dirigits als animalets del Nostre Senyor, i no a les persones, són sempre cosa encomiable. Després, la mateixa Bardot va llançar la campanya contra els odiosos assassins de babyfoques, i també em sembla de primera: una activitat tan brutal i sanguinària com destrossar el crani de les foquetes —la sang innocent damunt del gel és particularment escandalosa— només a fi i efecte que algunes senyores porten abrics de pèl més suau, no té justificació possible. I menys encara si el foquicidi massiu arriba a posar en perill la pervivència de l'espècie. Molt bé per Brigitte.

Després, hi ha hagut tot un moviment per limitar, i si pot ser impedir, l'escorxament de panteres, tigres, lleopards, linxs, i altres mamífers africans i asiàtics greument amenaçats per culpa del valor comercial de la seua pell. Matar un lleopard —dels pocs que en queden— per tal que una dama rica enlluerne les amigues amb un abric ratllat, és absolutament criminal. Com massacrar elefants per a fer boles de billar amb els ullals. Fins ací, totalment d'acord, i estic disposat a fer-me soci de la Wildlife Society que presideix o presidia el marit de la reina d'Holanda, o a fer el que faça falta. Es tracta de preservar espècies amenaçades, i això és inobjectable i sagrat.

Allò que no tinc tan clar és si matar un animal a fi d'usar després la seua pell és ja per definició un assassinat. Ho dic perquè és una idea que circula. No tinc tan clar que els proveïdors de pells per als abrics i les gorres ancestrals dels russos —i els polonesos, hongaresos, alemanys, usbeks, xinesos i altres tribus de terra freda— cometen un assassinat cada vegada que maten un llop, una mostela o una rabosa, suposant que aquests animalets es puguen seguir reproduint i prosperant a pesar de les baixes.

Menys clar em resulta encara que vestir-se amb un abric de pell confeccionat a partir de visons, llúdries o xinxilles criats en granja a l'efecte, siga una mostra de crueltat i de manca total de sentiments compassius. Ara bé, resulta que la major part dels abrics de pell en circulació procedeixen d'animalets de granja, que viuen i moren a fi de servir de primera matèria de la pelleteria. I resulta que si vostè passeja per Nova York portant un d'aquests abrics, pot ser objecte d'agressions verbals o físiques per part dels comandos antipell: «Volem que la gent que porta pells es trobe incòmoda quan entra en un restaurant. La pell és obscena, la pell és cruel, i la pell és arcaica». Tal com estan les coses, igual et poden tirar pintura damunt de l'abric, com perseguir-te pel carrer al crit d'«¡assassí d'animals!».

La raó és sempre la mateixa: aquestes bones ànimes agressives estan íntimament preocupades no només pel destí de les foques àrtiques, dels lleopards i de les guineus salvatges, igual que estem preocupats vostè i jo. Estan preocupades també pel destí dels visons i de les xinxilles de granja, que moren per la pell. No sé si tan humana preocupació arriba també als conills, grans proveïdors del mercat pelleter. Sí que sé —i ací comencen les contradiccions— que els comandos antipell no han arribat a ocupar-se encara de la pell sense pèl. Encara no han estat vists atacant (en benefici dels animals productors) tot aquell que porte caçadores o pantalons de cuiro. I juraria que els mateixos missioners porten, com a mínim, sabates de pell. Deu ser que els moltons, els porcs i les vedelles no són mereixedors de la mateixa compassió. Deu ser que els seus subproductes en forma de peces de vestir no són considerats (¿encara?) *sadist symbols,* tal com ha estat definida la indumentària de pell amb pèl pels activistes dels drets animals.

El moviment és ja fort, la indústria pelletera està alarmada, i el dilema és ben cruel: «M'encanta l'aspecte i el tacte, i és tan calentet, però em sentiria culpable», declarava una psicoanalista dubtant si es compra o no l'abric. ¿Culpable de què?, aquesta és la qüestió. Jo veig passar cada dia per la carretera camions atapeïts de porcs que després d'una vida bruta i breu, i d'un viatge atroç, acaben en pernil, mortadel·la, cuiro i pèl de pinzell, i ningú no se sent culpable pel consum i ús de tals productes. I no parlem de com viuen les gallines, o de la curta i congestionada existència dels pollastres de granja. Ara bé, encara no he vist campanyes de la Lliga dels Drets Animals contra el consum de salsitxes o de pollastre fregit. ¿Per què?

Deixem de banda l'ecologisme seriós i la conservació de les espècies. Els antipell —moviment agressiu i creixent— em fan tot l'efecte d'atribuir drets només als animalets de pell fina i suau, peludets, bonics i amables, simpàtics, *innocents...,* quasi humans. Una substitució intolerable. Mentre no defensen la pell d'un porc de granja, la seua moral no s'aguanta. I quan la defensen, tampoc.

L'ACABEM AMB FLORS PERQUÈ VOSTÈ L'ESTRENI AMB IL·LUSIÓ

Quan acabem un habitatge, pensem en tot allò que per a vostè pugui significar un major confort.

Pensem en la distribució. Pensem en la llum. Que els acabats siguin de primera qualitat i oferir-li possibilitats de finançament fetes a la seva mida.

Ens ocupem, si vostè ho desitja, fins i tot de la decoració, arribant als detalls més petits perquè quan vostè entri en un dels nostres habitatges pugui viure a tot confort des del primer dia.

confort
Promotora Inmobiliaria, s.a.

Travessera de Gràcia, 72 Tel. (93) 415 26 00 Barcelona 08006
Telex 99298 CONFO - E FAX: 238 09 85

L'any passat, al nostre país l'economia va créixer un 5 %. I, paral·lelament, el consum d'energia elèctrica va augmentar d'un 4,8 %. Aquestes dades demostren clarament que la llum és progrés. I a FECSA ens sentim molt orgullosos d'haver contribuït al fet que aquest progrés sigui una realitat.

FECSA

La llum és progrés.